

HET STYLEEREN EN TOEPASSEN VAN NATUUR- VORMEN IN VLAKORNAMENT

DOOR J. H. BOOT

AMSTERDAM
UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ „KOSMOS”

antiquepatternlibrary
patternlibrary.org
www.antiquepattern

HET STYLEEREN EN TOEPASSEN VAN NATUUR- VORMEN IN VLAKORNAMENT

DOOR J. H. BOOT

TWEEDE, GEWIJZIGDE DRUK

AMSTERDAM
UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ „KOSMOS”

antiquepatternlibrary
patternlibrary.org
www.antiquepattern

INHOUD.

	Bladz.
Voorwoord	4
Het Ontwerpen	7
De eischen van een goede vlakversiering	10
Het samenvoegen van eenvoudig gestyleerde vormen	14
Over Kleur en Kleurvermenging	17
Primaire kleuren	18
Secondaire kleuren	18
Tertiaire kleuren	18
Harmonieerende kleuren	22
Lijst van kleurvermengingen	23
Het Schabloon.	25
De eischen van een schabloon of mal.	26
Een en ander over het Styleeren van Dieren	30
Platen met Toelichting	33

VOORWOORD

VOOR DEN TWEEDEN, GEWIJZIGDEN DRUK.

Ofschoon de eerste uitgave van mijn werk over Styleeren reeds eenige jaren uitverkocht is, blijkt voor dit werk nog steeds groote belangstelling te bestaan. Dit heeft ons doen besluiten een nieuwen gewijzigden en verbeterden druk het licht te doen zien. De eerste uitgave verscheen destijds in losse platen met afzonderlijken tekst, te zamen in portefeuille. Bij veelvuldig gebruik kreeg het werk in dezen vorm echter spoedig een slordig en verwaarloosd aanzien. Wij hebben voor deze nieuwe uitgave dan ook den boekvorm gekozen, en meenen het uiterlijk daarmee belangrijk aantrekkelijker gemaakt te hebben.

Hoewel de platen voor zich zelf spreken, is naast elke plaat nog een nadere toelichting geplaatst. Bovendien gaan aan dit gedeelte eenige artikelen vooraf, die beoogen den gebruiker van dit werk een beter inzicht te geven in een juiste toepassing van hetgeen in de platen nader is verwerkt.

Moge ook deze tweede uitgave in haar nieuw kled een gunstig onthaal vinden bij allen, die het styleeren beoefenen willen, hetzij uit hoofde van hun beroep, hetzij uit liefhebberij.

UTRECHT

J. H. BOOT

LIJST DER PLATEN.

	Bladz.		Bladz.
1. Klimop	34	26. Distel	80
2. Idem	36	27. Pauwenveer	82
3. Narcis	38	28. Idem	84
4. Idem	40	29. Idem	86
5. Dotterbloem	41	30. Pauw	88
6. Idem	42	31. Zeepaardje	90
7. Idem	44	32. Vleermuis	94
8. Idem	46	33. Bulldog	96
9. Oost-Indische Kers	47	34. Kerkuil	98
10. Idem	48	35. Oor- of Katuil	100
11. Idem	50	36. Vlinder en Kever	102
12. Klimop	52	37. Haan	104
13. Distel	54	38. Kempaantje	106
14. Idem	56	39. Goudvischje	108
15. Idem	58	40. Libel en Uiltje	110
16. Geranium	60	41. Vlinder	112
17. Idem	62	42. Idem	114
18. Idem	64	43. Idem	116
19. Fuchsia	66	44. Papegaai	118
20. Idem	68	45. Idem	120
21. Goudsbloem	70	46. Visch	121
22. Idem	72	47. Idem	122
23. Leeuwenbekje	74	48. Hoeken en Rozetten	124
24. Viool	76	49. Idem	130
25. Hulst	78	50. Hert	134

antiquepatternlibrary
patternlibrary.org
www.antiquepattern

HET ONTWERPEN.

Om een goed decoratief ontwerp te kunnen maken moet men o. m. de volgende eigenschappen bezitten, nl. een uitmuntende teekenvaardigheid, d. w. z. vlug en vlot met dunne lijnen of beter nog potloodschrappen kunnen schetsen; een vaste hand en een goed begrip van meetkunstige vlakverdeling, want daarop berust in den oorsprong elke goed geordende vlakversiering.

Verder moet men bezitten, een flinke vormenkennis, of m. a. w. de gave om voorwerpen of motieven, welke men een paar malen heeft geteekend te kunnen teekenen uit het hoofd.

Men moet als het ware een volledig schetsboek met alle bruikbare motieven in zijn hoofd hebben, om zonder vooraf te zoeken naar voorbeelden altijd gereed te zijn tot het maken van een ontwerp van welken aard ook.

Daartoe is noodig, veel, zeer veel teekenen, alles wat men maar bemachtigen kan: bloemen, planten, bladeren, dieren, insecten enz. dadelijk teekenen, niet oppervlakkig nateekenen, maar goed bekijken, bestudeeren, zien hoe het in elkaar zit, en juist dat in elkaar zitten, de wijze van samenstelling, de groeiwijze, het verband van de verschillende deelen onderling; daar moet men in een studietekening de meeste klem op leggen.

Ik spreek hier van een studietekening, eigenlijk een onjuist woord, doch ter onderscheiding van een teekening naar de natuur, welke een geheel ander doel heeft dan een teekening als hier verlangd wordt.

Men moet bij een teekening uitgaan van de gedachte: nu heb ik het ding voor me; nu ben ik in de gelegenheid goed te zien, wat en hoe het is, en nu maak ik een teekening, welke me later moet herinneren, hoe het geweest is, en hoe het altijd zijn zal. Men moet zuiver noteeren alle bijzonderheden die men opmerkt, aangaande groeiwijze, soort enz. dus juist die eigenschappen welke de soort eigen zijn; men laat daarbij alle toevalligheden achterwege en geve aan de lijnen van het motief een ornamentaal karakter.

We moeten alzoo niet alleen letten op de wijze van samenstellen, maar vooral ook op de mooie lijnen van het motief.

We zouden dus onderscheid kunnen maken tusschen een teekening naar de natuur welke het ding moet weergeven zooals we het op dat oogenblik zien; en een teekening als hier boven bedoeld

is. Een zoodanige teekening noemt men een *gestyleerde teekening*.

Als men vraagt: „wat is styleeren” bedoelende in vlakornament, zou men hierop kunnen antwoorden: „Styleeren is: het ding weergeven in vlakke teekening en zoodanig, dat de hoofdeigenschappen den bouw of de samenstelling betreffende, het eerst worden gezien, in strakke sierlijke lijnen, waardoor het geheel een ornamentaal aanzien verkrijgt.”

Styleeren is dus de bloem, de plant of het dier weergeven in meer strakkeren vorm, geheel vlak en met een meer sierlijk ornamentale lijn, doch zoodanig dat van die teekening ook de geheele geschiedenis, bouw, samenstelling, groeiwijze en verdere eigenaardigheden af te lezen zijn.

Een goed gestyleerde teekening moet men dan ook onmiddellijk als versieringsmotief kunnen gebruiken.

De eigenschappen van het motief welke hier bedoeld zijn, noemt men het karakter van het motief.

Dit alles in de eerste plaats, en goed oordeelkundig zien in de tweede plaats, (de dingen niet *aankijken* maar *bekijken*), is noodig als voorbereiding voor het decoratief ontwerpen.

Over het zien dient nog dit te worden gezegd. De meeste menschen kunnen zien, maar er zijn er slechts weinigen, die daar inderdaad gebruik van maken. Dit klinkt vreemd en toch is het zoo, want tusschen zien en zien is een groot verschil.

Als twee personen samen gaan wandelen, de een is vatbaar voor natuurschoon, de ander niet, de een is een fijn opmerker, de ander een oppervlakkig beschouwer, dan zal dit verschil merkbaar zijn, in het feit, dat de een bij elke wending van den weg, elk doorkijkje, elk slootje met bruggetje er over, midden onder het gesprek eens even stil staat, en om zich heen kijkt, terwijl de ander kalm door redeneert, vervuld als hij is van het onderwerp dat hem bezig houdt. De eerste zal af en toe zijne verrukking moeten uiten; de tweede zal misschien een afkeurend gezicht zetten, omdat zijn gedachtengang hierdoor gestoord wordt.

Zoo kan men de natuur en de dingen verschillend bekijken, in het eerste geval zal men van het natuurschoon, zoeven gezien, een blijvenden indruk mede naar huis nemen, terwijl men in het tweede geval het even spoedig vergeten is.

Juist dat zien, dat oordeelkundig en met bewustzijn zien; niet alleen het enkelvoudige ding, maar het geheel, ja alles wat men

in de gelegenheid is te kunnen zien, met studie bekijken, en in zich opnemen, dat oefent zoo verbazend de scherpheid van geest bij het teekenen uit het hoofd.

Dikwijls is het mij zelf overkomen, dat ik dingen uit mijn hoofd moest teekenen, die ik honderden malen gezien maar nooit geteekend had; (vaak is men dan ook niet in de gelegenheid het voorbeeld er bij te halen); ik begon dan met heel licht te krabbelen, een hoofdvorm, een totaal indruk als het ware; ging dezen indruk al krabbelende detailleeren om zodoende aan mijne wazige herinnering eene vasteren vorm te geven. Zoo kwam dan langzaam als uit den nevel het ding naar voren. Dit ziende werd mijne herinnering levendiger en op mijn schets als basis voortbouwende, is het mij meermalen gelukt, het ding in alle details zuiver uit het hoofd te teekenen.

Ik haal dit voorbeeld maar even aan om te laten zien, het grootte voordeel van de dingen oordeelkundig te bekijken, ze in het hoofd te prenten en te leeren schetsen, alleen ziende de herinnering die van het ding zelf over is.

Zulk schetsen is geheel het resultaat van met scherpte, met volle verstand zien; het maken van zulke krabbels scherpt verbazend den geest; men merkt hoe weinig men eigenlijk weet van de dagelijksche dingen welke om ons heen zijn, en dit beschamend gevoel maakt dat we gewennen om het maar eens zóó te noemen: de dingen met de oogen te teekenen. We volgen met de oogen de lijnen er van en geven die in gedachten weer op het papier.

Deze methode van gedachte-teekenen zullen we het maar noemen, is een niet te ontberen ruggesteun voor het vlug en vlot leeren schetsen.

Wanneer we deze methode ook volgen bij het teekenen van bladeren, bloemen, planten, insecten, dieren, kortom alle motieven, welke gestyleerd zijnde, als versieringsmotief bruikbaar zijn, dan geeft het geen twijfel of we kunnen na eenigen tijd beschikken over een enorme vormenkennis, die de ambitie voor het teekenen verhoogt en oog en hand veel vaardiger maakt.

En wat we nu het eerst moeten zien?

De meesten zien eerst de onderdeelen en later, of in het geheel niet, het geheel. Komt er ginds een rijtuig aan, dan zien we eerst den kop van het paard, iets hooger den koetsier op den bok en ten slotte: we zien of we weten, dat daarachter het rijtuig zit.

Verder zien we eenig beweeg van pooten en wielen, maar hoe dat paard de pooten neerzet, hoe borst en andere deelen zich bewegen, het verband tusschen wielen, assen en wagen, we kennen het niet, we meenen het te weten, maar probeer het eens uit het hoofd te teekenen dan blijkt eerst hoe weinig we er nog eigenlijk van weten.

Hoe moeten we dus zien? Het antwoord hierop zou kunnen zijn: op dezelfde wijze als we moeten teekenen: nl. eerst den hoofdvorm, het heele ding of den buitenomtrek die het geheel omsluit; tegelijk zien we de onderdeelen in hoofdomtrek; deze worden samengevoegd; (met weglating van alle details, welke pas bij de afwerking aan de beurt komen); zoo teekenen we en zoo zien we ook; bij beiden moeten we onze gedachten systematisch ordenen.

Teekenen we b.v. een bloem, dan eerst letten op de indeeling, den bouw en de samenstelling, en alweer het eerst de karakter aanbren- gende hoofdlijn, alleen die lijn, welke de bloem typeert, die de tulp van de narcis, en de aronskelk van de lelie doet onderscheiden.

Wat men ook teekent, alles is in oorsprong hetzelfde. Zoo goed als de karikatuurteekenaar van den kop dien hij teekenen wil, *eerst* of misschien uitsluitend die lijnen er uit haalt die aan den kop het bijzonder karakter geven, en deze lijnen sterker doet spreken, in verhouding tot de rest, dan inderdaad het geval is, evenzeer moeten we bij een bloem, een dier of wat ook, den- zelfden weg volgen.

Het goed styleeren van een voorwerp of m. a. w. aan het ding een ornamentaal karakter geven, berustende op een systematischen grondslag, dat is het, wat aan het eigenlijke ontwerpen behoort vooraf te gaan.

Wie nu in staat is een bloem of dier enz. goed te styleeren, is daarom nog geen ontwerper. Wel is waar geeft de sierlijkheid, en de strenge eenvoud van het motief aan een ontwerp voor een groot deel zijn waarde, doch dit niet alleen stempelt een ontwerp tot een goede decoratieve vlakversiering.

We hebben dus op méér te letten, en zullen daarom eerst gaan bespreken:

De eischen van een goede vlakversiering.

De allereerste gewaarwording, welke men van een goed

ontwerp moet krijgen, is samengevat in deze drie woorden:

Rust, Strengheid en Eenvoud.

Een wilde, overvolle vlakversiering onverschillig of het vrijdan wel streng decoratief is, geeft aan het oog nergens een rustpunt, en is dus rammelend.

Bekijken we oordeelkundig een vlakversiering dan glijden onze blikken langs de lijnen en gaan allereerst de samenstelling ontleedkundig uit elkaar halen. Om dit te kunnen doen moet men in ieder geval een zoodanige verdeeling van motief en van kleur kunnen vinden dat het geheel weer is te verdeelen in een samenvoeging van afzonderlijke stukken, welke toch met elkander in volkomen harmonie zijn.

Wil men er zeker van zijn dit te bereiken, dan moet men, onverschillig van welken grondvorm het te versieren vlak ook is, eerst een verdeeling van fondstukken maken, van hoofdgroepen als het ware en deze verdeeling berust veelal, ja ik zou haast durven zeggen: *moet noodzakelijk* op een meetkünstigen grondslag berusten.

Waarom dit zoo is; om de eenvoudige reden dat de geometrische verdeeling van een vlak, tot de constructie van het vlak behoort en een zoodanige verdeeling altijd een waarbörg is tegen het willekeurige of m. a. w. in den wilde weg verdeelen van een vlak. Deze hoofdverdeeling is dus onze eerste zorg om de versiering te maken tot een *rustig ontwerp*.

Sommigen zijn van meening: als nu gezorgd is voor een goede hoofdverdeeling van het heele vlak dat men dan deze verkregen afdeelinkjes, naar eigen willekeur, en zonder meer, met zelfs eenigszins naturalistische motieven kan vullen; maar daarmede zouden we onmiddelijk den goed ingeslagen weg verlaten, want onze systematische hoofdverdeeling zou dan wel iets, doch zeer weinig rust aan het geheel kunnen geven; we moeten daarom trachten verband te houden tusschen de systematische hoofdverdeeling van het vlak en de lijnen van het motief of m. a. w. elk afzonderlijk verkregen vak moeten we weer zoodanig, hetzij meetkundig of uit de vrije hand, verdeelen, dat deze lijnen door het motief ontstaan, doch tevens in harmonie zijn en dus geheel aansluiten bij de verdeeling der hoofdlijnen, zoodat beiden te zamen een goed geheel vormen.

Dit te verkrijgen eischt de meeste zorg, de meeste oplettendheid. Ik zou haast durven zeggen van deze oplossing hangt het wel en wee van een ontwerp af, en het eischt soms zéér veel nadenken, omdat men hierbij blootstaat aan twee groote gevaren. In het eene geval zal men, om toch vooral een strenge samenstelling van verdeellijnen te krijgen het motief zoodanig moeten vervormen, om niet te zeggen: „misvormen”, dat het geheel het oorspronkelijk karakter verliest; en in het tweede geval zal men om niet het oorspronkelijk karakter van het motief te veel kwijt te raken, de verdeellijnen zoodanig kiezen, dat ze wél aanpassen bij de vormen, door de plaatsing der motieven ontstaan, doch over het geheele vlak een storende lijn geven. En dit laatste is ook iets waarvoor ik elke ontwerper zou willen waarschuwen; zorg vooral geen lijnen te krijgen welke in hunnen loop met elkander geheel in strijd zijn, dit bevordert onrust, onsierlijkheid en doet de waarde van een ontwerp sterk verminderen. Men treft dit wel eens aan bij ontwerpen waarin gebruik is gemaakt van onder elkaar door geschoven of gedeeltelijk achter elkaar geplaatste motieven.

Dit is in mijn oogen beslist een fout, of beter gezegd een te ondoordachte oplossing, waarmede de onduidelijkheid der motieven sterk bevordert wordt. Bovendien wordt het begrip van: *Vlakornament* hiermede geheel weggenomen.

Om deze moeilijkheid zoo gering mogelijk te maken, moeten we vooral heel eenvoudig in onze samenstelling blijven; vooral geen opeenhooping van allerlei motieven, en vooral ook geen te ingewikkelde systeemverdeling. Hoe eenvoudiger een ontwerper uitziet hoe meer waarde het heeft, want men moet trachten met weinig, véél te bereiken.

Als ik het voorgaande in korteren vorm zou willen samenvatten, zou ik het aldus zeggen:

Men mag de lijnen van het ornament niet opofferen aan de naturalistische juistheid van het motief, doch omgekeerd kan men wél de naturalistische vorm van het motief in zekeren zin opofferen aan de mooie lijnen van het ornament, *mits* met behoud van het wezenlijk karakter van het motief.

Men moet dus feitelijk het goede evenwicht weten te bewaren, tusschen lijnverdeling (hoofdform) en de vormen der motieven.

Men kan ook goed tegen elkander staande kleuren, voor de

verschillende vakken gebruiken. Deze verdeling op zich zelf moet eigenlijk alreeds een versiering zijn.

Strengheid moeten we vasthouden, en tot in de kleinste details doorvoeren, om toch vooral het ornamentaal karakter te behouden. Niet alleen moeten de vormen der gebruikte motieven streng zijn, d.w.z. zoo weinig mogelijk afwijken van de rechte of zacht gebogen lijnen der hoofdverdeling, maar ook de kleinere of grootere fondstukjes overgelaten door het tegen elkander plaatsen der motieven, moeten zijn: geen willekeurig stuk gesneden of verbrokkelde fond-overblijfseltjes, maar weer op zich zelf vormen hebben welke ornamentaal zijn en dus aanpassen bij de hoofdvormen en de vormen der motieven. Zoowel motief als tusschenliggend fond, moeten beiden ornamentaal opgevat zijn, en als een mozaïk van mooie, rustige, goed begrepen vormen in elkander sluiten. Dit zullen we eerder bereiken met heele strenge strakke vormen, weinig afwijkende van de rechte of gebogen richting, dan met grillig willekeurig gebogen lijnen.

Daarom moet de ontwerper niet te veel vasthouden aan den oorspronkelijken naturalistischen vorm van het motief. Zonder het motief te vervormen, in den zin van onherkenbaar maken, kan men toch met behoud van het oorspronkelijk karakter, de motieven zóódanig vervormen, dat ze gewillig aanpassen bij de hoofdlijnen. Zoodoende komt het wat men noemt prettig in elkaar te zitten, om deze spreekwijze maar eens te gebruiken.

Men moet hiervoor oog hebben, en men krijgt dit op den duur door het vele doen en vooral door het vele zien van goede voorbeelden, (oordeelkundig zien).

Bijna alle ontwerpers zijn in den aanvang te naturalistisch in hun werk en daardoor te onrustig in hunne samenstelling; op den duur, men ziet het bijna doorgaans, worden ze strenger en er komt beter verband in de motieven onderling. Deze eigenaardigheid is waarschijnlijk hierin gelegen, dat hij in den beginne meer zijn aandacht schenkt aan den vorm van het motief en minder aan de plaatsing. Een beginnend ontwerper gaat in den regel eerst zien hoe hij zijn bloemetjes plaatsen kan, en verzuimt daarbij genoeg aandacht te schenken aan de strenge verdeling van het geheel. De ervaren ontwerper echter begint met te letten op de verdeling van het geheele vlak, en hoe hij deze in verband moet brengen met den vorm en verdeling door de motieven aangegeven. Dit is dus vrijwel een tegengestelde werking.

Ook een fout van beginners is: dat ze dikwijls te veel verschillende motieven in één vlakversiering plaatsen, vermoedelijk uit vrees, niet rijk genoeg te zullen zijn. Juist dat rijk willen schijnen bedriegt zoo in een ontwerp; wees nooit rijk door *veelheid* van vorm, maar wees rijk door *mooiheid* van vorm, door goed begrepen oplossing, dan blijkt, dat met een simpel bloempje, knopje en blaadje in vóór- en zijaanzicht, of een eenvoudig takje; een stukje groeiwijze; streng gestyleerd, zoo'n ontzettende sierlijkheid, rijkheid van vorm kan worden bereikt, en dat zulk een ontwerp altijd een veel degelijker indruk maakt, door zijnen sierlijken eenvoud.

Altijd valt het mij op als men een bloem b.v. naar de natuur gaat styleeren, en men doet dit zoo streng mogelijk, dat diezelfde gestyleerde bloem in ontwerp toegepast nog strenger, nog eenvoudiger, nog minder naturalistisch zal worden.

Waarom; omdat de gestyleerde bloem alleen een versiering op zich zelf was, nu is ze dat niet meer; nu wordt ze een onderdeel van een versiering en moet zich als zoodanig voegen naar hetgeen hoofdzak is, namelijk: *de hoofdlijn*.

De eenvoud van een ontwerp. Eigenlijk is dit in het voorgaande alreeds gezegd: hoe eenvoudiger van samenstelling hoe mooier. Alle overlading, alle veelheid van motief, geeft veelheid van kleur en van lijn, en geeft dus onrust.

Dit moeten we altijd, in de eerste plaats vermijden.

Het samenvoegen van eenvoudig gestyleerde vormen.

Het maken van een ontwerp is in den beginne niet anders dan eenvoudig het samenvoegen van gestyleerde motieven.

Letten we hierbij nu op de zoeven besproken eischen, waaraan men gehouden is, b.v. eenvoud, strengheid en goed systematisch verband van de dingen onderling, dan is het inderdaad dikwijls verrassend wat men door herhaling van hetzelfde motief of door omwisseling van twee motieven kan bereiken.

Plaats b.v. een goed geteekend blaadje eenvoudig naast elkander in strengen vorm en geef de overblijvende fonddeelen aardig tegen elkander staande kleuren, dan kan het oog door deze allereenvoudigste combinatie alreeds zeer gestreeld worden. Bij een randversiering moet men altijd meer letten op de functie der versiering; zoo heeft men horizontale randen, waar de motieven

veelal eenvoudig naast elkander geplaatst en door een booglijntje (stengel) verbonden zijn, of wel waar de versiering uitgaat van een over het geheele vlak voortlopende spiraalrank, waarvan de motieven zijdelings uitgaan (lopende rand).

Een verticale of staande rand, zal meestal een klimmende versiering hebben, hetzij deze links en rechts van uit de zijden ontspringt of uitgaat van een over het midden loopenden stengel.

Zoo heeft een behangpatroon of wandverdeling doorgaans een klimmende versiering en dit is uit den aard der zaak ook alweer zeer logisch; zien we in de natuur niet immer hetzelfde voor ons, klimplanten aan een prieel of muur, welke van den grond af opstijgen, en steeds hooger klimmen met hunne takken en bloemen? Bovendien de versiering van een staand vlak moet als van zelf een staande zijn; de oprijzende versiering van het geheele vlak, versterkt het effect van oneindigheid naar boven toe, maakt de wand rijziger en geeft een ondersteunend begrip aan de wandversiering. Een zeer schoon voorbeeld hiervan zijn de canaluren op de Grieksche zuil en op menigen plantstengel.

Zoo zal dus een wandversiering geplaatst zijn in een schema van verticaal of schuin opgaande lijnen. Toch bestaat er bij een wandversiering het groote gevaar, door omwisseling der motieven nog meer het horizontale dan het verticale begrip te versterken, omdat men dan immers hetzelfde motief op een horizontale rij krijgt. Men kan dit dikwijls opmerken bij behangselpatronen.

Bij een cirkelvulling (rozet), of vierkantvulling gaan we meestal van het midden uit, vandaar dat deze versieringen veelal met den naam: „Centrale aanleg” worden aangeduid; men gaat van één punt (centrum) uit, en werkt in alle richtingen voort op verdeelassen.

Het aantal verdeelassen kan verschillend zijn; het meest komen hierbij voor de vijfhoek-, zeshoek- en achthoekverdeling.

Voor al bij een cirkelvulling, doet de stervorm welke door de veelhoeksdiagonalen ontstaat, meestal dienst als vlakverdeling; deze oplossing is uitsluitend een meetkundige en komt daardoor de cirkelvulling ten goede. Op zulk een stervorm kan men dan de fondverdeling plaatsen met uit de hand getrokken lijnen welke zich regelen naar den vorm en de plaatsing der te gebruiken motieven. Men is alzoo niet streng gehouden, om deze veelhoeksterren slaafs te volgen; men gebruikt ze alleen als waarborg

voor een goede harmonische verdeling. Alleen bij uitsluitend lijnornament maakt men doorgaans van de zuivere meetkundige verdeling gebruik, omdat bij een enkele lijnfiguratie, het gevaar van willekeur en sleur zooveel te grooter is. Zoo berust natuurlijk elke versiering op een zekeren grondslag; gevolg van de logische opvatting der dingen.

Een ontwerp, dat met deze logica in strijd is, acht ik een volkome mislukking; schrikbarend is echter nog het aantal versieringen van bedoelde kwaliteit.

OVER KLEUR EN KLEURVERMENGING.

Dit onderwerp is belangrijk genoeg, om eens aan een nadere beschouwing te onderwerpen en vooral is dit noodig, omdat in dit werk helaas geen gekleurde platen voorkomen.

Dit, op zich zelf beschouwd, is zeer te betreuren, maar het zou de kosten van het werk zoodanig verhoogen, dat hierdoor onze illusie, om het zoo billijk mogelijk de wereld in te zenden, verloren zou gaan.

Het is niet onze bedoeling, een volledig overzicht over de kleurenleer te geven, ons opstel heeft meer uitsluitend betrekking op de directe toepassing van kleur, b.v. het naast elkander zetten van goed bij elkander passende kleuren, de vermenging van kleur en de inwerking er van op ons oog.

Het is daarbij echter noodig of althans gewenscht iets naders omtrent het begrip „kleur”, en het ontstaan van kleuren te weten.

In het kort medegedeeld, is kleur eigenlijk niet anders dan een inwerking van licht; de middelen, waarmede men kleuren voorstelt, zijn de verfstoffen, welke uit verschillende grondstoffen bereid worden.

Ook over deze grondstoffen zullen we niet spreken, omdat dit meer in een uitsluitend technisch werk thuis behoort.

Het begrip „kleur”, is dus eigenlijk „licht”. Door schifting van wit licht (zonlicht) ontstaan de zoogenaamde „Regenboogskleuren”.

In sommige werken over kleurenleer is sprake van 7 regenboogskleuren, andere werken noemen er daarentegen 6 en laten dan indigo vervallen.

De kleuren zijn: rood, oranje, geel, groen, blauw, indigo en violet. Men kan dit waarnemen, als men het witte licht onderschept door een prisma van geslepen glas.

Wij hebben het allen wel eens bewust of onbewust waargenomen, als er toevallig in onze woonkamer een portretlijstje van geslepen glas in de zon stond. We zagen dan op het behangsel en overal elders in den omtrek kleine regenboogvlekjes weerkaatsen.

Deze regenboogskleuren concentreeren zich op hun beurt weer tot wit licht, als ze andermaal door eenzelfde prisma worden onderschept.

Onder de zes of zeven genoemde kleuren onderscheiden we er

drie, welke nimmer door kleurmenging kunnen worden verkregen. Van deze drie kleuren, welke kleuren van de eerste orde of primaire kleuren genoemd worden, gaan eigenlijk alle andere tinten en kleuren uit; we stellen ze daarom bovenaan.

Primaire kleuren.

Rood, Geel, Blauw.

Door paarsgewijze vermenging van deze drie, krijgen we de kleuren van de tweede orde of de:

Secondaire kleuren.

Groen $\left(\begin{smallmatrix} \text{blauw} \\ \text{en} \\ \text{geel} \end{smallmatrix} \right)$ Paars $\left(\begin{smallmatrix} \text{rood} \\ \text{en} \\ \text{blauw} \end{smallmatrix} \right)$ Oranje $\left(\begin{smallmatrix} \text{rood} \\ \text{en} \\ \text{geel} \end{smallmatrix} \right)$

De paarsgewijze vermenging van deze drie soorten geven weer de kleuren van de derde orde, of

Tertiaire kleuren.

Roodbruin $\left(\begin{smallmatrix} \text{paars} \\ \text{en} \\ \text{oranje} \end{smallmatrix} \right)$ Geelbruin $\left(\begin{smallmatrix} \text{groen} \\ \text{en} \\ \text{oranje} \end{smallmatrix} \right)$ Grijsblauw $\left(\begin{smallmatrix} \text{groen} \\ \text{en} \\ \text{paars} \end{smallmatrix} \right)$

Zoo voortgaande is het duidelijk, dat men telkens door vermenging van de verkregen kleuren een oneindig aantal tusschentinten kan verkrijgen, en blijkt hieruit dus de waarheid, dat eigenlijk uit rood, geel en blauw alle andere kleuren door vermenging verkregen kunnen worden.

Behalve van de zoeven behandelde drie soorten, is er nog van een bijzonder soort kleuren sprake en deze soort is van zeer overheerschende werking in de kleurvermenging. Het zijn de zogenaamde aanvullings- of *complementaire* kleuren.

Bij een nauwkeurige beschouwing van kleur is ons wel eens gebleken, hoe een kleur invloed ten goede of ten kwade kan uitoefenen op andere omliggende kleuren. In de practijk van het kleuren blijkt *dikwijls*, op welk een handige manier men partij van deze wetenschap kan trekken.

Beschouwen we de primaire en secondaire kleuren in de volgorde waarin ze hierboven onder elkaar zijn geplaatst, dan bemerken we een treffende eigenaardigheid.

Telkens, bij vermenging van twee primaire kleuren, blijft er een over, en die èene is de aanvulling of het complement van de kleur welke door vermenging der beide andere verkregen is.

Vermengt men *geel* met *blauw*, dan krijgt men *groen*. Rood blijft nu over, dus rood is het complement van groen.

Groen staat recht onder rood. (zie bldz. 20).

De tweede vermenging was *rood* met *blauw* waardoor paars ontstaat; blijft over geel.

Paars staat onder geel en is het compliment er van.

Evenzoo de vermenging van *rood* met *geel* tot oranje; blijft over blauw.

Oranje staat recht onder blauw en is het complement er van.

Wat wil dit alles nu eigenlijk zeggen?

Voor ons zeer veel, wat uit het volgende blijken zal.

Hebben we in een versiering een kleur, welke niet genoeg tot haar recht komt, dan kunnen we deze kleur versterken door de omgeving met haar complementaire kleur in te vullen, of de eerste kleur er mede te contouren (omtrekken in smalle lijn).

Zoo zal geel op een wit veld minder sterk spreken dan hetzelfde geel op een paars veld, of het geel op het witte veld toont veel sterker, als er een paarse contour om heen staat.

Zoo gaat het eveneens met de overige aanvullingskleuren.

Men kan zich hiervan op een aardige manier overtuigen door stukjes papier van verschillende kleur uit te snijden; rechthoekjes van ongeveer 10 cM. lang en 5 cM. breed in de navolgende kleuren: rood, geel, blauw, groen, paars en oranje (allen moeten sterk sprekend van kleur zijn).

Deze rechthoekjes legt men beurtelings ieder afzonderlijk op grauw papier van neutrale tint en zorgt er voor, dat de andere kleuren buiten het bereik van het oog liggen, zoodat ze niet kunnen afleiden. Als men een poosje onafgebroken op die eene kleur blijft staren b.v. helder blauw, dan zal na eenigen tijd om het blauwe rechthoekje een oranje contour verschijnen.

Neemt men nu plotseling dit stukje papier weg, terwijl men op dezelfde plaats blijft door staren, dan zal men na eenigen tijd denzelfden vorm vrij duidelijk in een oranje tint op het grauw papier zien verschijnen. Ditzelfde neemt men waar met een

<i>rood</i>	stukje	papier,	dan	verschijnt	<i>groen</i> .
<i>geel</i>	„	„	„	„	<i>paars</i> .
<i>oranje</i>	„	„	„	„	<i>blauw</i> .
<i>groen</i>	„	„	„	„	<i>rood</i> .
<i>paars</i>	„	„	„	„	<i>geel</i> .

Zoo zullen deze kleuren, geplaatst op een schijf als van beide kleuren evenveel aanwezig is, (verdeel b.v. de schijf door een middellijn in twee gelijke deelen, de eene helft geel, de andere helft paars of rood-groen, blauw-oranje) wanneer zij snel wordt rond gedraaid, versmelten tot een lichte grauwe tint (vuil wit).

Men beweert zelfs, en dit is theoretisch volkomen juist, dat, als men de reeds genoemde regenboogskleuren in gelijke hoeveelheid en goede volgorde op een schijf plaatst, en deze snel laat ronddraaien, er wit moet verschijnen.

Dit zou inderdaad zoo zijn, als de genoemde kleuren „lichtkleuren” waren. Het is echter met verfstoffen van dekkende kracht niet absoluut te bereiken, doordat de verfstoffen geen lichtkleuren van gelijke doorzichtigheid zijn, maar andere grondstoffen van uiteenlopend gewicht en soort.

Ook is de zuivere vermenging dier grondstoffen nooit zoodanig te verkrijgen, dat we dezelfde helderheid en transparanten toon kunnen bereiken, als bij lichtkleuren het geval is.

Men krijgt op deze manier wel eenigszins een witte kleur doch van zeer grauwen bruinachtigen toon. Het best benaderen we het gewenschte effect, als we de kleuren bereiden van gekleurde inkten en deze op helder wit papier zooveel mogelijk gelijk maken aan de regenboogskleuren.

Doch nu genoeg hierover. Het is een aardige, onderhoudende studie voor den lezer om voortgaande op deze gegevens eenige proeven, hierop betrekking hebbende, te doen. Wil men van de eigenlijke kleurenleer, in populairen zin opgevat, gaarne meer weten, dan verwijzen we naar een werkje daarover, getiteld: *Populaire Kleurenleer voor schoolgebruik en zelfonderricht n.h. Hoogduitsch van J. Häuselmann, door Th. M. M. van Grieken.* (Groningen, Gebroeders Hoitsema.)

Het gemak van de kennis der kleurenwerking ondervinden we bij het vermengen van kleuren, vooral bij waterverf. Wij zullen dit met enkele voorbeelden trachten aan te toonen.

Als men een kleur, b.v. terra cotta heeft, die te rood is, dan kan men dit verzachten door er een klein beetje groen doorheen te doen. Deze tegenstellende kleur neemt veel spoediger dan eenige andere kleur het te sterk rood weg.

Is grauw geel b.v. nog te sterk geel van kleur, dan behoeft men er slechts een paar druppels paars bij te voegen, en het

gewenschte effect is bereikt. Zoo kan men met de overige tegenstellende kleuren eveneens doen.

De besparing van verf, als gevolg van deze wetenschap, is enorm.

Bij donker bruine tinten, welke dieper zwart moeten worden, kan men zwart of sepia voegen; spoediger en beter bereikt men meer diepte in de kleur, als men er een weinig ultramarijn bijvoegt. Met één druppel van deze kleur bereikt men *meer* diepte dan met vijf of zes druppels zwart of sepia. Dit blauw biedt onmiddellijk veel meer tegenstelling met het bruin, dat altijd min of meer van een oranjeachtigen, warmen toon is.

Heeft men paars en moet men daarna grijsgroen gebruiken, dan behoeft men niet het paars weg te doen, om geheel op nieuw te beginnen; door bij het paars sterk lichtgeel (hel chromaatgeel No. 1) te voegen, krijgt het een groenachtige grauwe tint. Dit wordt veroorzaakt door het sterk blauwe element, in het paars aanwezig, terwijl het rood, wat in paars aanwezig is, door vermenging met het geel oranje zal worden en aan het groen een aangename warmen toon zal geven. We verkrijgen dus door deze bewerking de tegenstelling van paars tegen geel en van blauw tegen oranje.

We hebben hier slechts enkele voorbeelden gegeven, van de eindelooze reeks vermengingen, welke er zijn. Ze allen op te noemen is ondoenlijk; de voornaamste of meest voorkomende hebben we reeds aangegeven. Het overige zal een ieder het beste door eigen ervaring kunnen aanvullen.

Voor het maken van de primaire kleuren raden wij aan voor rood: goede vermillioen, desnoods met een weinig karmijn vermengd. Moet echter uw kleur transparant blijven, neem dan geen vermillioen, doch vermeng karmijn met guttegom of Indisch geel. De op deze wijze verkregen kleur is voor slappe waterverftint helderder dan vermillioen.

Vermillioen is soortelijk zwaarder dan andere kleuren, daarom kan men ze niet in zoogenaamde slappe tint met succes verwerken; ze bezinkt te spoedig en veroorzaakt daardoor een ongelijke vuil roode schifting in de kleur. Neemt men hiervoor het reeds genoemde mengsel, dan heeft men van bezinken absoluut geen last.

Chromaatgeel bezinkt eveneens spoedig, dus komt, wat dat betreft, eenigszins met vermillioen overeen. Het is daarom niet

aan te bevelen, chromaatgeel te nemen in de plaats van guttegom of Indisch geel voor het reeds meer genoemde mengsel.

Voor de tweede primaire kleur is ultramarijn beter geschikt dan Pruisisch blauw, ultramarijn met iets Pruisisch blauw erdoor is nog beter.

Voor geel is zuiver guttegom of licht Indisch geel het beste, als zijnde: transparante kleuren.

Moet men frisch helder oranje hebben, (wij bedoelen hier steeds waterverftinten) dan zijn Indisch geel met gebrande sienna en iets karmijn, beter dan b.v. vermillioen met chromaatgeel. Deze laatste combinatie is wel goed voor dekkende kleuren, doch deugt niet voor een transparante tint.

Groen, bereid van Pruisisch blauw en Indisch geel of guttegom, is altijd min of meer hard van tint, voegt men er een weinig gebrande sienna bij, dan zal onmiddellijk het groen een aangename zachte kleur aannemen.

We hebben hier slechts enkele praktische wenken gegeven, we hopen in het belang van den lezer of de lezeres. Nu rest ons nog enkele voorbeelden te laten volgen van goede kleurcombinaties en van enkele kleur-samenstellingen.

Harmonieerende kleuren zijn :

1. Bronsgroen met oranje.
2. Bronsgroen met oranje en zwart.
3. Zilvergrijs met lichtblauw.
4. Warm lichtgeel met lichtpaars.
5. Donker bronsgroen met diep wijnrood.
6. Terra cotta (roode) met oud blauw.
7. Helder blauwgrijs met warm bruingeel.
8. Diep blauw (^{ultramarijn}_{indigo}) Zie lijst van kleurvermenging no. 25 (licht) met donkergoudgeel.
9. Warm groen met lichtblauw en zwart.
10. Zwart met geel (donker chromaat).
11. Zalmkleur (saumon) met lichtgeelgroen.
12. Indisch rood m. donker oud bl. (gesch. d. crème wit).
13. Rood, geel en blauw (gescheiden door wit).
14. Donker oud rood met donker oud blauw.
15. Licht oud rood met licht oud blauw.
16. Grauw oranjebruin met licht geel groen.
17. Helder paars met olijfgroen (gescheiden door wit).

Lijst van Kleurvermengingen.

1. Bronsgroen = Pruisisch blauw, chromaatgeel, gebrande sienna.
2. Oranje = Indisch geel, gebrande sienna met of zonder karmijn.
3. Zilvergr. = Ultramarijn, geeloker, Engelsch rood (soms iets zwart).
4. Lichtblauw = Pruisisch blauw, wit en iets geeloker.
5. Warm helgeel = Chromaatgeel No. 1 of 2 of Indisch geel.
6. Licht paars = Ultramarijn, karmijn en wit.
7. Donker paars = " " minder wit.
8. Blauwpaars = meer ultramarijn, karmijn en wit.
9. Rood paars = ultramarijn meer karmijn en wit.
10. Diep rood = karmijn met vermillioen (dekkend). Diep rood = karmijn met indigo geel of guttegom (transparant).
11. Diep wijnrood = karmijn van Dijksbruins gebrande sienna (iets ultramarijn).
12. Terra cotta (beteekent: gebakken aarde), roode terra cotta = Indisch of Engelsch rood geeloker en wit. Lichte terra cotta = Indisch of Engelsch rood geeloker, meer wit. Donker gele terra cotta = bruinoker, geeloker, en wit (iets gebrand sienna).
Licht gele terra cotta = geeloker chromaatgeel en wit (iets gebrande sienna).
13. Oud blauw = geeloker chromaatgeel en wit, (afzonderlijk vermengd) en Pruisisch blauw met wit (afzonderlijk vermengd). Deze beide samenvoegen, of Napelsch geel en Pruisisch blauw met wit.
14. Blauw grijs = indigo met wit en iets geeloker soms iets Pruisisch blauw).
15. Warmbruingeel = sepia of van Dijksbruin of gebrande omber met geeloker en chromaatgeel No. 2 of Indisch geel.
16. Donker goudgeel = sepia, geeloker, chromaatgeel No. 2 en zeer weinig Ultramarijn.
17. Zalmkleur (saumon) = Engelsch rood, iets karmijn, geeloker en guttegom.
18. Donker oud blauw = kleur 13 met iets indigo of zwart.
19. Donker oud rood = karmijn, sepia, iets geeloker en ultramarijn.
20. Licht oud rood = karmijn, geeloker, iets wit.

21. Grauw oranjebruin = gebrand sienna, Indisch geel, van Dijksbruin en geeloker.
22. Grauw paars = Ultramarijn, karmijn, wit en iets geeloker, of Engelsch rood, ultramarijn en wit, of Indisch rood, Pruisisch blauw en wit.
23. Bruin = vermillioen en chromaatgroen (dekkend) of karmijn Indisch geel en iets Pruisisch blauw (transparant).
24. Olijfgroen = Pruisisch blauw, gebrand sienna, geeloker en wit.
25. Heraldisch of wapenblauw = ultramarijn met Pruisisch blauw, dezelfde kleur donkerder met bijvoeging van indigo of zwart.

HET SCHABLOON.

In de praktijk van het decoratieschilderen wordt veel gebruik gemaakt van schablonen. Vroegere jaren werden, en zelfs nu nog worden, met schablonen, meerendeels herkomstig uit fabrieken in Duitschland, geheele schilderijen gemaakt, relief en naturalistisch schilderwerk nabootsende; slingers van rozen met schaduw en lichtpartijen en dergelijken meer.

Deze manier werd veel toegepast voor gang- en plafondbeschilderingen, en men had daarvoor soms vijf en meer verschillende schablonen of „mallen”, noodig, welke over elkander heen werden gewerkt; zoo o.a.: één voor de ondergronden, één voor de hoofdvormen, één voor de schaduwplannen en één voor de hooge lichtpartijen. Deze imitatie van decoratief schilderwerk was in de wereld gekomen, eerstens om de vluggere en daarom goedkoopere manier van werken en ten tweede omdat op deze manier, ook de minder bekwame in staat was zoogenaamde mooie dingen te schilderen.

Ofschoon deze methode van imitatie-schilderwerk gelukkig vrijwel de wereld uit is, is het toepassen van schablonen gebleven en overgegaan op onze moderne patronen voor vlakversiering, waarvoor het, om vlug en goed werk te maken, den decoratieschilder onontbeerlijk is geworden. Dus is het leeren snijden van en het werken met schablonen voor den a.s. decoratieschilder een noodzakelijke eisch.

Op een fondverdeling in verschillende kleuren, welke vooraf geschilderd moet worden, (na te zijn opgebracht door middel van een prik- of doorstuif patroon, hetwelk zoodanig van vorm is, dat de lijnen van het prikpatroon geheel aansluiten met de hoofdlijnen van het schabloon) wordt het schabloon gelegd en met één of meer kleuren doorgestooten.

Een prik- af doorstuifpatroon is een teekening enkel in potloodlijnen, welke lijnen met een els zijn doorgeprikt, zoodat de teekening, als ze met krijt- of houtskoolpoeder is doorgeponst, enkel in stippellijnen op den wand komt te staan.

Zoo verkrijgen we spoediger dan op eenige andere wijze een resultaat, dat weliswaar het eigenlijke decoratieschilderwerk min of meer verdringt, maar op zich zelf toch van groote decoratieve waarde *kàn* zijn. Daarom moet een schabloon een werkstuk zijn van meerdere of mindere kunstwaarde.

Om tot een goed begrip te komen van de eischen aan een schabloon te stellen, verdient het aanbeveling om te beginnen, met van de meest elementaire vormen van elke teekening een schabloon te snijden.

Om deze reden is in dit werkje van verschillende losse bladbloem- en diervormen terloops een schabloon gegeven. Er doen zich bij het teekenen van een schabloon soms eigenaardige moeilijkheden voor, omdat een schabloon zijne bijzondere technische eischen stelt. Wij zullen deze eens aan een nadere beschouwing onderwerpen.

De eischen van een schabloon of mal.

Een schabloon is een geprepareerd stuk papier, waaruit de versiering is weggesneden; waar dus de niet te versieren gedeelten worden afgedekt door het papier wat over is gebleven.

In de eerste plaats dient men er voor te zorgen, dat men de verschillende stukken niet los snijdt, zoodat ze uitvallen. We moeten daarom beginnen met een zeer eenvoudig, liefst enkelvoudig patroon, en daarvoor is een gestyleerde blad- bloem- of diervorm zeer geschikt. Men heeft dan beter een overzicht bij een enkelvoudig motief dan bij een in elkander grijpende vlakversiering van meerdere motieven. Het spreekt van zelf, dat men bij een schabloon van zoogenaamde vasthoudertjes gebruik moet maken. Dit zijn kleine stukjes of reepjes papier, welke op regelmatigen afstand een uitgesneden lijn of figuur onderbreken en dienen, om het patroon aan elkander te houden.

Vooraf bij lijnornament, waar sprake is van langere- en kortere-, rechte- en gebogen lijnen, zijn deze vasthoudertjes noodzakelijk.

De wijze, waarop men deze aanbrengt, kan verschillend zijn; doet men het willekeurig, d.w.z. op de eene plaats heel anders dan op de andere, zoo ontsieren ze het patroon, en dient men na gebruik alle lijnen geheel over te schilderen om die stukjes en brokjes aan elkaar te verbinden. Past men ze daarentegen goed regelmatig toe en brengt men ze oordeelkundig aan, d.w.z. zoodanig, dat ze de mooie lijnen van het ornament niet leelijk onderbreken, doch als het ware mede een deel uitmaken van de versiering, dan kan het gebeuren, dat men ze niet eens opmerkt, of ook wel, dat ze zelfs aan het ornament een zekere eigenaardige bekooring geven. Wanneer we b.v., waar het lange lijnen betreft,

niet al te groote tusschenruimten, en de houdertjes, zoo smal als voor de veiligheid van het schabloon maar mogelijk is, nemen, zullen de houdertjes de lijn in haren loop niet storen, niet verbrokkelen. Gebruikt men daarentegen weinig vasthoudertjes, dus grootere afstanden, terwijl daardoor ter wille van de sterkte van het schabloon elk op zich zelf veel breeder moet zijn, dan geeft dit een storend gezicht in het volgen van de lijnen van het ornament; het is dan, als ware de lijn in kleine stukjes gesneden.

Kan men echter de vasthoudertjes zoodanig plaatsen, dat ze geheel onopgemerkt blijven, dan is dit zeker wel de mooiste oplossing, omdat dan de teekening in 't geheel niet behoeft onderbroken te worden. En dit kan plaats hebben, n.l. zoolang we voor vasthoudertjes gebruik kunnen maken van lijnen, welke van zelf in het motief aanwezig zijn, zooals bij een bladvorm de nerven, bij een vogel de vederlijnen of schachten, bij een dier de spierlijnen, bij schelpen de spiraal- of andere lijnen, welke meestal op elke schelp aanwezig zijn enz. Zoo kunnen we van dergelijke bijzonderheden nuttig gebruik maken, om over het open vlak een netwerk van vasthoudertjes te maken, welke medehelpen de teekening van het motief te voltooien. Zie hiervoor de schabloontekeningen van bladeren, bloemen en dieren, welke in dit werk voorkomen.

Dit begrip moet steeds voorop staan, we moeten het schabloon zoodanig maken, dat het sterk, duurzaam en op zich zelf eene versiering is, doch niet uitsluitend een middel om over te brengen.

In de practijk wordt dikwijls een schabloon beschouwd als een middel, om de teekening op den muur te krijgen; later worden dan de houdertjes zoogenaamd bijgewerkt en stukjes fond uit de hand ingeschilderd.

Inderdaad, hoe veelvuldig deze methode ook voorkomt, moet hiertegen ernstig gewaarschuwd worden, want deze manier van werken heeft meestal tot resultaat, dat ze niet versiert, maar ontsiert.

Dezelfde kleur, welke men met een penseel opstrijkt, toont heel anders, dekt ook meer, dan wanneer de verf, zooals bij een schabloon gebruikelijk is, met een stootkwastje wordt opgestooten. Het spreekt dus vanzelf, als men alleen de open plekken der vasthoudertjes gaat bijstrijken, dat men dan overal stukjes van een dekkende kleur er tusschen vindt, en dit staat zeer onsierlijk. Men kan in dat geval beter de heele vlakken overstrijken, maar

dan is een schabloon ook niets anders dan een middel om over te brengen en gaat juist het karakter van schabloon-schilderwerk verloren. Bovendien zou dit een zeer kostbare en tijdroovende methode zijn.

Het meest komt een schabloon tot zijn recht, wanneer het wordt gebruikt op een ondergrond van verschillend gekleurde fondstukken, waarop het dan eenvoudig als schabloon in een of meer kleuren wordt doorgestooten. Dit op zich zelf is reeds een decoratie, dus geen imitatie-schilderwerk, en behoudt haar ware karakter.

Het papier, dat men voor schablonen gebruikt, moet van een goede stevige eenigszins cartonachtige kwaliteit zijn b.v. het z.g. detailpapier is zeer geschikt.

Dit papier moet vooraf geprepareerd zijn, omdat het voor het uitsnijden een zekere hardheid moet bezitten. Papier, zoo direct gebruikt, zou te vezelachtig zijn en te veel olie uit de verf tot zich nemen. Daarom moet de stof, waarmede men prepareert, het doorvetten tegen houden.

Er zijn verschillende preparaten voor:

- 1° ongekookte lijnolie met siccatief en terpentijn.
- 2° witte of gele was met terpentijn.
- 3° waterglas.
- 4° verdunde houtlijm.
- 5° politoer.

Welk middel nu wel het beste is; hierover loopen de meeningen nogal uiteen. Meestal wordt het eerst genoemde preparaat gebruikt, omdat dit in een schilderswerkplaats het meest voorhanden is. No. 3 is inderdaad uitstekend, maar nog al kostbaar; doch No. 5, wat niet anders is dan gewone bruine schellak opgelost in spiritus, ongeveer 1 op 3, d.w.z. een deel schellak tegen drie deelen onverdunde brandspiritus, is naar onze meening het beste preparaat.

No. 1 is wel goed, maar maakt het papier te leerachtig, wel taai maar slap, waardoor het gemakkelijk inscheurt; vooral na eenig gebruik schijnt de olie uit de verf zich met de olie uit het papier te verbinden en wordt het schabloon daardoor zoo slap, dat het, zonder gevaar van te scheuren, niet meer gebruikt kan worden.

Daarentegen maken waterglas No. 3 en politoer No. 5 het papier

min of meer glasachtig hard, wat ook prettiger is met het uitsnijden en op den duur, dit is uit ervaring gebleken, veel sterker, mèèr duurzaam dan schablonen van geölied papier.

De beste raadgeefster is echter de ondervinding en daarom willen we noch het een, noch het ander het meest aanbevelen, een ieder kan zelf onderzoeken, wat hem op den duur het beste bevalt.

Het uitsnijden geschiedt met een scherp mesje, van goed hard staal. Er zijn speciale schabloonmesjes in den handel ; een gewoon zakmes doet ook goeden dienst.

Men moet uitsnijden op een dikke glasruit als ondergrond, niet op hout, omdat men dan te diep in het hout en daardoor onzuiver zou snijden ; op glas daarentegen kan men mooi kantig uitsnijden.

Linoleum of geverfd bordpapier is ook zeer geschikt om op uit te snijden. Het heeft dit voor boven glas, dat het mes niet zoo gauw bot wordt.

Het verdient aanbeveling te beginnen met langs de zoogenaamde vasthoudertjes te snijden, welke de lijnen onderbreken ; daarmede voorkomt men het gedachtenloos doorsnijden, wat dikwijls nog gebeurt.

Om een goed begrip van de eischen van een schabloon te verkrijgen, is het niet onverdienstelijk, om naar een lijnfiguratie of een ontwerp, waarbij van een of ander motief is gebruik gemaakt, en dat als schilderwerk is bedoeld, een teekening te vervaardigen, welke uitvoerbaar is in schabloon en waarmee men toch nagenoeg hetzelfde effect bereikt, als met het eerste ontwerp in schilderwerk.

Als men dit met succes eenige malen gedaan heeft, kan men veilig zeggen, met de eischen van een schabloon op de hoogte te zijn.

Het uitsnijden van diervormen is daàrom het moeilijkst, omdat hierbij de weggesneden stukken een bepaalde uitdrukking moeten weergeven, In zulke gevallen heeft men inderdaad al zijn teekenaardigheid nodig en moet men zich vóóraf van het resultaat bewust zijn, om in één keer goed te snijden.

Zoo leert de ervaring beter, dan met woorden te zeggen valt, hoe enorm hoog de eischen van een goed schabloon staan en welke teekenaardigheid men moet bezitten, om een schabloon zoodanig te maken, dat het een kunstwerk op zich zelf is.

EEN EN ANDER OVER HET STYLEEREN VAN DIEREN.

Evenzeer als men in het plantenrijk, vele voor versiering geschikte motieven kan vinden, is dit ook het geval in het dierenrijk. Onder het eindeloos aantal diersoorten zijn er zeer velen, welke ons stof geven tot ornamentale behandeling.

Beginnen we met de insecten, amphibieën, reptielen en kleine diersoorten, dan is de bron alreeds schier onuitputtelijk. Over het styleeren naar de natuur, en het verwerken tot ornament van planten en bloemen spraken we alreeds meer uitvoerig. Vooral bij bloemen bemerken we meestal een indeeling in de groeiwijze, welke herinnert aan een samenstelling op meetkunstigen grondslag gebaseerd.

Dit op zichzelf geeft bij het styleeren reeds vele voordeelen, waarvan de ontwerper bij een goed inzicht gretig gebruik kan maken. Bij het styleeren van dieren, enkele soorten uitgezonderd, is dit niet zoo zeer het geval. Hier berust niet de groeiwijze of samenstelling altijd op een meetkunstige indeeling, doch meer op de anatomie der diersoort zelf. Het styleeren van dieren stelt dan ook weer heel andere eischen dan het styleeren van bloemen en planten, en zeker geen mindere teekenvaardigheid; daar bij het styleeren van dieren, op welke wijze men dit ook wil opvatten, de actiestand nimmer uit het oog mag worden verloren. Dit geldt vooral bij grootere diersoorten.

Wanneer wij een dier naar de natuur hebben geteekend, en wij gaan daarna dat dier styleeren, dan doen we eigenlijk niet anders, dan den natuurvorm van zoeven meer gestyleerd na-teekenen, of m. a. w. wij geven aan den heelen omtrek (het silhouet) een meer ornamentalen vorm en gaan de groepen van vormen, waaruit het dier is samengesteld, rangschikken en plaatsen volgens een meer regelmatig schema. Dit schema behoeft niet altijd, kan zelfs niet altijd, zooals reeds gezegd, een zuiver meetkunstig zijn, immers wij mogen, waar het een levenden diervorm betreft, niet zoodanig styleeren, dat de zuivere actiestand geheel verloren gaat. Styleeren wij b.v. een kraaiende haan, dan moet de houding van het gestyleerde dier ook wel degelijk de actie van kraaien uitbeelden. Zelfs al is onze teekening geheel ornament

geworden. Verzuimen wij dit in het oog te houden, dan maken wij houterige caricaturen; derhalve mag de levende actiestand van het dier onder het styleeren niets lijden.

We maken dus onderscheid tusschen: naturalistisch styleeren en streng styleeren. Uit den aard zal een zoo direct naar de natuur gestyleerde diervorm naturalistisch zijn, (zie pl. 34, bovenste rij) een strenger gestyleerde figuur komt dan pas voor den dag, wanneer wij zonder model te werk gaan en in onze verbeelding niet anders zien, dan een combinatie van het ornament met den oorspronkelijken diervorm. Een strenge stylatie doorloopt dan ook gewoonlijk vier stadia: 1^e den natuurvorm, 2^e den naturalistisch gestyleerden vorm, 3^e den vereenvoudigden vorm en 4^e den streng gestyleerden of meest ornamentalen vorm.

Deze laatste moet geheel ornament zijn geworden, kan zelfs eenigszins als lijnornament zijn opgevat, doch moet *in ieder geval* het oorspronkelijke dier blijven typeeren. (Zie pl. 38.)

In het algemeen zal men bij gevederde dieren, hoenders, vogels enz. na den hoofdvorm, in hoofdzaak nemen, de groepen van vederen, en deze tot vereenvoudigde goed gerangschikte vormen terug brengen (zie b.v. pl. 34, uil naar de natuur en gestyleerd).

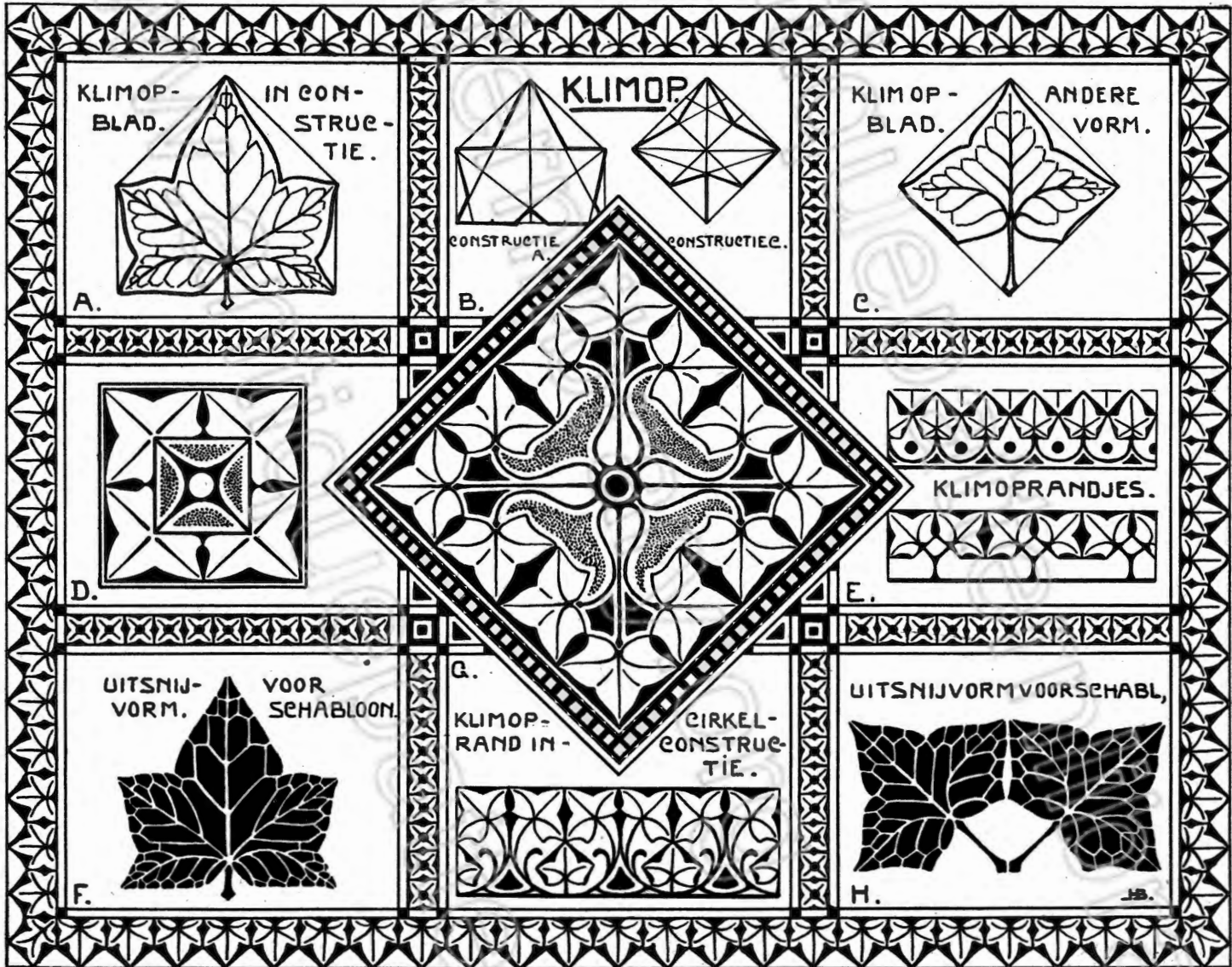
Bij onbehaarde of kort gehaarde dieren; honden (zie pl. 33, Bulldog) apen, paarden, koeien enz., zal men de lijnen, door de spieren en beenderen in dat lichaam ontstaan, gebruiken voor de groepenverdeling. Vooral bij 't gebruik maken van deze laatste lijnen moet men zeer voorzichtig te werk gaan om niet te veel de actie van het motief te verliezen, of wel om niet te krijgen een zinloos ornament van krulletjes, spiraaltjes enz., waartoe het motief zelf niet de minste aanleiding geeft.

Toch komt dit nog wel eens voor bij onze moderne versieringswijze. Het kan ons inziens echter geen aanbeveling verdienen, om in een versiering met diermotieven, de lijnen- of vormengroepen te gaan opsmukken met een soort van filigraan ornament, dat uit kleine spiraaltjes, bolletjes of kommaatjes bestaat. Inderdaad ziet men zulk een wijze van doen nog wel eens toegepast zelfs door menschen, waarvan men beter kon verwachten. Bij een grondige studie naar de natuur ontdekken we zooveel schoons, dat we heusch onze toevlucht niet behoeven te nemen tot een aangeplakte gemanireerde opsieringswijze. Het neemt echter niet weg, dat de middenweg hier de moeilijkste is. Zoodra er sprake is van:

„Ornament”, is men zelfs bij voorkeur niet aan de natuurlijke uitbeelding gehouden. Evenals bij plantaardig ornament is ook hier het motief geheel ondergeschikt aan den opbouw van het ornament. Wij bespraken dit alreeds vroeger, voor zoover het 't plantaardige ornament betref. Onze gedachtengang kan bij ornament naar diermotieven, wat de samenstelling betreft, overigens geheel dezelfde wezen.

PLATEN MET TOELICHTING

PLAAT I.

PLAAT 1.

Deze geeft ons de gewone (we durven haast zeggen) algemeen bekende Klimop te zien.

Toch zal het misschien nog niet elken lezer bekend zijn, dat we bij de Klimop twee geslachten onderscheiden nl. de „mannelijke” (zie plaat 1) en „de vrouwelijke”, welke op plaat 2 verwerkt is.

De mannelijke Klimop is het eenigszins stervormige donkergroene blad, mat van kleur, terwijl de vrouwelijke klimop zich niet alleen in kleur doch ook in vorm sterk van den mannelijken onderscheidt.

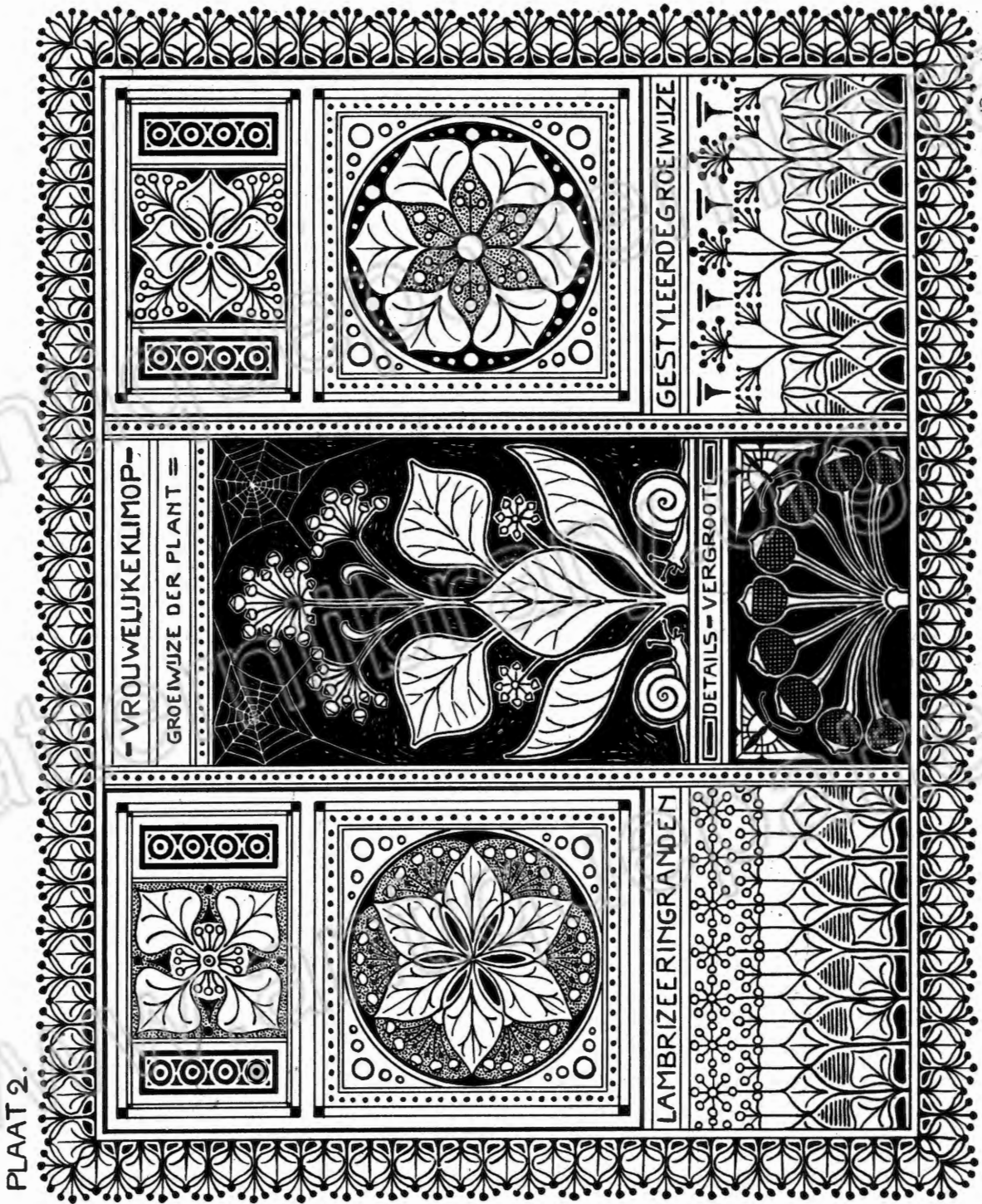
Groot is de afwisseling van vorm, welke we bij den mannelijken klimop kunnen waarnemen; daarom zijn er op plaat 1 ook twee van de meest voorkomende typen van bladeren aangegeven in de figuren *A* en *C*, terwijl van deze beide vormen in figuur *B* de verdeelschema's gegeven zijn.

Onder een „verdeelschema” verstaat men een meetkunstig figuur, vierkant, vijfhoek enz. zoodanig met diagonalen of andere geconstrueerde lijnen — naar bepaalde punten — doortrokken, dat de vorm van het gegeven motief er uit af te leiden is.

Zulk een verdeelschema heeft het voordeel, dat men altijd een zuivere regelmatige teekening krijgt, welke bovendien door een minder vaardige hand gemakkelijker is na te teekenen, dan een vrijen vorm, waarin geen hulplijnen voorkomen. Zulke vormen flink vergroot, kunnen zeer goed als wandplaten in een schoollokaal dienst doen.

Constructie *A* en constructie *C*, zie figuur *B*, zijn beiden uit een overhoeks staand vierkant ontwikkeld; wanneer men in constructie *A* door het onderste hoekpunt van het vierkant een horizontale lijn trekt even lang als de diagonaal en men deelt deze lijn in acht gelijke deelen; trekt bovendien naar de op de plaat aangegeven punten de lijnen welke er in voorkomen, dan zal men met een aandachtige beschouwing begrijpen hoe dit verdeelschema verder uitgevoerd kan worden.

Voorts zijn er op plaat 1 met hetzelfde klimopblaadje fig. *A* en *C* verschillende samenstellingen gemaakt, allen zeer eenvoudig en tot allerlei variatie geschikt. Men kan door de gegeven motiefjes op andere manieren samen te stellen weer andere combinaties verkrijgen; dit hangt af van de meerdere of mindere vindingrijkheid van hem, die er zich mede bezig houdt.

Het is de bedoeling van dit plaatwerkje eenvoudig de gestyleerde motiefjes te geven, en enkele samenstellingen om de wijze van doen aan te toonen.

Door naast elkander plaatsen op verschillende manieren krijgt men randjes als in fig. *E* en *G*, alsmede het om de plaat heen loopend randje.

Een blaadje, of een takje van drie bladertjes geplaatst op de diagonalen van een vierkant, vormen een meer of minder goed gedachte vierkantvulling. Zoo kan de middenfiguur uitgevoerd op stof, met applicatie of schabloon schilderwerk, b.v. fond donkerbruin geel, bladeren matgroen, stengels en bladeren omgewerkt in steelsteek of met koordzijde van helder warme terracottakleur, een aardig kussen geven voor serre- of vestibulebank, uitgevoerd in een vierkant van ongeveer 50 cM. Fig. *D* kan op deze grootte of iets vergroot zeer goed dienst doen als versiering in hout, hetzij als vlak steekwerk, of inlegwerk in verschillende houtsoorten.

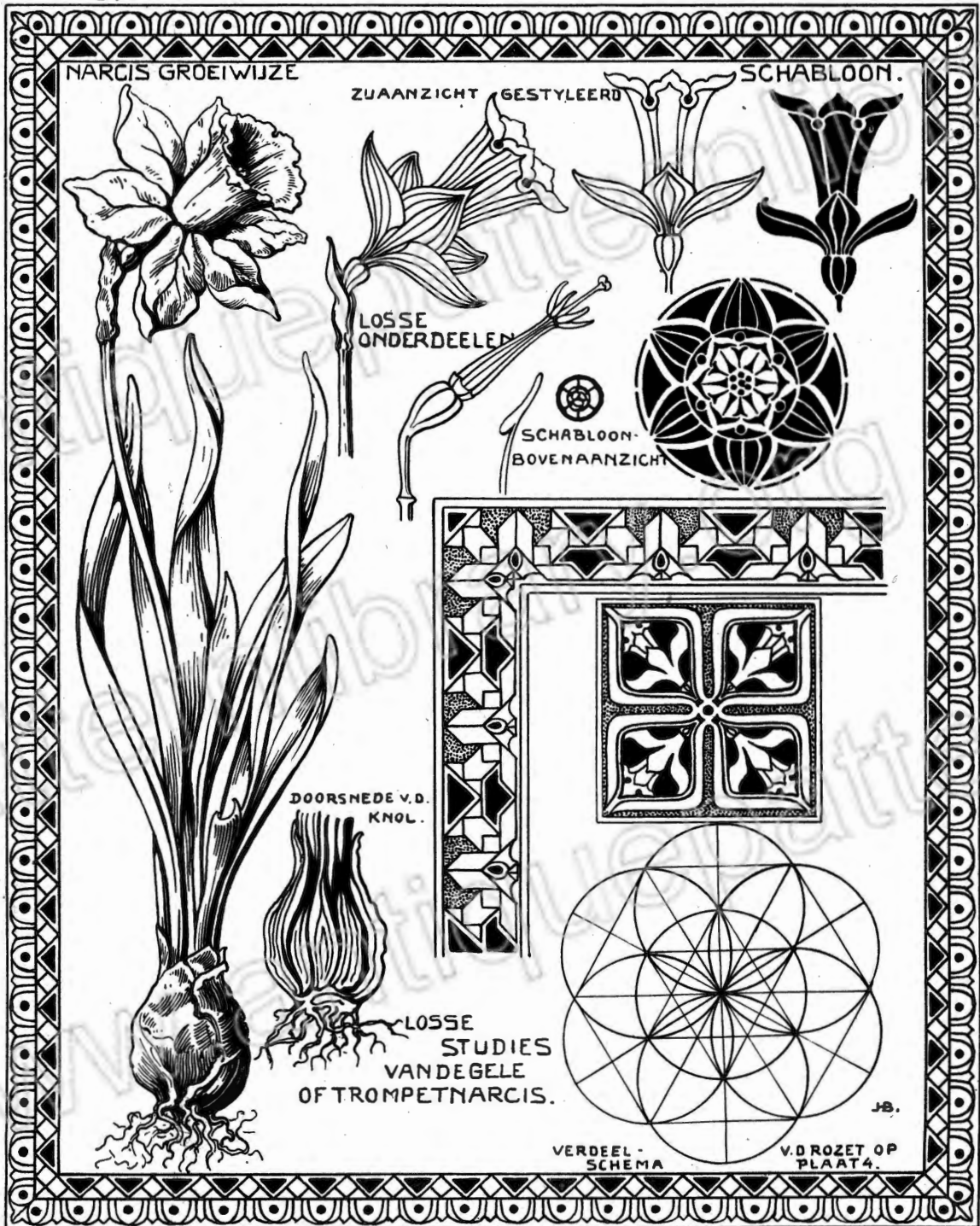
Fig. *D* en het randje in fig. *G* zijn op cirkels geconstrueerd.

De figuren *F* en *H* geven de beide bladeren van figuur *A* en *C* te zien in schabloon; d.w.z. als men deze figuurtjes ongeveer 3 of 5 malen vergroot op stijf papier teekent en men snijdt datgene wat zwart is weg, dan krijgt men van deze bladeren een zeer goede schabloon of mal, om met olieverf te worden doorgestooten en in rand of vierkant versiering te worden toegepast. De nerven der bladeren doen hier dienst als zoogenaamde vasthoudertjes over het geheele vlak.

Veel van hetgeen hier omtrent plaat 1 is gezegd, geldt ook voor de volgende platen; telkens is er getracht met het gegeven motief eenvoudige combinaties te maken als randen, rozetten, vierkantvullingen, hoekstukken enz. Ook is er van de meeste motieven een uitsnijpatroon of schabloon bijgegeven, en dienen deze gegevens niet zoozeer om te worden gecopieerd dan wel om te laten zien, den weg, welken men heeft te volgen om te komen tot eenvoudige versieringen, welke een rustig en goed begrepen effect maken.

PLAAT 2.

Reeds is gezegd dat de vrouwelijke Klimop zich in vorm als kleur zeer onderscheidt van den mannelijken. Is de mannelijke altijd min of meer stervormig, de vrouwelijke Klimop heeft meer een peervorm en is sterkglanzend lichtgroen van kleur.

De middenfiguur geeft aan de groeiwijze der plant, terwijl daar-
 onder flink vergroot, de vruchtjes afzonderlijk geteekend zijn. Deze
 vruchtjes groeien ongeveer op de manier als eikels, nl. tot volle
 rijpheid gekomen, vormen zij een bolvormig vruchtje dat gevat is
 in een komvormig napje. Bij de eikel beslaat het napje ongeveer
 $\frac{1}{3}$ van de geheele hoogte; hier bij de klimopvrucht echter $\frac{2}{3}$
 gedeelte, terwijl het vruchtje er even bovenuit komt in accoladevorm.

Nemen we dus een cirkel, waarin een loodrecht staande middel-
 lijn geplaatst is; deel deze middellijn in 3 gelijke deelen en trek
 door het bovenste deelpunt een horizontaal lijntje. De cirkel is nu
 in 2 segmenten verdeeld; het onderste of grootste segment is dan
 het napje, dat aan de buitenzijde geribd of geruit is, door kleine
 nerfjes; het bovenste segment geeft dan, als men uit het toppunt
 naar links en rechts de uiteinden der horizontale snijlijn een acco-
 lade trekt, het zichtbare deel van het vruchtje aan.

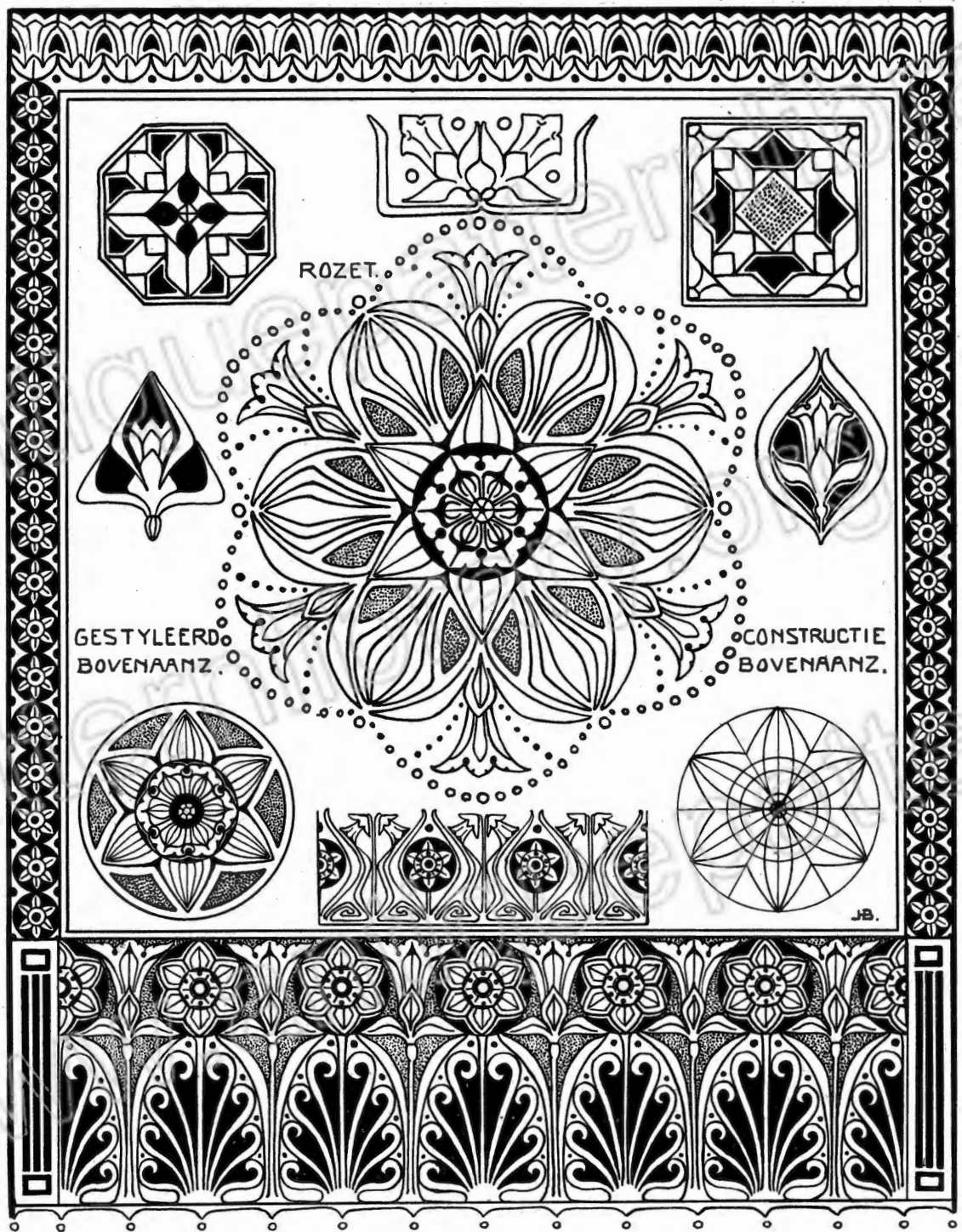
Verder zijn weer met blad en vrucht verschillende eenvoudige
 versieringen gemaakt als lambrizeeringranden, cirkel- en vierkant-
 vullingen, benevens een omranding voor de heele plaat.

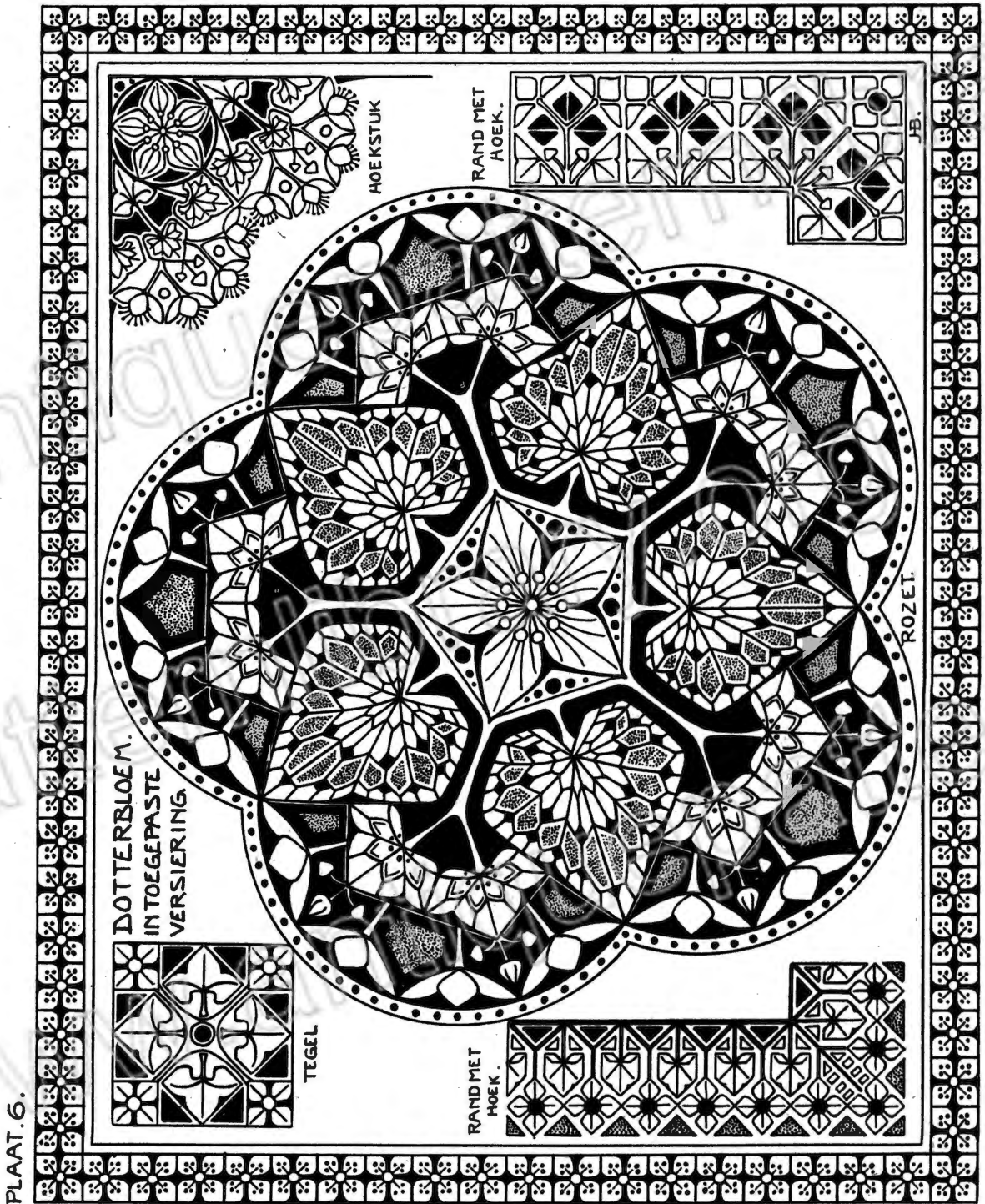
PLAAT 3 en 4.

Wie kent niet de Trompetnarcis, het vroolijk heldergele bloempje,
 waarvan vroeg in het voorjaar, in den zg. bloembollentijd, de
 markten overvol zijn, waarmede jong en oud van daar zich naar
 huis spoedt, elk een stijf propperig in elkaar gebonden hoopje
 geel in de hand; of waarmede langs de deur de kooplieden gaan
 met karren of manden vol. Gretig vallen de koopers er op aan,
 omdat ze zijn, met de Crocus en het Sneeuwkllokje, de eerste lente-
 boden. En wie ziet na een akeligen natten guren winter als tegen-
 woordig, niet gaarne dien eersten groet van de komende lente?

Ja, geachte lezer of lezeres, U zult dezen aanloop bij plaat 3
 misschien wat dichterlijk vinden, maar geloof met mij, wie op den
 naam afgaande mocht beweren, dat hij of zij geen Trompetnarcis
 kent, zal mij dadelijk begrijpen na deze aanduiding nl. de bekende
 helgele bloemenpropjes, waar zoo gaarne ieder mee loopt in het
 vroege voorjaar.

Bekijkt men ze goed, in zuiver zij- of bovenaanzicht, vooral
 het laatste, dan behoeft men heusch van styleeren nog niet veel
 verstand te hebben om er in te zien, de mooi verdeelde zeshoek-
 rozet, waarvan het bovenaanzicht der trompet het mooie decora-

tieve midden geeft met aardig uitgeschulpten rand en binnenster van meeldraden, terwijl dit geheel op waardige wijze wordt omkranst door een ster van iets lichter geel getinte buitenbladeren, welke te zamen aanvullen de zes punten van de zuivere zeshoekster in een cirkel geplaatst.

Neem zelf zulk een bloem ter hand, bekijk hem goed en teeken hem op deze wijze, ge zult dan beter nog dan mijn teekeningetje het doen kan, het overweldigend schoone regelmatig verdeelde en aan vormen zoo rijke bloempje waardeeren als zijnde een dankbaar motief ter versiering.

We hebben het daarom noodig gevonden van dit bloempje twee teekeningetjes te geven, welke naast de natuurgroeiwijze nog eenige toepasselijke versieringen en schlaboenvormen te zien geven.

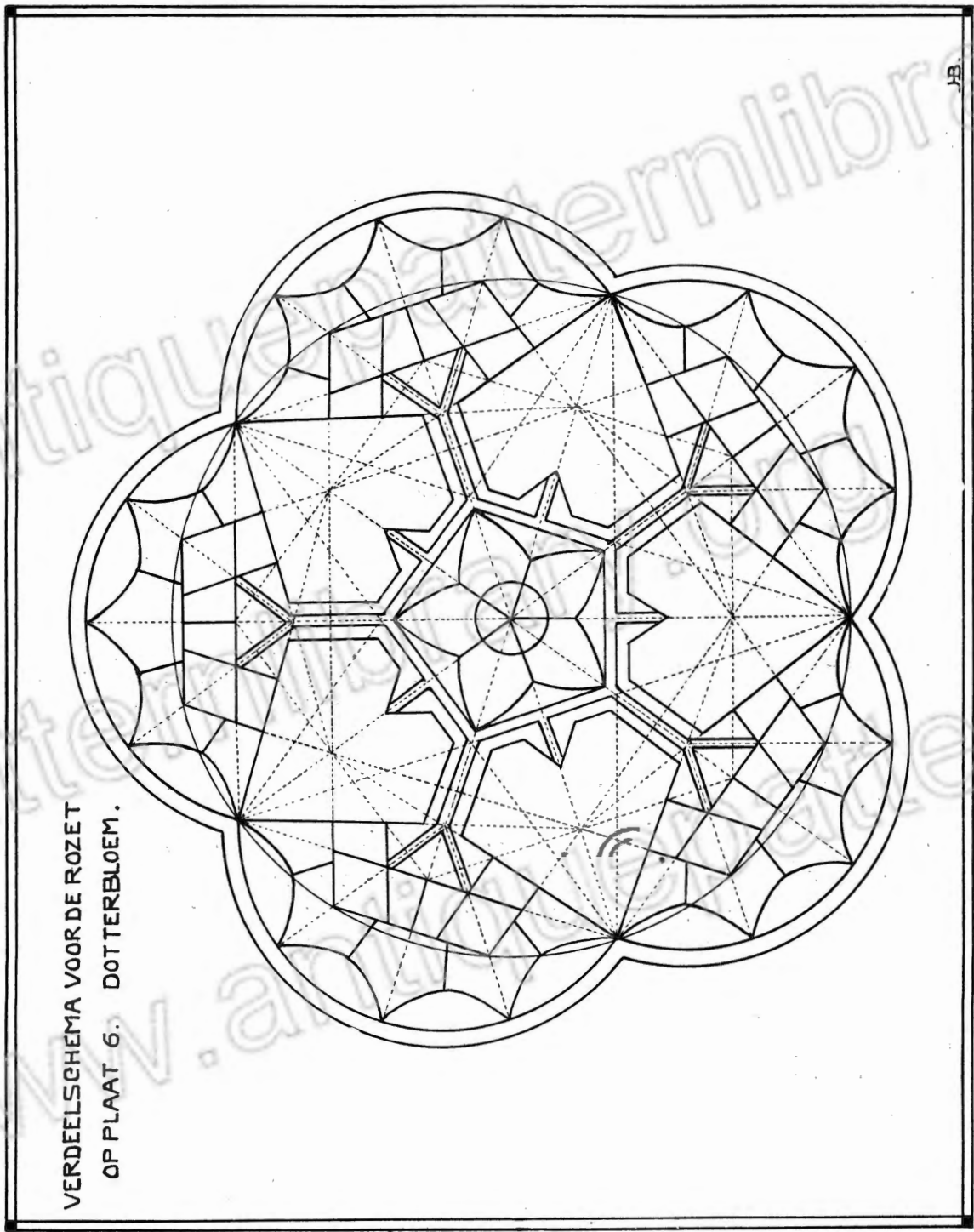
PLAAT 5, 6, 7 en 8.

Alweer aangetrokken door het prachtige zonnegeel op zachtgroene fond, waarmede in de maanden April en begin Mei onze slootkanten en vochtige weilanden door de in het wildgroeijende Dotterbloem zoo kwistig versierd worden, zijn wij er op uitgegaan om U zulk een bloem te plukken en als ornamentmotief voor te stellen. Of ze dat waard is? Meer dan dat; èn om de gemakkelijheid van verwerken, èn om de veelheid van motieven welke het geeft, is het mede een van de meest dankbare bloemen voor den teekenaar-ontwerper.

De bloem zelf vertoont in kleur en vorm zeer veel overeenkomst met de boterbloem, doch groeiwijze en bladvorm zijn geheel anders als bij deze.

Voor al de groeiwijze is eigenaardig regelmatig en leent zich derhalve uitstekend voor het verwerken tot ornament. De jonge pas ontloken bloem houdt fier hare blaadjes omhoog en sluit daardoor in zijaanzicht gezien een groot deel der volle meeldradenkroon van het gezicht af. Slechts enkele meeldraden komen met hunne kopjes nieuwsgierig over den rand heen gluren.

Is de bloem daarentegen ouder, dan hangen dikwijls de bloemblaadjes wijd uit of eenigszins naar omlaag. Uit een decoratief oogpunt bekeken is zij dan daarom niet minder mooi, want op een heldergele schotel van bloembladeren staat daar als een fijn opgemaakt gerecht de volle meeldradenkroon bestaande uit schier ontelbaar vele kleine oranje-gele kopjes.

De bloembladeren zijn helcromaatgeel, de meeldraadjes echter iets meer oranje getint, cromaat No. 2 b.v., de bloemknopjes als zijnde nog iets minder rijp dan de bloem, hebben een meer groen-gele tint. De plant- of stengelblaadjes, welke immer op de plaats waar twee stengels zich splitsen zijn geplant, hebben een lichtgroene tint, terwijl de grootere plantbladeren van een donkerder groene tint zijn. Het verschil in deze kleuren is echter niet al te groot. De plantstengels zijn als alle sapstengels hol en van licht geel groene kleur, de diepe groeven in de lengterichting der stengels, op een manier als de canneluren in de Dorische of ionische zuilschacht, geven aan de heele plant een sterk gespierd aanzien.

Op plaat 6 komt als middenfiguur een rozet in vijfhoekvorm voor, waarvan op plaat 7 het verdeel-schema als afzonderlijke figuur is aangegeven.

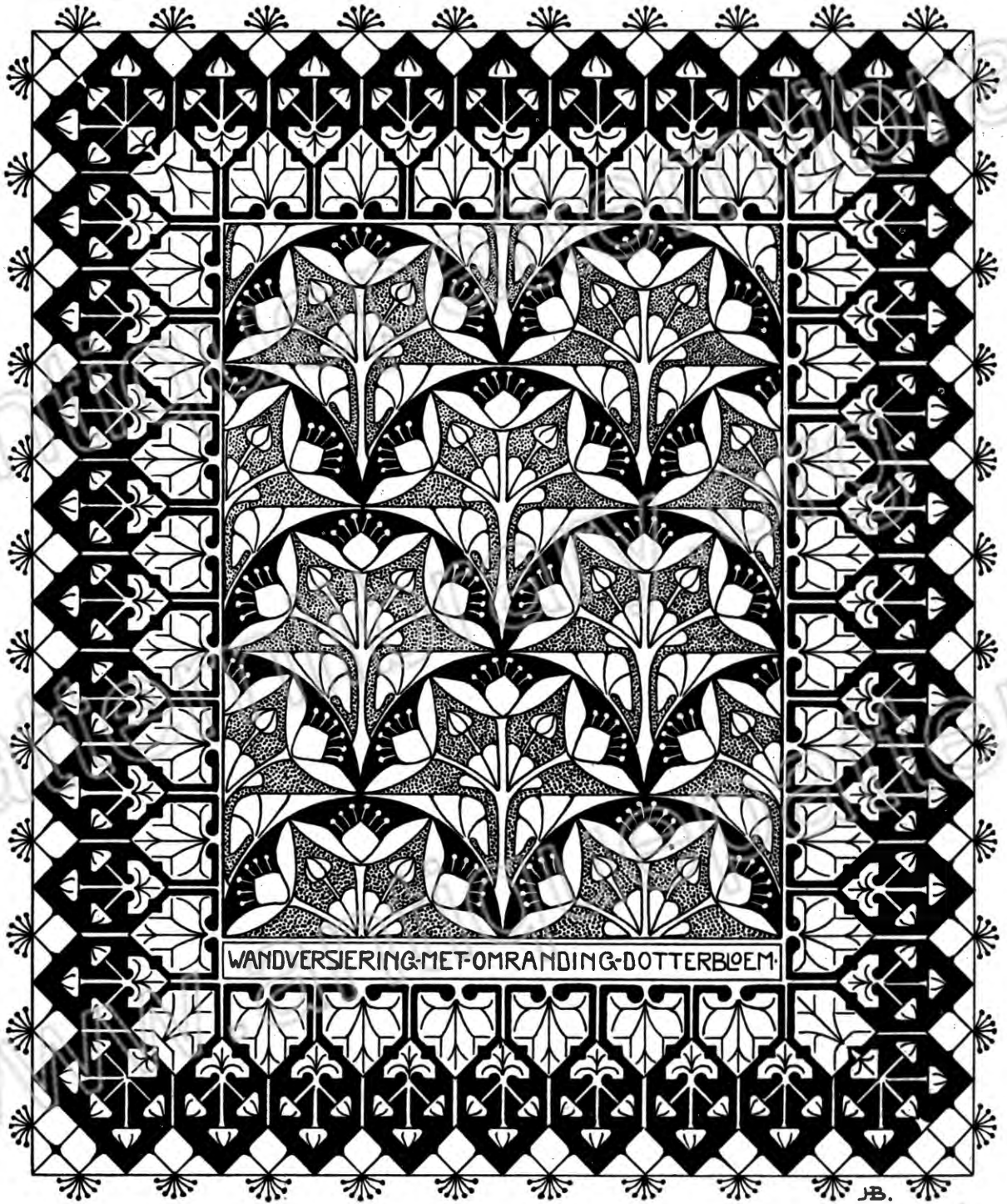
Om de meerdere ingewikkeldheid van dit verdeelplan, oordeelden we het noodig, hiervan een even groote afzonderlijke teekening te geven.

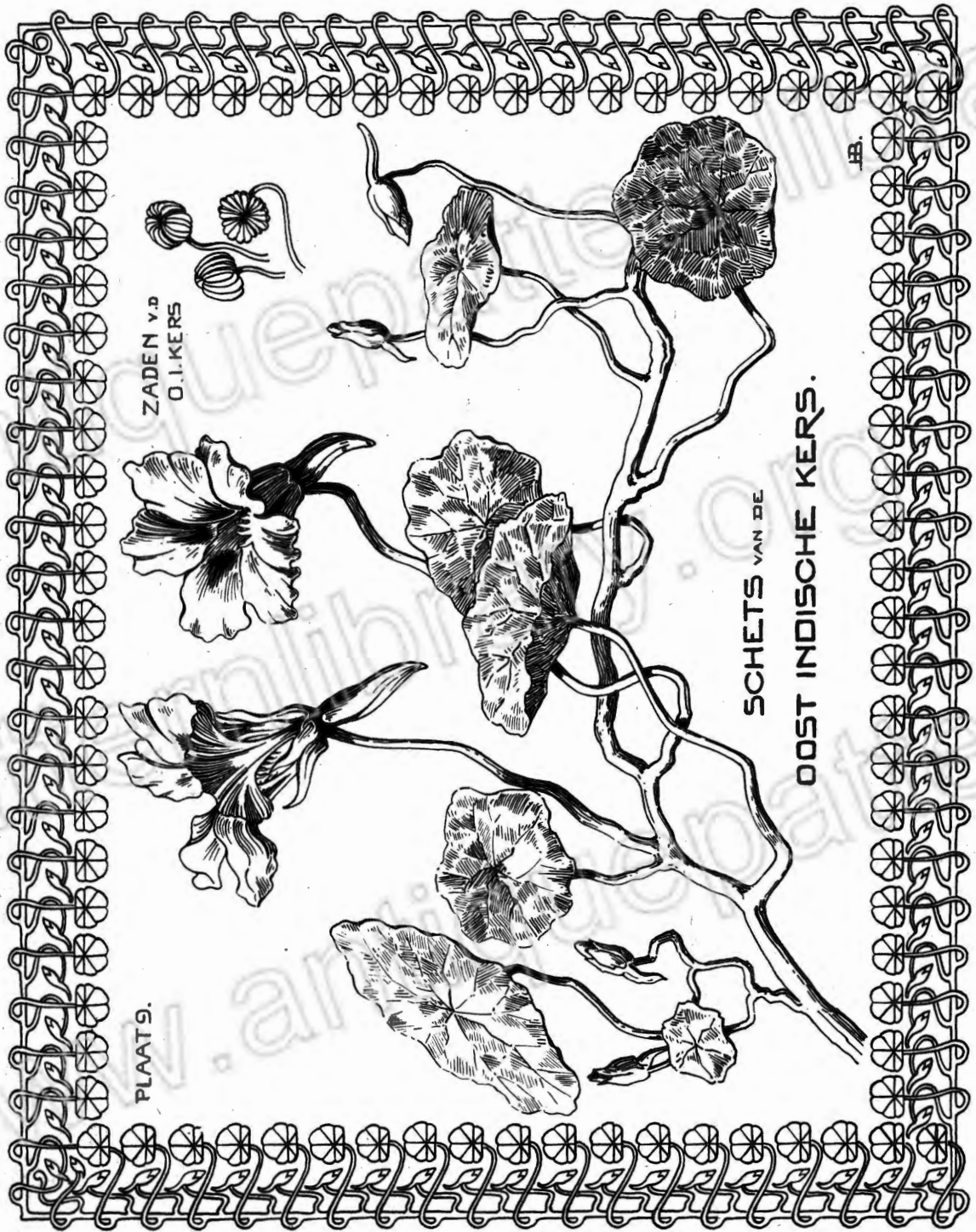
Plaat 8 geeft in halve cirkels geconstrueerd een takje groeiwijze als wandmotief te zien.

Deze wandmotieven komen wel eens voor als muurschilderwerk in een serre of vestibule, soms ook in groote zalen waarvan de wanden door lambrizeering en opgaande pilasters zoodanig zijn ingedeeld dat zij van zelf aanleiding geven tot een versiering der wandvakken in vlak getinte omranding van 15 tot 30 cM. breed, met daarbinnen een paneel in schabloontechniek uitgevoerd op een wijze als plaat 8 geeft te zien.

De omranding op plaat 8 is dus niet te beschouwen als een onafscheidelijk onderdeel van de wandversiering, integendeel, wat hier op kleine schaal in één kleur uitgevoerd als afsluiting naar buiten toe geen kwaad figuur maakt, zou beslist druk en nadeelig werken, ware het in verschillende kleuren op deze wijze als muurversiering aangebracht.

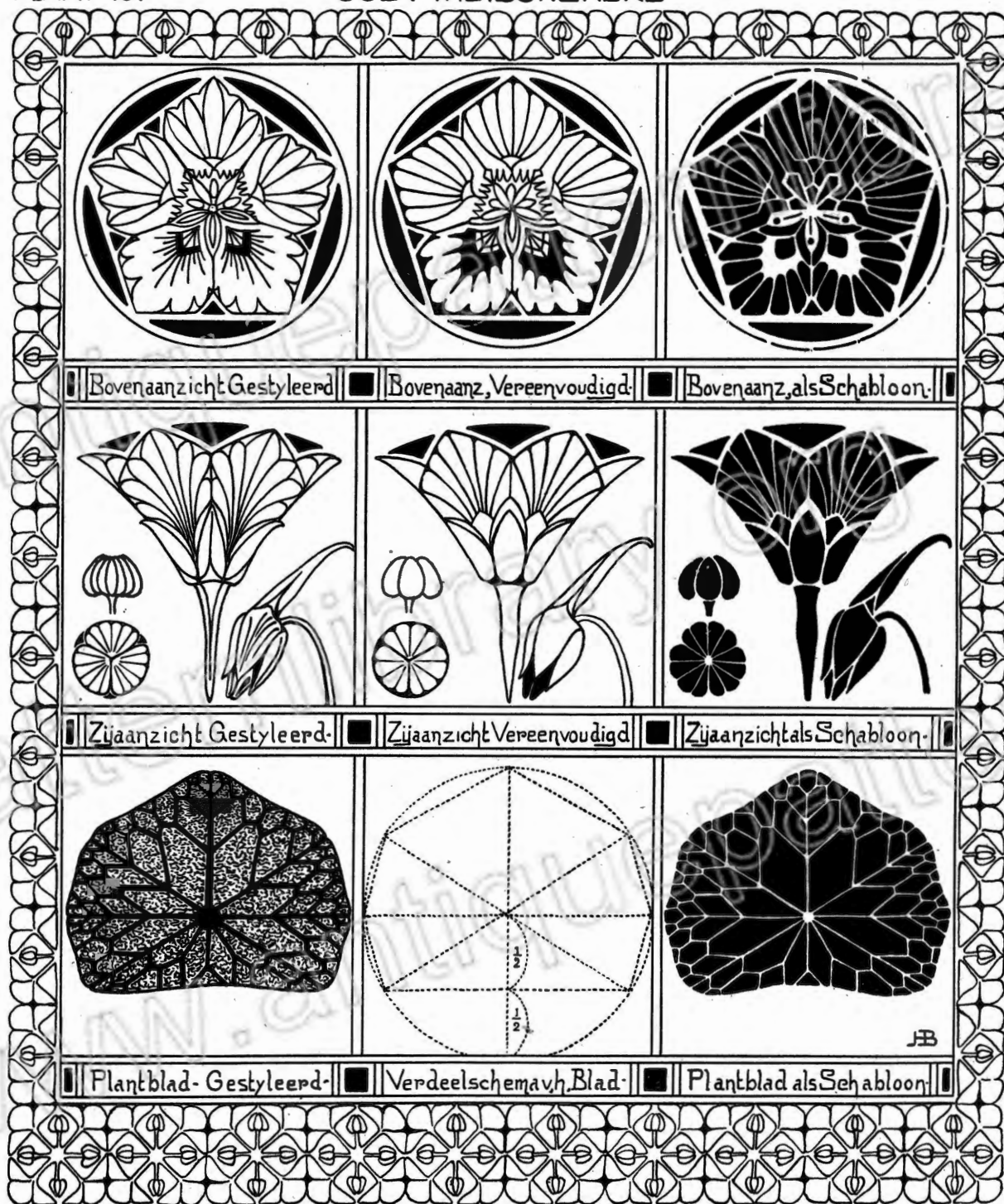
Wij wilden op plaat 8 alleen slechts van de aanwezige ruimte partij trekken door nog een randversiering er om heen te plaatsen, wij gaan van het denkbeeld uit, hoe meer versieringen in dit werkje zijn samengebracht, des te meer treft het doel.

PLAAT 10.

OOST INDISCHE KERS -

PLAAT 9 en 10.

Het motief is ons allen wel zóó bekend, dat de naam wel haast niet genoemd behoeft te worden.

Toch kan het soms verbazing wekken, hoe absoluut onkundig sommige menschen zijn aan de eenvoudigste meest alledaagsche plantennamen en plantensoorten. De Oost-Indische kers, ofschoon afgaande op den naam, niet van inheemschen oorsprong, is in onze Flora, kunnen we veilig zeggen wel een van de meest populaire soorten; er zijn dan ook weinig tuinen of tuintjes, waarin dit vroolijk oranje, helgele of donkerroode staartkelkje met frisch groen blad, niet aanwezig is.

Plaat 9 geeft ons de groeiwijze der plant te zien naar de natuur geteekend. Het omlopend randje is daarom meer naturalistisch van opvatting en duidt eenigszins de groeiwijze als klimplant langs prieël of tuinhek aan.

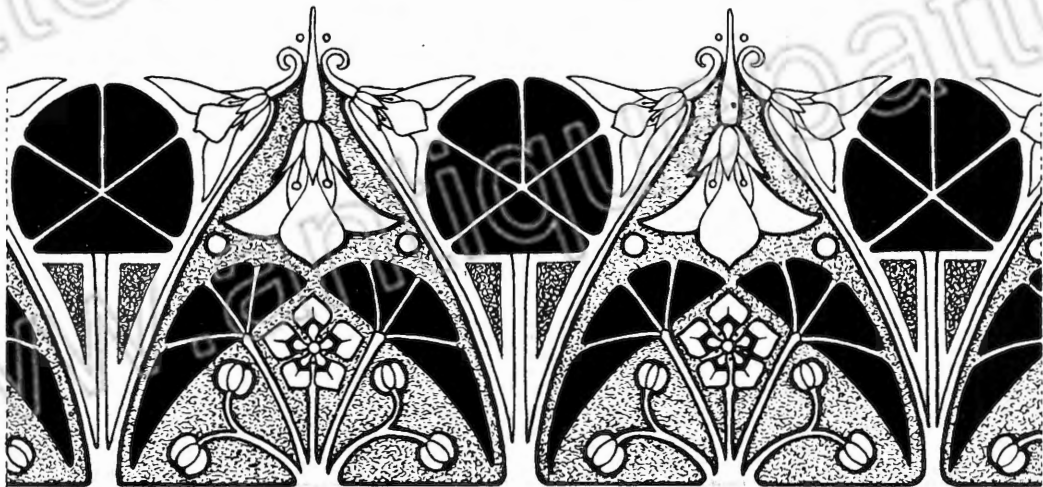
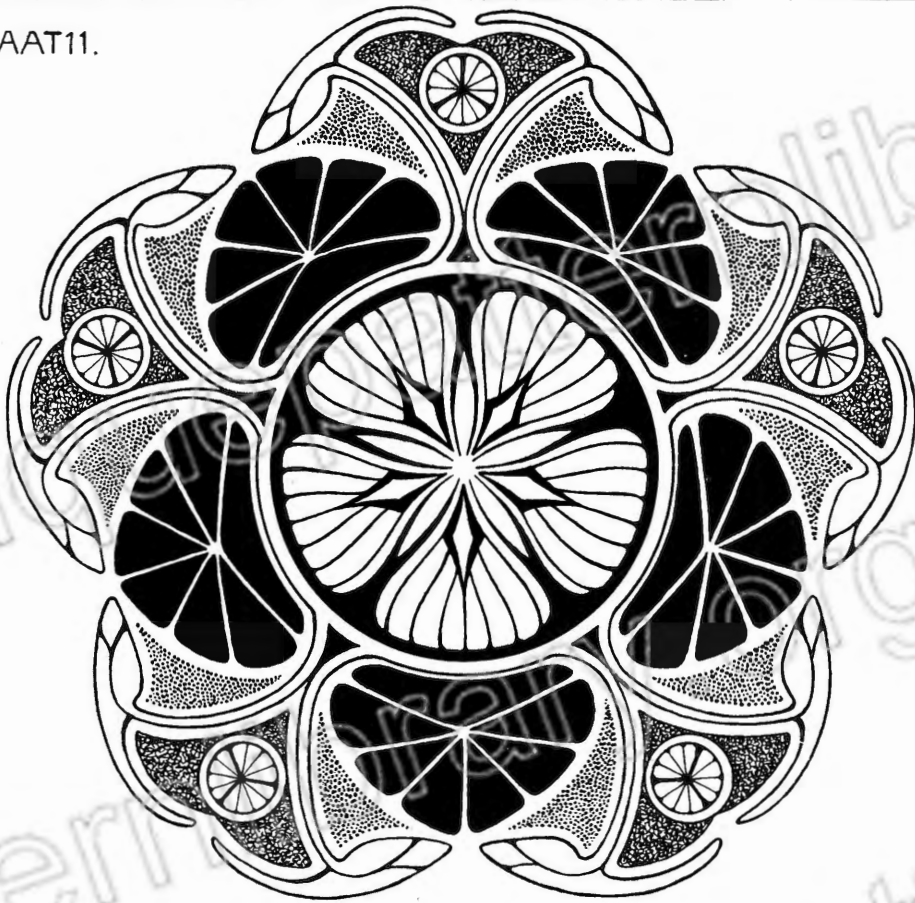
Plaat 10, geeft een beeld van de gewone gang van zaken, de volgorde, welke we bij het styleeren gewoon zijn. Op den rij af hebben we daar naast elkander gezet bloem, blad, knop en vrucht, gestyleerd naar de natuur; vereenvoudigd en omgewerkt tot schabloonvorm. Het spreekt van zelf dat de bloem zoo direct naar de natuur gestyleerd een meer samengesteld karakter draagt, dan b.v. wanneer zij tot schabloon is verwerkt. Voor de uitvoerbaarheid van het schabloon is het noodig, dat de tekening niet al te samengesteld is; want een schabloon heeft te voldoen aan praktische eischen, welke in de eerste plaats zijn voldoende stevigheid en duidelijkheid.

Ook zonder er een schabloon van te maken is het voor de rust in een versiering wenschelijk, dat het motief gestyleerd streng vereenvoudigd wordt, want de eerste indruk, welken eene versiering moet maken, is naar onze overtuiging, strenge eenvoud.

Een overvolle, drukke of ingewikkelde versiering kan ons toch in den regel niet erg bekoren.

RANDENROZET v.d. O.I.KERS.

PLAAT 11.

J.B.

PLAAT 11.

Plaat 11 stelt voor een toepassing van de Oost-Indische kers als rozet en randversiering. De rozet is, overeenkomstig de in-deeling van de bloem zelf, geplaatst in een regelmatige vijfhoek-verdeeling. De cirkelvulling in het midden stelt voor het boven-aanzicht van de bloem, nu niet, als op plaat 10, in een vijfhoekvorm, maar gewijzigd naar den vorm, waarin zij geplaatst is, dus naar den cirkel. Hieromheen is de hoofdstengel getrokken als een ring, waar de verdere versiering van uit gaat.

Tegenover elk bloemblad is geplaatst een plantblad, in donkere tint aangegeven, terwijl het overige deel der cirkelomranding gevuld is met stengels, eindigende in bloemknoppen, welke den buitenrand afsluiten. Tusschen de knoppen in zien we een kleine cirkelvulling, welke het bovenaanzicht van een zaadje voorstelt.

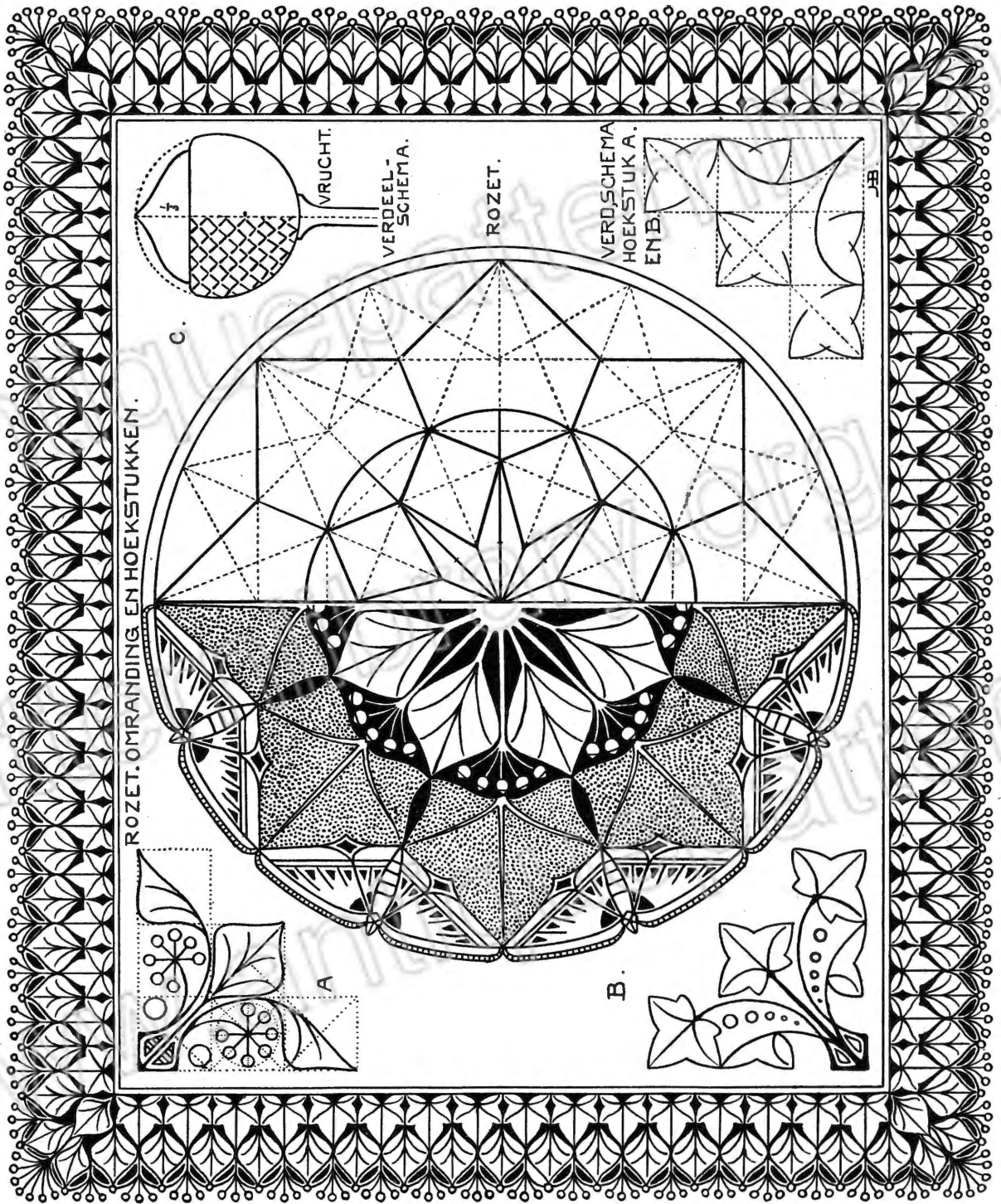
Bij deze versiering is geen rekening gehouden met de natuurlijke groeiwijze der plant, alleen zijn de verschillende onderdeelen saamgevoegd in een regelmatige rozetverdeeling welke, zooals reeds gezegd is, is ontstaan uit de in-deeling van de bloem in boven-aanzicht.

De hieronder geplaatste rand is meer gebleven overeenkomstig de werkelijke groeiwijze, ofschoon die gedachte ook bij deze versiering niet voorop heeft gestaan.

Uit een basis, welke den hoofdstengel voorstelt, zijn de verschillende bloem- en bladranken in opwaarts groeiende richting opgetrokken en voorts gegroepeerd in een verdeeling van hoofdlijnen, welke eenigszins den spitsboogvorm uitdrukken.

In het algemeen komt het er bij een versiering op aan, in de eerste plaats te zorgen voor een groepenverdeeling door hoofdlijnen, welke groepenverdeeling zooveel mogelijk moet zijn afgesloten met het oog op het invullen van den fond in verschillende kleuren en ter verkrijging van een zeker verband der verschillende onderdeelen.

PLAAT 12. COMBINATIE VAN MANL. EN VROUWL. KLIMOP.

PLAAT 12.

Plaat 12 is een samenvoeging van de verwerkte motieven op plaat 1 en 2, de mannelijke en vrouwelijke klimop. De hoofdfiguur is een rozet of cirkelvulling, welke geplaatst is op een achthoekster.

Juist met opzet is hiervoor de achthoekster gekozen, omdat deze verdeeling een gereede aanleiding geeft tot den hoofdvorm van het mannelijk klimopblad. Dit blad is geplaatst in een vijfhoekvorm; trekken we nu ongeveer over den halven straal van den grooten cirkel uit hetzelfde middelpunt wèer een cirkel, dan snijdt deze laatste de acht punten der achthoekster zoodanig af, dat er kleine vijfhoeken overblijven. In elk dezer vijfhoeken is een blad van den mannelijken klimop geplaatst, welke de bladeren van den vrouwelijken klimop met de vruchten, die te zamen de middenfiguur vormen, omgrenzen.

Om den cirkel aan te vullen zijn tegen de buitenkanten der mannelijke klimopbladeren kleine vlinders geplaatst, welke met hunne voelsprietten een afgesloten rand om den geheelen cirkel vormen.

Men kan deze vlinders ook gevoegelijk weglaten, daar de bladeren van den klimop op zichzelf ook al een afgesloten rozetvorm te zien geven.

Van de rozet is de eene helft in verdeellijnen gelaten, terwijl de andere helft geheel is afgeteekend. Wil men nu één van beide in zijn geheel zien, dan plaatse men een spiegel op de scheidingslijn van beide.

Ook de omranding van het plaatje is samengesteld uit mannelijke en vrouwelijke klimop met vruchtjes; bovendien is deze omranding een zuivere ineenschakeling der omrandingen van plaat 1 en 2. Beiden zijn er in hun geheel in terug te vinden.

De vier hoeken, welke tusschen de rozet en de omranding nog overblijven, zijn aangevuld met een verdeelschema voor het vruchtje (zie fig. C) op een manier, zooals reeds op blz. 39 is omschreven.

Hieronder in den benedenhoek is geplaatst een verdeelschema, bestaande uit 6 kwadraten bloksgewijze samengevoegd en dienende als grondplan voor een hoekvulling zoowel van den mannelijken als vrouwelijken klimop, welke in de figuren A en B is uitgewerkt.

PLAAT 13, 14 en 15.

Deze is een voorstelling van de „Wilde Distel”. In het midden van de tekening is de distelplant weergegeven naar de natuur geteekend, zooals ze veelal op steenachtigen bodem groeit en bloeit.

Daaromheen zijn gegroepeerd enkele losse onderdeelen streng geteekend d.w.z. in regelmatigigen vorm met weglating van alle toevallige bijzonderheden, dus „gestyleerd”. Om zulk een tekening er van te maken, gaan we allereerst na, hoe deze bloem groeit.

Zij ontwikkelt zich uit een naar boven toe nauwer wordend napje, dat volgens een zeker lijnenschema aan de buitenzijde met stekelige blaadjes beplant is. Dit schema kenmerkt zich door een eenigszins diagonaal verloopend netwerk en hieruit groeit loodrecht op naar boven een kroon van lange draadvormige donker violette blaadjes; men zou kunnen zeggen: „een saamgebonden bundeltje grove haartjes”.

Het spreekt dus vanzelf, dat we deze kroon van paarse bloemblaadjes waaivormig van uit het napje uitspreiden.

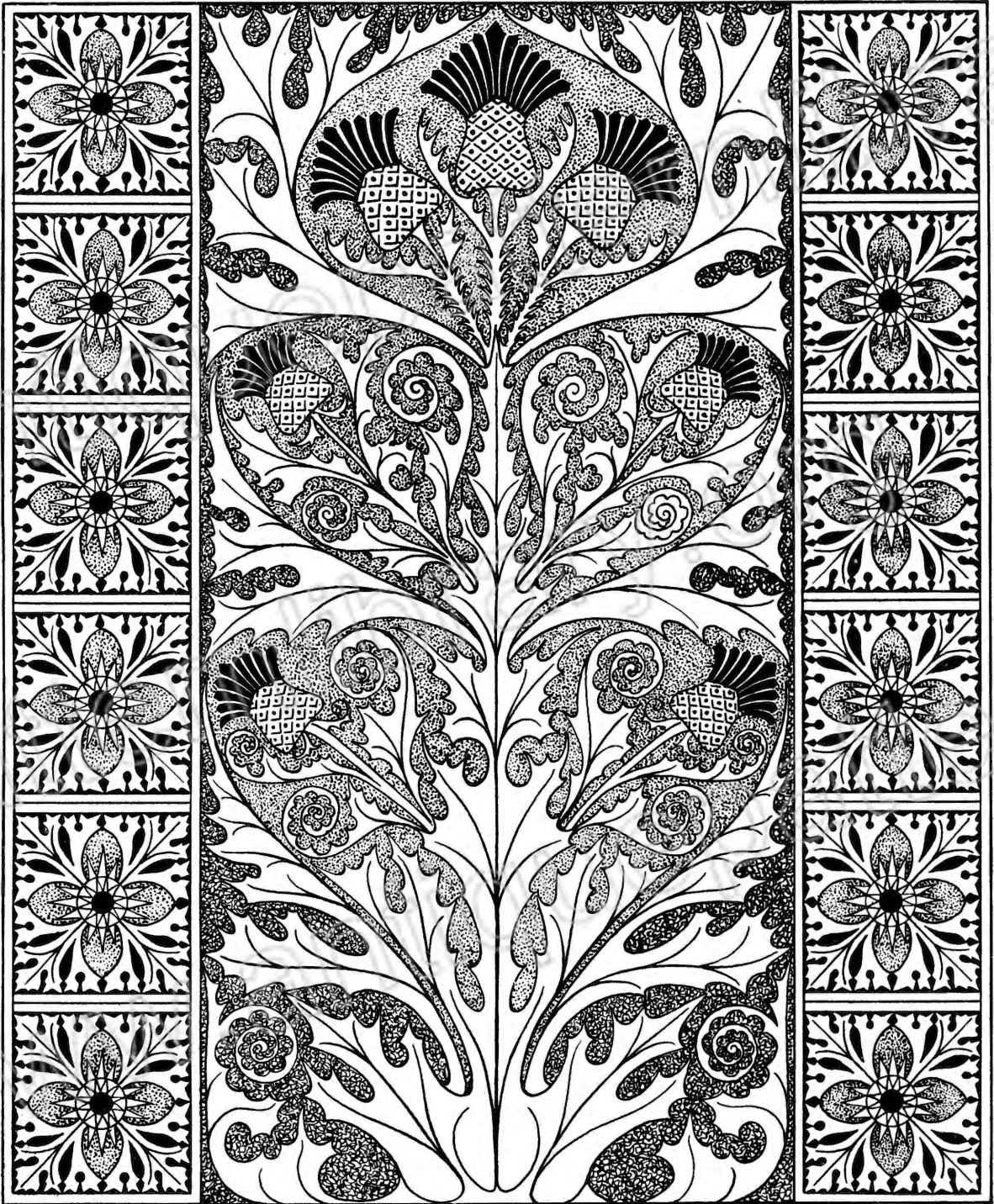
Op dezelfde wijze zijn aan den anderen kant der groeiwijze voorgesteld 3 ontlukende knopjes, zooals deze zich aan de plant met twee of drie tegelijk uit een bladernest ontwikkelen.

Ook de stam zelf is geheel omgroeid met naar alle kanten nijdig uitstaande harde stekels, zoodat de levende distelplant op den beschouwer een indruk maakt van, „pas op, raak me niet aan”. (Inderdaad is het zeer moeilijk om zonder pijnlijke gewaarwordingen deze plant in handen te krijgen.)

Het gevolg van deze groeiwijze is, dat de distel op den teekenaar een onrustigen indruk maakt, en ware zij overigens niet zoo sierlijk van vorm, dan zou men wellicht deze plant als een onbruikbaar versieringsmateriaal voorbij gaan.

Het is daarom eenigszins met opzet, dat we op plaat 14 een paneelvulling hebben gegeven, vrij naar de groeiwijze gestyleerd. Kan het anders, dat, waar de plant zelf zulk een onrustigen indruk op ons maakt, een naar de groeiwijze gestyleerde versiering onwillekeurig hetzelfde doet?

Evenzeer kan het niet anders of een dergelijke versiering, geheel in strijd met onze eerste eischen: „rust, strengheid en eenvoud”, en zonder enig meetkunstig verdeelschema, zal ons onbevredigd laten. Ware het niet, dat door het groepeeren van

VRIJ GESTYLEERDE GROEIWIJZE.

LB

grootte bladermassa's (op zich zelf echter stekelig genoeg) om de kleinere details heen een zeker verband der onderdeelen was behouden, en tegelijk hierdoor weer een zeker rhytmus was bereikt, dan zouden we plaat 14, veilig als een niet geslaagde compositie terzijde kunnen leggen.

Derhalve, de bladergroepen, waarmede weer is bereikt een repeteerende afsluiting van grootere vormengroepen, zij het dan ook zonder meetkunstig verdeelschema, redden deze versiering van algeheele mislukking.

Plaat 15, maakt, in tegenstelling met plaat 14, een veel rustiger en strengeren indruk.

Plaat 14, heeft ten doel te laten zien, hoe men in zulk een geval zal *kunnen* handelen, daarentegen geeft plaat 15 te zien, hoe het bij eenig nadenken beter kan; *en* dat we ten allen tijde van een meetkunstig verdeelschema als grondplan van onze versiering zeker *mèer* kunnen verwachten, dan van een eigendunkelijk op goed geluk af gevonden groepenverdeling.

Verderop in dit werk zullen we ten overvloede nog laten zien een staande paneelvulling op de manier van plaat 14, doch strenger van opvatting.

Wij doen dit opzettelijk, omdat plaat 14 en 15 als zijnde twee versieringen van verschillenden aard, moeilijker zijn te vergelijken.

We zouden plaat 15 „een horizontale paneelvulling” kunnen noemen, bestaande uit 2 naast elkaar geplaatste vierkantvullingen. In deze vierkanten zijn ingeschreven cirkels getrokken, waarin de achthoekster als verdeelschema geplaatst is. De plantbladeren, welke evenals de bloemen uit het middelpunt ontspringen, vullen de overgebleven ruimte tusschen de achthoeksteren en de omranding der vierkanten aan. Het geheel is door een naar buiten opengehouden rand, (een eenvoudige omwisselende reeks van bloem- en bladmotieven) afgesloten.

Paneelvulling-Distel.

PLAAT 15.

PLAAT 16.

Wij zijn nu gekomen aan plaat 16, welke te zien geeft de natuurlijke groeiwijze en losse gestyleerde onderdeelen van de *Hollandsche geranium* of *Ooievaarsbek*.

De naar de natuur geteekende groeiwijze is ter verduidelijking met licht en schaduwarcering aangegeven, hetgeen we in het vervolg met alle soortgelijke teekeningen doen zullen.

De Holl. geranium, zoo genoemd ter onderscheiding van de eveneens veel voorkomende Fransche geranium, komt in drie verschillende hoofdkleuren voor. Ze kan zijn: Scharlaken rood, helder wit, of zacht rozerood; de bladeren zijn altijd van een helder frisch groene kleur, iets donkerder getint dan de plantstengels, terwijl de ring, welke op elk blad voorkomt, eenigszins sepiabruin getint is.

Om hare regelmatige groeiwijze is de Holl. geranium een zeer gezocht versieringsmotief.

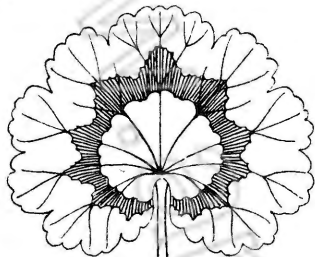
De bloementros ontspringt uit een loodrecht staanden hoofdstengel en spreidt hare bloemen waaivormig naar alle kanten uit. Tusschen deze bloemen zijn op iets korteren stengel bloemknoppen geplaatst, terwijl onderaan om het oorsprongspunt der bloemstengels weer een reeks kleinere nog geheel groene knopjes geschaard is. Om deze groepeeringswijze tot haar recht te doen komen, zullen we deze bloem in gestyleerd zijaanzicht aan het boven-einde van den hoofdstengel waaivormig uitspreiden, zoo, dat de bloemen in zijaanzicht elkander even raken en in een cirkelboog geschaard zijn. Hier tusschen in worden als aanvullingsmotieven de meer ontwikkelde knoppen geteekend, welke aan den top al even een klein tipje van de bloemenkleur zichtbaar laten. Onder om het oorsprongspunt der bloemstengels zijn dan weer in regelmatige verdeling de kleinere nog groene knoppen geplaatst.

Het bovenaanzicht van elk bloempje afzonderlijk is weer in een cirkel geplaatst op een vijfhoek verdeling; op de stralen van den buitencirkel zijn weer vijf cirkeltjes geconstrueerd, welke elkander gedeeltelijk snijden. Op deze wijze ontstaat vanzelf het verdeelschema van de bloem van boven gezien (zie plaat 16).

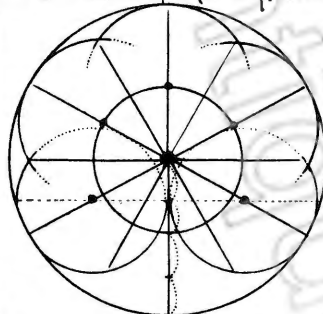
Het plantblad groeit eveneens zeer regelmatig, het kan ook weer in een cirkel geplaatst worden.

De buitencirkel wordt weer zoodanig door andere cirkels ver-

Blad n.d. Natuur.

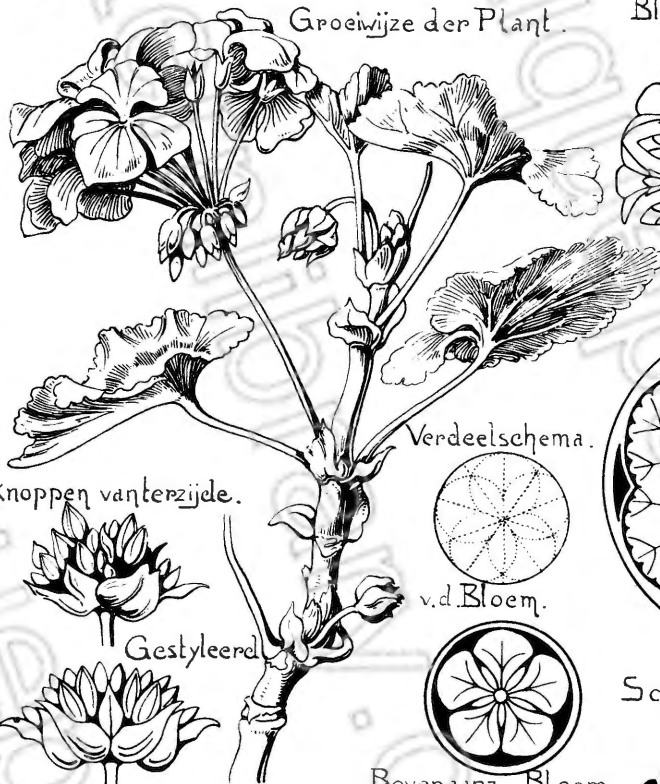
Verdeelschema v. h. Blad.

Sjabloon v. h. Blad.

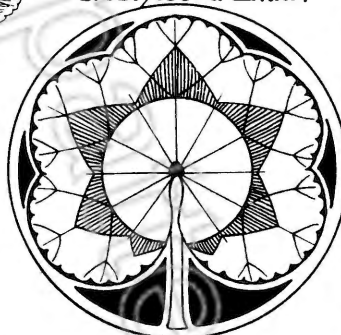
Groeiwijze der Plant.

Bloementros Gestyleerd.

Gestyleerd Blad.

Sjabloon v. d. Bloementros

Knoppen vanterzijde.

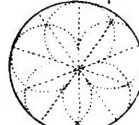
Gestyleerd

van onderen.

Verdeelschema.

v. d. Bloem.

Bovenaanz. Bloem.

van boven.

Kleine

bloemknoppen.

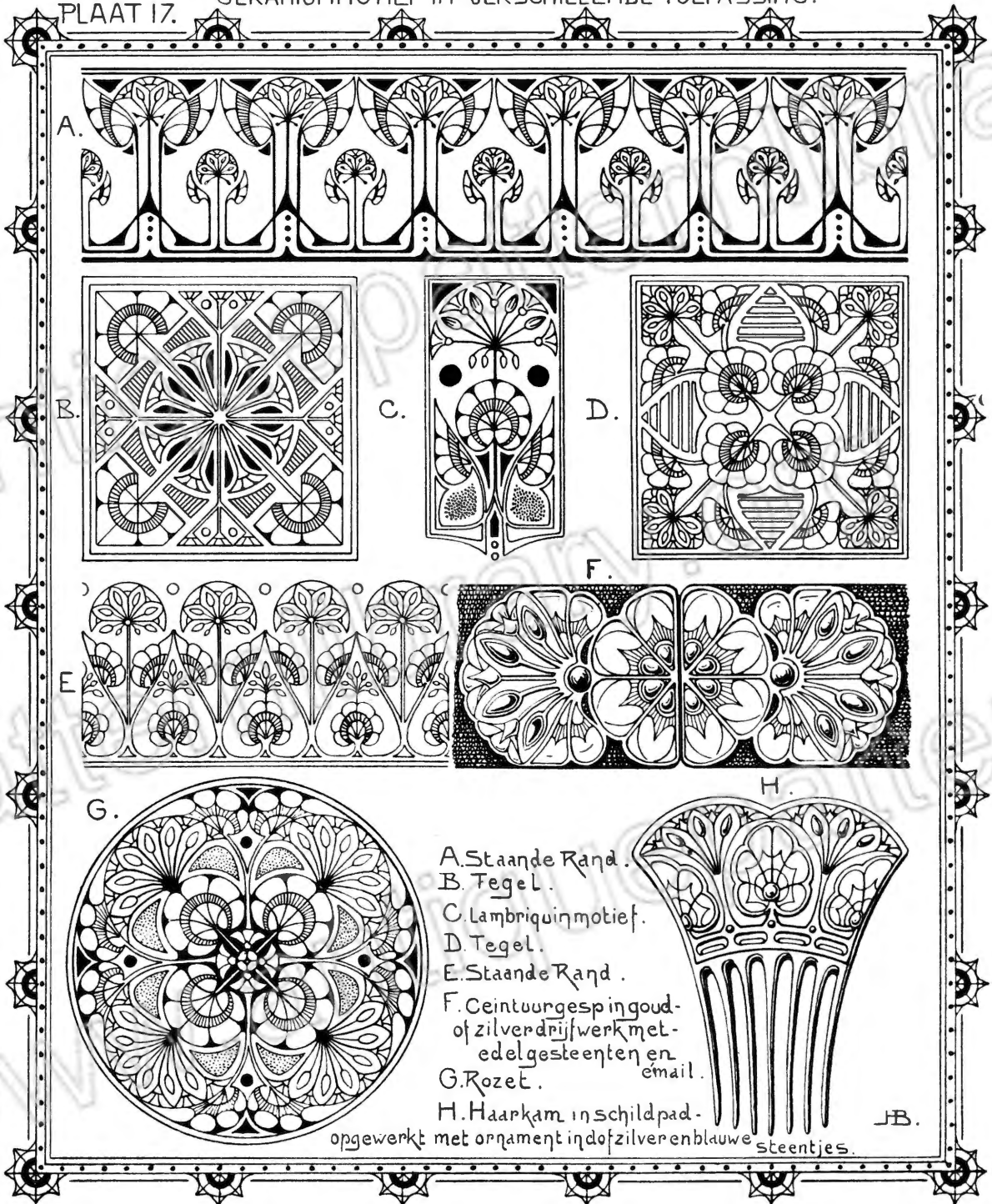
J.B.

deeld, dat de buitenomtrek een eenigszins schelpvormig aanzien verkrijgt, welke aan den buitenrand regelmatig met kleine boogjes is ingetand.

Zoowel de nerven als de bruin gekleurde ring geven een regelmatige indeeling over het heele blad, (zie verdeelschema en gestyleerd blad plaat 16).

Verder zijn op plaat 16 van meerdere onderdeelen de gestyleerde vormen gegeven, zooals van kleine knoppengroepen, en bovendien zijn hier volledigheidshalve aan toegevoegd een paar schabloontekeningen van bloem en blad.

PLAAT 17. GERANIUMMOTIEF IN VERSCHILLENDE TOEPASSING.

PLAAT 17.

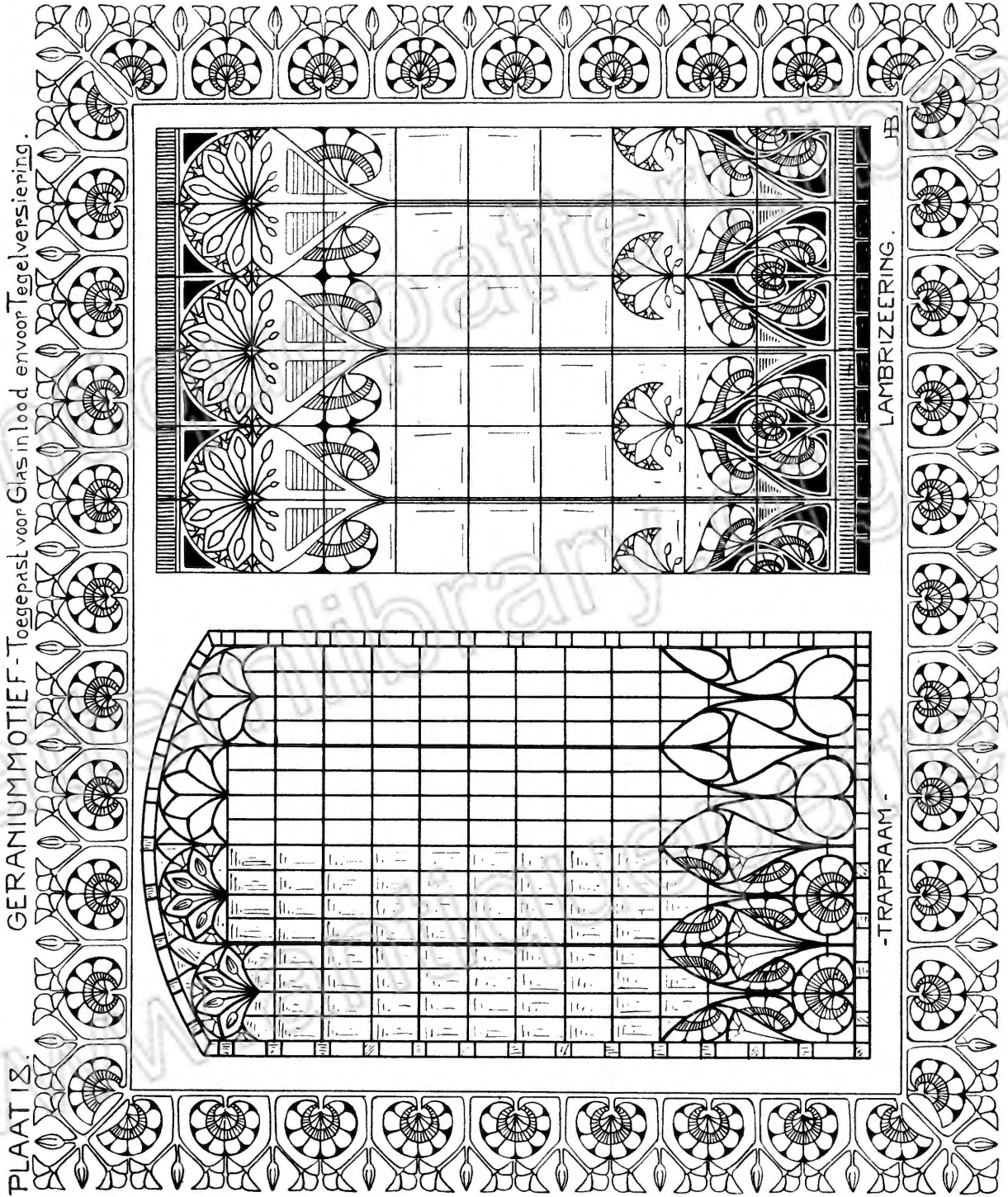
Op plaat 17 zijn, voor zoover de betrekkelijk kleine ruimte het toelaat, zooveel mogelijk toepassingen van verschillenden aard samengebracht.

Behalve de vlakversieringen, uitsluitend voor den décoratie- en plateelschilder bestemd, bestaande uit rand-, vierkant- en cirkelvullingen, zijn hierbij nog gegeven een paar toepassingen op lijfsieraden, dus meer bestemd voor den goud- en zilversmid. Wel is waar zijn deze beide toepassingen strikt genomen eenigszins in strijd met den titel van ons werkje, waar uitsluitend sprake is van *Vlak*-ornament, doch we hopen dat ons deze kleine afwijking gaarne vergeven zal worden, omdat het relief, wat hierop voorkomt, zóó gering is, dat het zich niet veel meer uit het vlak verheft, dan het relief op een muntstuk. Wij voegden deze versieringen hieraan toe, omdat het geraniummotief zich naar onze meening zoo bijzonder goed leent tot een dergelijke toepassing. De hier bedoelde versieringen zijn fig. F: een ceintuurgesp en fig. H, een haarkam. Fig. A is een staande rand, waarbij geen rekening is gehouden met de natuurlijke groeiwijze; daarentegen is bij fig. E (ook een staande rand) wél rekening hiermede gehouden.

Beide manieren zijn verdedigbaar. Men kan bij vele plantensoorten de natuurlijke groeiwijze, gestyleerd, als randversiering toepassen, door ze eenvoudig op ornamentale wijze als een aaneengeschakelde of omwisselende reeks naast elkander te plaatsen.

Het is echter evenzeer mogelijk, om vrij van de natuurlijke groeiwijze de motieven te groepeeren op staande assen, welke door een schema van cirkels en cirkelbogen, of meerdere rechte lijnen, worden aangevuld, d. w. z. dat men de losse motieven met elkander in een logisch verband weet te plaatsen en men ze dus niet van allerlei richtingen los van elkander aan laat komen. Het zou echter verkeerd zijn, wanneer men de groeiwijze der eene plant ging gebruiken om er een andere plant op toe te passen; b.v. men zal niet de staande groeiwijze van den geranium gebruiken, om er het slinger motief van een hagewinde op toe te passen, of omgekeerd.

Fig. B stelt voor een tegelversiering streng opgevat, d. w. z.: de vormen der motieven zijn hierbij geheel opgeofferd aan het

rechtlijnige verdeelschema, ofschoon omgekeerd met het opzetten der verdeellijnen ook wel degelijk rekening is gehouden met de conventionele vormen der motieven. Fig. D is ook een vierkant- of tegelversiering, doch veel minder streng of rechtlijnig van opvatting dan fig. B.

Fig. C stelt voor een versiering, welke geplaatst kan worden tusschen de latjes van een jalousieënbak. Voor een eventuele toepassing verdient het echter aanbeveling deze versiering eerst om te werken tot een schabloon. Als we daarbij de schablonen van bloem en blad, op plaat 16 gegeven, nader beschouwen, zal dit niet zulk een moeilijk werk blijken te zijn.

Fig. G is een plafondrozet of cirkelvulling op een verdeelschema, bestaande uit vier middellijnen welke het geheele vlak verdeelen in middelpuntshoeken van 45° .

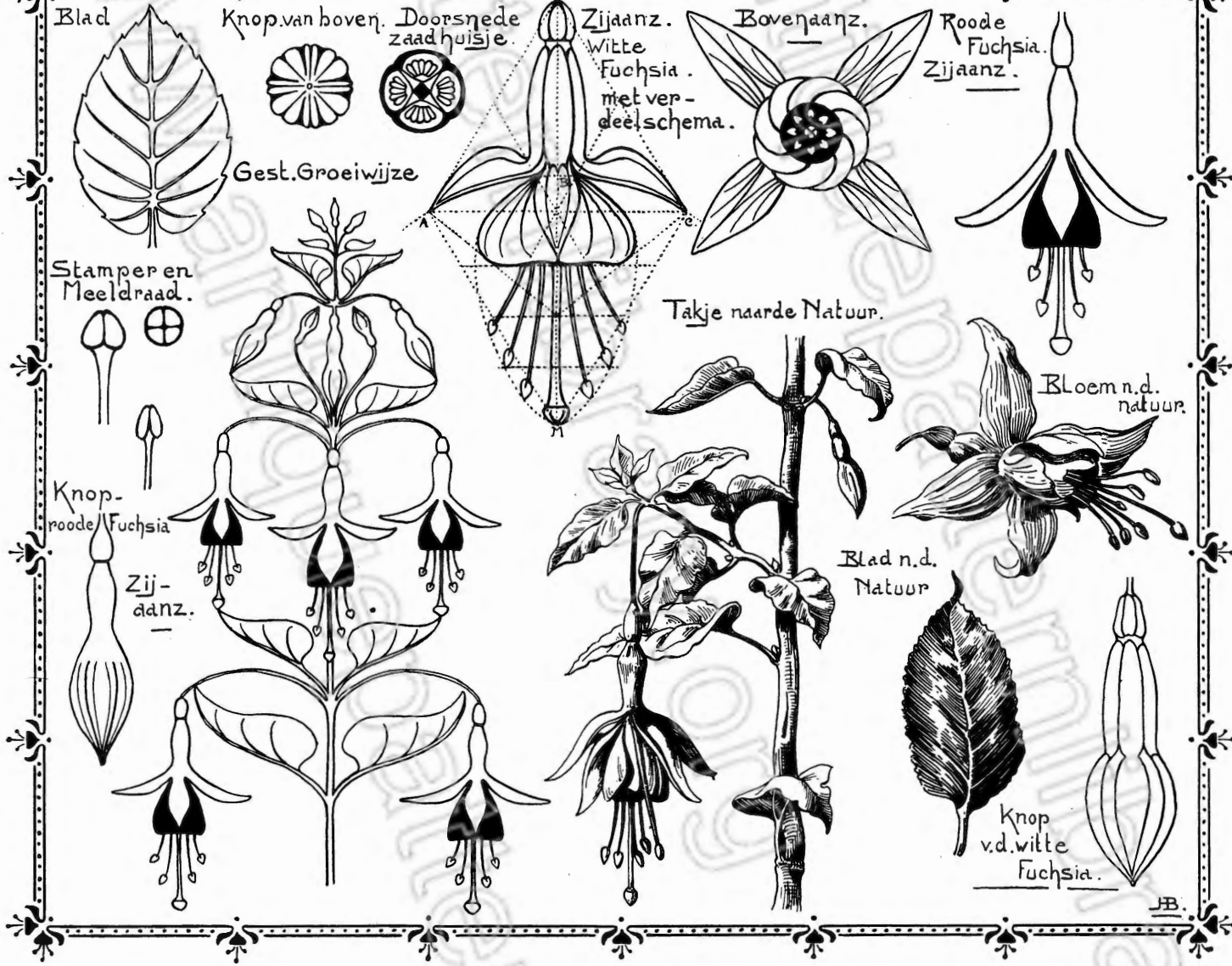
Binnen den cirkel zijn aangebracht vier raakcirkels, welke hunne middelpunten hebben in de schuine middellijnen; deze raakcirkels dienen tot afsluiting van de bloemtrossen en tevens tot hoofdnerf en stengel van de half toegeslagen bladeren. De vier kleinere bladeren zijn geplaatst in cirkels, op dezelfde middellijnen geconstrueerd, en rakende aan de twee andere middellijnen, tevens gaande door de middelpunten der groote ingeschreven cirkels.

PLAAT 18.

Behalve, zooals bij de meeste platen is geschied, eene omranding met blad en bloemmotieven van de Holl. geranium, zijn op deze plaat gegeven twee versieringen van verschillenden aard. De eerste stelt voor een vensterversiering voor gebrand glas in lood, waarvan de linkerhelft de volledige teekening te zien geeft, terwijl in de rechterhelft alleen de verdeling van het vlak in stukken glas met lood omrand is aangegeven; hierdoor komt te duidelijker uit wat geschilderd en ingebrand is, en welke lijnen uitsluitend door het lood zijn ontstaan.

Naast deze vensterversiering is geplaatst een tegellambrizeering, welke bestaat uit vlak beschilderde tegels. De onderkant van deze lambrizeering is gedacht op een plint van een vlakke kleur en minstens een tegel hoog.

PLAAT 19. Fuchsia motieven - naar de - Natuur - en Gestyleerd.

PLAAT 19.

Op plaat 19 zijn gegeven de groeiwijze der roode fuchsia met enkele losse onderdeelen naar de natuur en gestyleerd geteekend. Tevens zijn hierbij geplaatst de bloem en knop in zij- en bovenaanzicht van de witte fuchsia, meer ter onderscheiding, omdat de beide laatsten in uitwendigen vorm zeer veel van de eersten verschillen. Waar de roode fuchsia zich kenmerkt door rankheid en fijnheid van de bloem, drukt de vorm der witte fuchsia veel eer grofheid uit, gespierdheid, zouden we het haast kunnen noemen. Het verschil in beide soorten is zòo kenmerkend, dat wij de witte fuchsia vergelijkenderwijs zouden kunnen voorstellen als de breed geschouderde stoere jonge man tegenover de roode fuchsia, als de slank gebouwde elegante jonge dame. Toch is daarom de witte fuchsia zoowel in vorm als kleur niet minder schoon dan de roode.

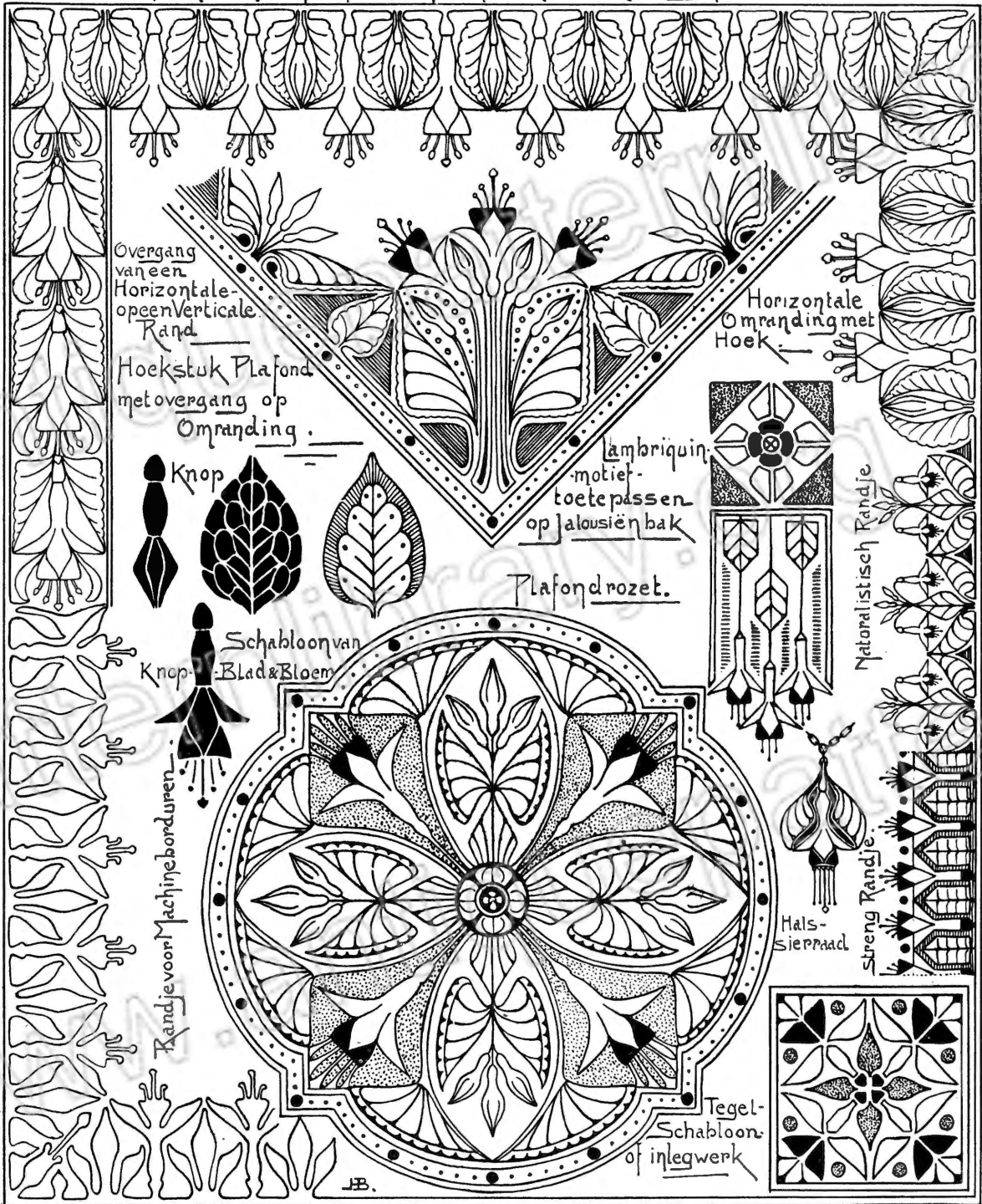
Het geheele fuchsiaplantje van beide soorten, maakt altijd met hare hangende licht beweegbare klokjes in helderroode of witte en paarse tinten een bijzonder vriendelijken indruk op den beschouwer. Het is daarom geen wonder, dat dit plantje als versieringsmateriaal zich zoo bij uitstek leent tot velerlei toepassing van verschillenden aard.

Het zijaanzicht der witte fuchsia hebben wij op een verdeelplan geplaatst, omdat naar onze meening deze bloem, flink vergroot geteekend, zeer geschikt is om als wandplaat in een schoollokaal dienst te doen bij de teekenles. Wandplaten, naar goed geteekende bloemen op een eenvoudig verdeelplan geplaatst, zijn bijzonder geschikt als teekenvoorbeelden, omdat de leerlingen behalve de teekenoefening, ook nog spelenderwijs de bloemsoort leeren kennen.

Het verdeelplan van deze witte fuchsia bestaat uit een ruitvorm met hoeken van 60° en 120° , óf we kunnen ook zeggen: uit 2 gelijkzijdige driehoeken, welke met hunne basis tegen elkander zijn geplaatst, terwijl hunne top hoeken aan weerskanten van deze gemeenschappelijke basis zijn gelegen.

De rechte lijn, welke de beide toppen verbindt, snijdt de basis of korte diagonaal der ruit rechthoekig middendoor en is de lengteas van de heele bloem. Met het onderste punt M als middelpunt en MA als straal trekken we den boog A B C, deelen de onderste helft der hoogtelijn in onze figuur in vier gelijke deelen, en trekken door deze deelpunten horizontale lijnen. Van uit de punten A en

PLAAT 20. Fuchsiamotief - op verschillende manieren toegepast.

C trekken we lijnen naar het middelste deelpunt dier onderste helft en door het snijpunt der beide diagonalen, lijnen evenwijdig met de zijden der ruit. In deze laatste lijnen zijn gelegen, de uiterste omgrenzing der meeldradenbundel *beneden*- en de overgang van den bloemwortel in de schutbladeren *boven* de korte diagonaal. Wat overigens het inplaatsen van de eigenlijke figuur betreft spreekt de teekening bij een nauwkeurige beschouwing voor zich zelf.

PLAAT 20.

Plaat 20 laat ons weer zien de fuchsia in verschillende toepassing. Bovenaan zien we een neerhangend randje, waarvoor zich de fuchsia bijzonder goed leent, omdat het een hangend klokje is; als tusschenmotief is gebruikt een knopje met twee blaadjes.

Aan de linkerzijde der plaat gaat het over in een verticalen rand, wat b.v. noodig kan zijn als omranding om een staand vlak, terwijl het aan den rechterkant omgaat als horizontale omranding met hoekvulling. Het is natuurlijk niet de bedoeling, dat beide manieren gelijktijdig in een versiering worden toegepast, hetgeen hier wel gedaan is, om twee verschillende opvattingen te laten zien.

Gaan we verder de omranding langs naar beneden toe, dan zien we, dat, in tegenstelling met de andere platen, deze uit verschillende stukken bestaat. Onderaan zien we b.v. nog een randje speciaal voor machine borduren of wat ook kan, als het namelijk een paar malen vergroot wordt, voor soutache bewerking. Dit randje heeft het voordeel, dat de lijn in haar geheel doorloopt, en dus bij machineborduren nergens behoeft te worden afgehecht.

Aan de andere zijde der omranding vinden we nog een *naturalistisch gestyleerd randje*, waarbij dus met de groeiwijze der plant rekening is gehouden, en daarnaast een streng gestyleerd randje, wat geheel vrij van de naturalistische groeiwijze, het motiefje in eenvoudige strenge belijning als ornament laat zien.

De hoekvulling onderaan links is een vierkantvulling, welke zowel als tegel — inlegwerk in hout of vlak schabloon schilderwerk uitgevoerd kan worden.

Op het midden der plaat, rechts, vinden we nog even blad, bloem en knop aangegeven als schabloon, daarnaast het blaadje, zooals het bewerkt zal moeten worden met zijde of borduurkatoen, in steelsteek met buitenomranding in platte steek; ook bloem en

PLAAT 21. Goudsbloemmotieven - naar de Natuur- en Gestyleerd.

knop kunnen op deze wijze bewerkt worden; we zouden dit ook zeker hebben laten zien, als we daarvoor plaatsruimte hadden gehad.

Als hoofdfiguren op plaat 20, hebben we gekozen een hoekvulling, welke overgaat in een omranding en daaronder een bij dezen hoek passende plafondrozet voor penseel schilderwerk. Bij beide ontwerpjes zijn de motieven weer zoo geplaatst, dat ze de tusschenliggende fondgedeelten afsluiten; we kunnen deze dus met verschillende kleuren invullen. Ook kunnen we ons deze hoekversieringen met omranding en rozet denken als aplicatie of schabloon-schilderwerk voor b.v. een salon- of serre-tafelkleedje.

Voorts merken we nog op: een lambriquinmotief voor een jalousieënbak en een aan een kettinkje hangend halssieraadje, bestaande uit een bloemmotiefje, aan weerszijden door een blaadje geflankeerd, en met beweegbare staafjes (welke bedoeld zijn de meeldraadjes en stamper uit te beelden) aan de onderzijde afgewerkt. Dit is bedoeld in goud of zilver met gekleurd email, of als email Cloisonné.

PLAAT 21.

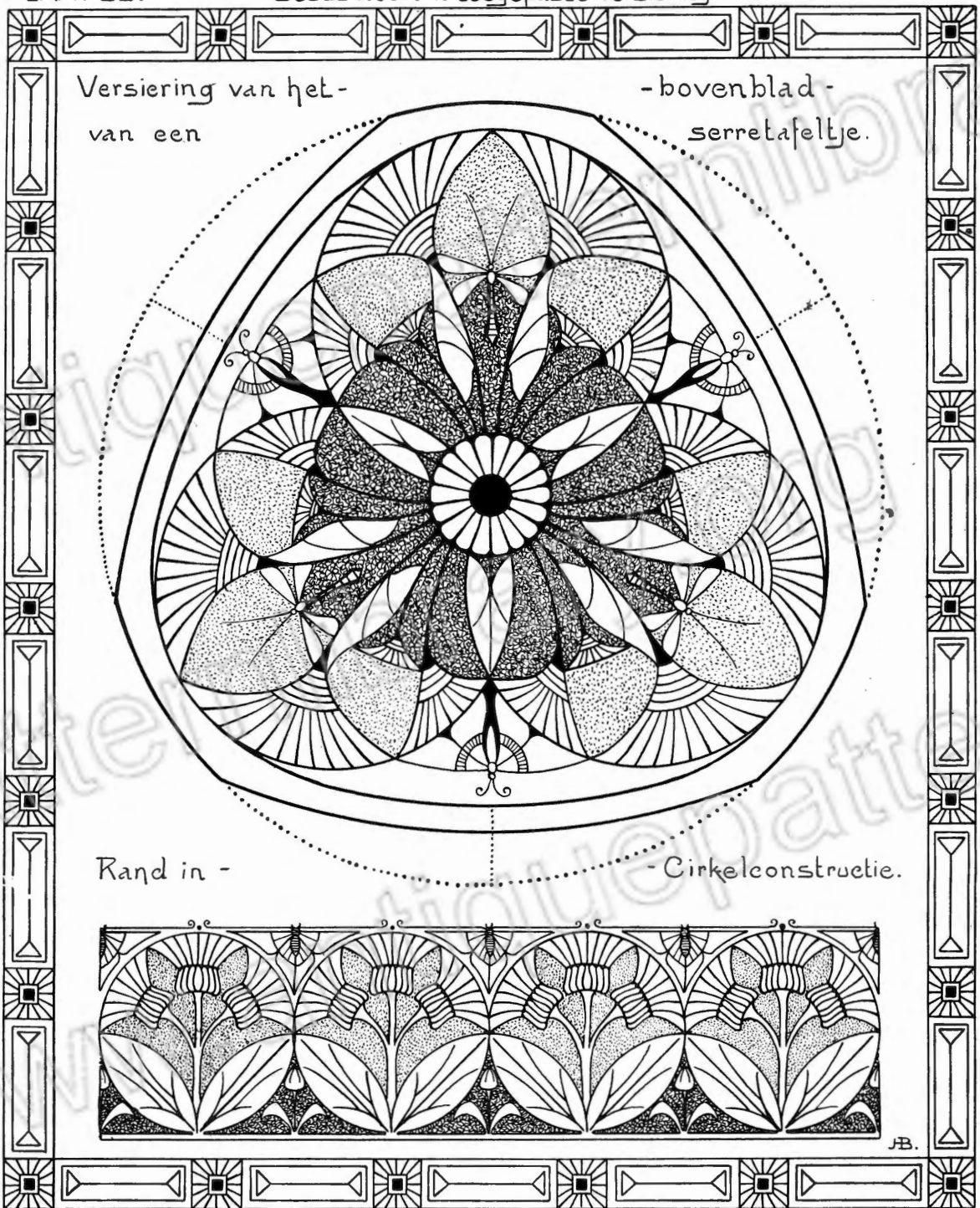
Plaat 21 geeft te zien de goudsbloem (*calendula officinalis*) naar de natuur en enkele onderdeelen gestyleerd. Om haren regelmatig groei is de goudsbloem een voor versiering zeer geschikt motief.

De bloem heeft, wat haar bouw betreft, veel overeenkomst met de magariet, zonnebloem, aster en alle anderen, welke tot de soort der samengesteldbloemigen behooren. Zij is van Oosterschen oorsprong en wordt in de Japansche kunst ook zeer veel als versieringsmotief toegepast. Hare stengels zijn vertakt en zij heeft een buitengewoon vollen bloemendracht. Zelfs wanneer zij op een zonnige beschutte plaats staat, kan ze in het einde van November, zoolang zij niet door vorst is aangetast, bloemen voortbrengen. Hare kleur is helder geel oranje met een donker hart, ze is dus met hare frisch groene plantbladeren een dankbaar tuinbloempje. Het is een eenjarig zeer vruchtbaar plantje en behoort tot de geneeskrachtige kruiden.

Op plaat 21 is als middenfiguur de groeiwijze der plant, daarnaast, links boven, de vrucht, naar de natuur geteekend, weergegeven. De dopvruchtjes zijn gekromd, en evenals de bloembladeren

PLAAT 22.

Goudsbloem in toegepaste versiering.

straalvormig veelal in dubbele rij, om het bloemhart gegroepeerd. Elk dier zaadjes ontwikkelt zich weer tot een geheel plantje, zoodat een bloem ongeveer 16 tot 20 vruchtjes voortbrengt. Als men nu rekent, dat de plant 3 à 4 zomermaanden geregeld doorbloeit, kan men zich voorstellen, dat men van een plant zaad genoeg kan winnen, om er een geheel stadstuinje mede te vullen.

Uit een decoratief oogpunt bekeken, is de zaadgroei een schoon ornament op zich zelf. In den linker benedenhoek van plaat 21 is het in bovenaanzicht geteekend, niet veel meer regelmatig dan de werkelijke vrucht aangeeft. Voor een goud- of zilversmid is dit inderdaad een versiering om van te watertanden, als knoop voor een ceintuurgesp, broche, speld of anderszins.

Ook het bloemknopje in bovenaanzicht geeft een fraaie rozetvorm aan, evenals het volgroeide bloemhart, zie groote figuur: „bloem van boven”, rechts op de plaat.

Het randje om de plaat heen geeft in omwisselende reeks te zien, een bloempje en plantblaadje, zeer vereenvoudigd.

PLAAT 22.

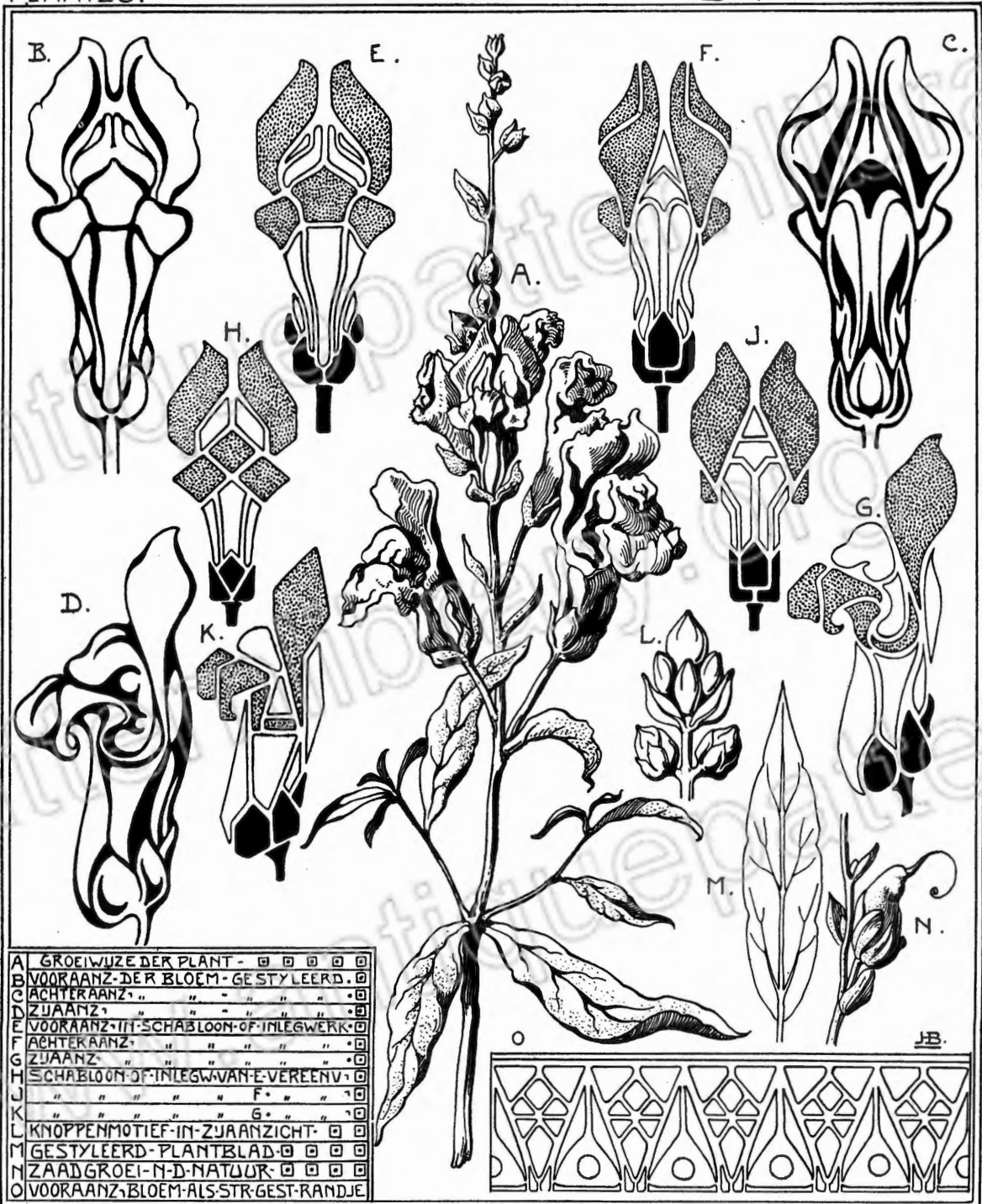
Op plaat 22 is het goudsbloemmotief toegepast als versiering voor het bovenblad van een serretafel en als rand. Beide versieringen zijn ten deele op cirkels geconstrueerd, en streng gestyleerd. Bij de tafelbladversiering is de natuurlijke groeiwijze niet streng gevolgd, doch is de versiering meer voortgesproten uit de cirkelsnijdingen, dus uit de constructie der figuur zelf.

We zouden het daarom als een lijnornament, dat met plant-aardige motieven is opgevuld, kunnen beschouwen, en het komt ons voor, dat deze versiering voor het doel, waarvoor zij bestemd is, beter past dan een versiering, bestaande uit meer naturalistische bloemen. Immers de versiering moet in dit geval ondergeschikt blijven aan de bruikbaarheid van het voorwerp zelf, dus mag zich niet te veel op den voorgrond dringen.

Voor aanvullingsmotieven is hierbij, evenals bij den rand, in cirkelconstructie van vlinders en andere insecten gebruik gemaakt.

De omranding is zeer eenvoudig gehouden; als repeteerend rustpunt in deze is de bloem toegepast, teruggebracht tot een vierkantje.

PLAAT 23. Studies van het Leeuwenbekje naar de natuur en gestyleerd.

PLAAT 23.

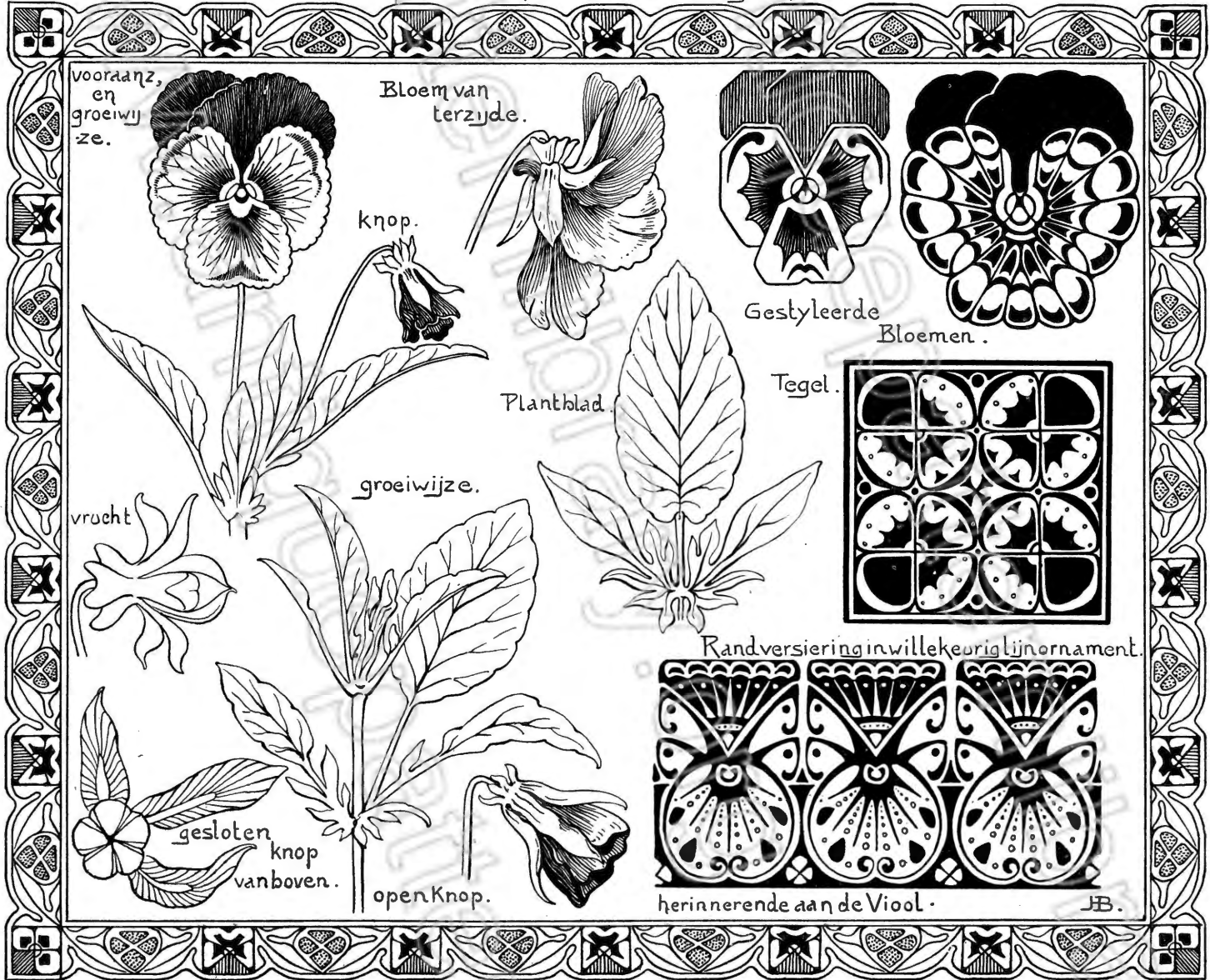
De groote Leeuwenbek of Kalfssnuit (*Antirrhinum majus*) is een overblijvende, veredelde plant, welke oorspronkelijk in Zuid-Europa veel voorkomt in het wild. Ook bij ons te lande komt hij in het wild, doch éénkleurig, voor. Gekweekt komt hij voor in velerlei kleurvariëteit, meestal gaande van rood naar geel en ook zuiver wit. De bloem is zeer eigenaardig van samenstelling en doet haar naam van Leeuwenbek alle eer aan. Zij bestaat uit 3 gedeelten, welke los van elkander geheel aansluiten. Het onderste deel, „onderlip” genaamd, is een naar boven gewelfd opgeblazen uitsteeksel; daartusschen zit het kussenachtige middendeel der bloem, dat naar boven toe aansluit aan de, uit twee lobben bestaande of vertakte bovenlip. In het wild komt de Leeuwenbek veel voor op oude muren en is zacht bleek geel van kleur met een meer oranjeachtig middengedeelte. Zij draagt dan den naam *Orontium* of kleinen Leeuwenbek.

Met opzet is hij op plaat 23 weergegeven, sterk vergroot, in 3 aanzichten als contourtekening, daar op deze wijze de eigenaardige vorm te sterker uitkomt. Van elk der aanzichten is tevens een schabloon en een vereenvoudigd schabloon aangegeven, om aan te toonen hoe men den oorspronkelijken natuurvorm kan terug brengen tot een meer vereenvoudigden ornamentalen vorm. Nog enkele onderdeelen, als het vruchtbeginsel, het knoppenhoofd en een lancetvormige plantblad zijn volledigheidshalve hieraan toegevoegd.

Hij behoort tot de vertakt stengelige plantensoorten en is een sieraad in elken bloementuin.

Geheel onderaan ziet men een zeer vereenvoudigd randje, bestaande uit een omwisselende reeks van vooraanzichten der bloem en zijaanzichten der plantblaadjes met een cirkeltje als aanvullingsmotiefje.

Dit randje kan zeer goed als omlopend schabloonrandje worden toegepast; ook is het zeer wel uitvoerbaar als geborduurd randje, hetzij in steelsteek of ingevuld met platten steek in de navolgende kleuren: onder- en bovenlip frisch karmijnrood; het uit drie stukken bestaande middendeel der bloem goud geel; de bloemschacht wit en het overige: plantblaadjes, kelkblaadjes en stengel lichtgroen, op een blauwgrijze of muisgrijze fond. Cirkeltjes bruingeel.

PLAAT 24.

Ook hier is weer dezelfde volgorde gebruikt als bij de overige platen. Hoofdzaak is bij een ornament, aan de natuur ontleend, de herkomst van het motief te kunnen opgeven. Dit is de reden, dat we weer beginnen met een tekening van de bloem, de groeiwijze der plant en enkele onderdeelen, naar de natuur duidelijk, eenvoudig weer gegeven. De ruimte op *èèn* plaat laat echter niet veel toepassing toe, daarom zijn er slechts nog aan toegevoegd 2 verschillende manieren, waarop de bloem is gestyleerd en een paar kleine ornamenten.

De eerste toepassing is een tegel, waarop, gaande van uit het midden in de richting der diagonalen, vier bloemen zijn uitgespreid, geconstrueerd op cirkels en tot groote lichte en donkere vlakken teruggebracht.

Het begrip: „bloem”, is ook hier weer terwille van de regelmatigheid als ornament op den achtergrond gedrongen, terwijl de verdeellijnen hoofdzaak zijn.

Onderaan is een randversiering in lijnornament geplaatst, herinnerende aan de viool, of m.a.w. de viool is geweest het middel om het ornament, dat, wel beschouwd, lijnornament is, te doen ontstaan. Men kan echter bij een aandachtige beschouwing er de hoofdlijnen van de bloem zeer goed uit terugvinden.

Hoofdzaak is ook hier weer, de regelmatige indeeling van het repeteerend motief.

De omranding is een vereenvoudigde samenstelling of omwisselende reeks van bloemen en plantblaadjes met een kruisfiguur als tusschenmotief.

De kleuren van een viool zijn zeer afwisselend, te veel om op te noemen; echter kan men de kleuren donker violet voor de groote vlakken en lichtgeel voor de geheele fond, als meest voorkomende aannemen, terwijl in het hart een frisch oranje knopje voorkomt.

Het bloempje is echter te veel bekend, om een verdere nauwkeurige kleurbeschrijving noodig te maken.

PLAAT 25.

ROODE HULST.

J.B.

PLAAT 25.

Als we tegenwoordig in de Kerstweek de bloemenmagazijnen in onze groote steden zien, wordt ons oog aangenaam getroffen door de étalages in donker dennengroen met roode kerstklokken. Behalve deze versieringsmiddelen speelt de roode Hulst met de mistletoe een voorname rol in onze kerststemming, en steeds wordt het gebruik bij dames en kinderen meer algemeen, om in die dagen met een frisch groen takje hulst met vuurroode besjes er aan op mof of muts gestoken, langs de wegen te gaan, om ons met dit vroolijk symbool de kerststemming te verhoogen. Ook begint hier te lande de gewoonte meer en meer burgerrecht te verkrijgen, om in huiselijken kring, den kerstavond, door het plaatsen van een kerstboom, meer wijding te geven, en is het geen verkeerde gewoonte om daarbij de omgeving een passend decoratief aanzien te geven. Het borduuren of beschilderen van witte kleedjes, gelegd onder kleine kerstboomen, met dennentakjes en vruchten, mistletoe of rooden hulst, is daarbij een alleszins passende versieringswijze.

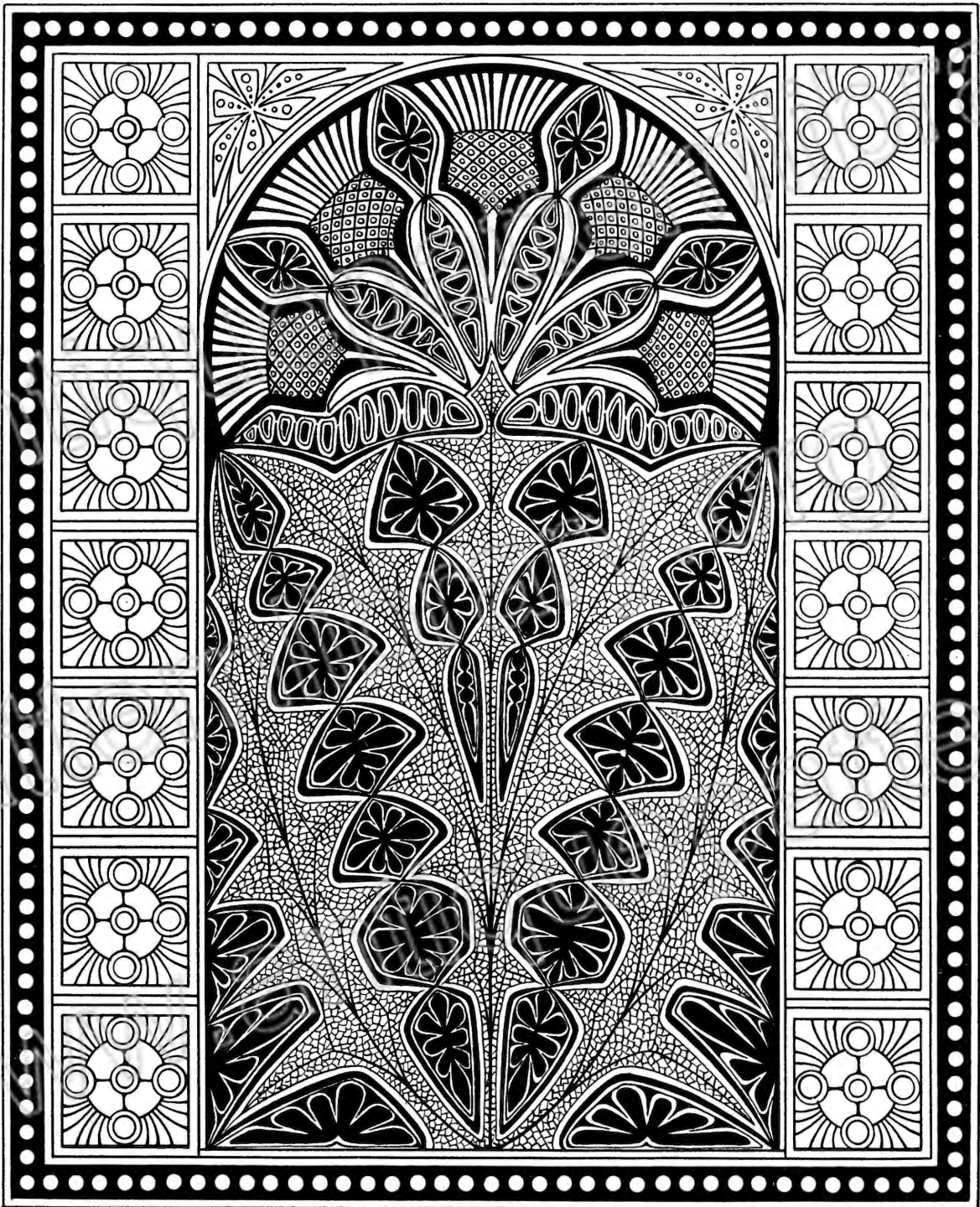
Om deze en meerdere redenen kozen we voor plaat 25 uit: „de Roode Hulst”, en gaven naast het takje zelf een hoekvulling met omranding, welke even zeer kan dienen voor borduur- of schilderwerk op zulk een tafelkleedje, als meer vergroot zijnde, voor plafontrand met hoekstuk.

Wil men van de geheele omranding een beeld krijgen, dan moet men 2 stukken spiegelglas plaatsen, het eene volgens de diagonaal A B, en het andere volgens de lijn C D. Het gedeelte van het hiernaast geplaatste takje, wat nog juist binnen dezen spiegelhoek valt, dekken we af met een stukje wit papier. Op deze wijze zien we het omrand tafelkleedje in zijn geheel voltooid, en zal het op deze wijze uitvoeren van een zoodanig kerstkleedje voor onze dames een, de moeite loonend, werk zijn.

Overigens is op de alreeds meer besproken wijze plaat 25 gevuld met losse gestyleerde onderdeelen in lijn en schabloon motief, en enkele zeer eenvoudige toepassingen van verschillenden aard. Zoo zien we er een lambrizeeringrand op cirkels geconstrueerd, vierkantvulling voor schilderwerk of inlegwerk in hout, en een halssierraadje in goud met émail of émail cloissonné.

Het takje, naar de natuur geteekend, is hierbij gegeven om de groeiwijze te laten zien.

PLAAT 26. DISTELMOTIEF-STAANDEPANEELVULLING.

J.B.

PLAAT 26.

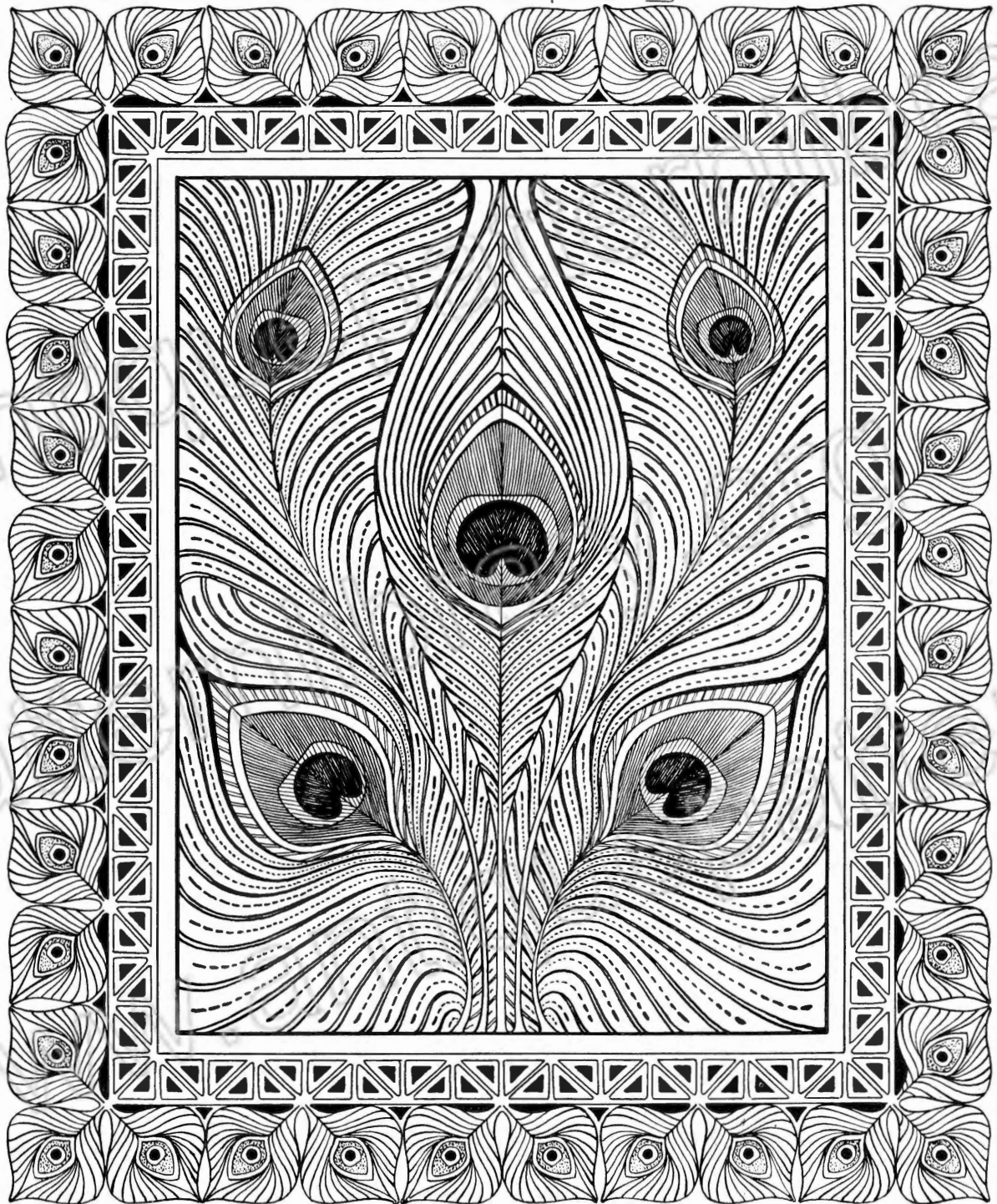
Reeds eerder in dit werk maakten we melding van een paneelvulling met distelmotief op meer strenge wijze toegepast in tegenstelling met plaat 14, welke dezelfde distel te zien geeft als staande paneelvulling, doch meer volgens de natuur gestyleerd.

Wel is waar zegt een spreekwijze: „Over smaak valt niet te twisten”, wij zijn echter geneigd te gelooven, dat deze meer streng opgevatte paneelvulling, uit een decoratief oogpunt gezien, verre de voorkeur verdient boven plaat 14 en dus, in geval dit noodig mocht blijken, een meerdere toepassing te wachten zal staan. De bloemen zijn waaivormig uit den stam ontwikkeld en geplaatst in een halven cirkel. Het ondergedeelte is gevuld volgens vrije assen met plantbladeren, welke met hunne stekelige lobben elkander raken. De ruimten hiertusschen zijn gevuld met een lijnmotief op donkere fond, dat ontleend is aan de losse bladstekels. Als omranding van het geheel is genomen een weinig sprekend lijnornament, opgebouwd van vierkanten, bestaande uit vier streng gestyleerde, tegen elkander geplaatste bloemen.

Het geheel zou kunnen gebruikt worden als een mozaïkversiering in een nis, of voor een glas in loodraam, als namelijk de versiering voor deze uitvoering passend is gemaakt.

PLAAT 27.

PAUWENVEEREN (paneelvollling)

J.B.

PLAAT 27.

Was het oorspronkelijk de bedoeling op plaat 27 de pauwenveer naar de natuur getekend weer te geven, gaandeweg is hiervan een geheele paneelvulling gegroeid.

Het pauwenveermotief leent zich heel geschikt voor een vrije paneelvulling, omdat de vederlijnen zich in sierlijke lijnen naar alle richtingen bewegen. Vooral voor stikwerk in zijde op neutraal grijze stof leent zich dit paneel zéér geschikt als middenvlak voor een vuurscherm, daar de kleuren der pauwenveer zoo bijzonder geschikt zijn voor uitvoering in zijde.

Gaan we uit van het midden der pauwoogen, dan is het binnenste hart van een donkere frisch blauwe kleur, de smalle ring er om heen licht groen (émerald groen). De fond hier omheen, welke door de binnenste eivormige lijn wordt ingesloten, verloopt van paarsrood aan de onderzijde naar donkerbronsgeel aan den bovenrand. Het gewenschte effect is het best te bereiken, wanneer men, werkende met den ingrijpsteek in de richting der arceerlijnen, beurtelings een paarsroode en een bronsgele draad spant, tot men ongeveer is gekomen ter hoogte van de middenas van het donkerblauwe pauwoog, om verder alleen met bronsgeel door te gaan.

Deze binnenste eivorm is naar buiten door een, op de teekening, witten ring afgesloten. Deze ring, welke dik geborduurd moet zijn, is van een warme bleekgele kleur (donker Napelsgeel), terwijl de hierom heengaande band geheel van paarsroode kleur is, en niet dichtgeborduurd mag wezen. Het geheele pauwoog moet, met uitzondering van den dik geborduurden bleekgele band, zoodanig geborduurd zijn, dat de draden onderling niet geheel aansluiten, maar met smalle tusschenruimten de kleur van het laken zichtbaar laten en over het vlak zijn uitgespannen in de richting der arceering op de teekening. Nu rest ons nog de kleuren aan te geven van de losse vederen en de vederschachten, welke vrijgebogen lijnen de middenassen van elke veer aangeven. Deze schachten, welke tevens zijn de hoofdlijnen over het geheele paneel, zijn wit van kleur en dik geborduurd, terwijl de van deze schachten uitgaande dubbele vederlijnen terracotta-bruin van kleur in steelsteek zijn opgewerkt.

De hiertusschen ingelegene stippellijnen zijn licht emerald groen,

PLAAT 28. Rozetenomranding ontleend aan het Pauwenveermotief.

dezelfde kleur, welke voor den ring om het diep blauwe midden-oog is gebruikt. De rechthoek, welke het geheele paneel omsluit, is een, als een koordje opgewerkte, dik geborduurde lijn in terracottabruin.

De breede, op de teekening, witte band tusschen het paneel en de buitenomranding blijft onbewerkt dus lakenkleur.

Nu is het smalle diagonaalrandje aan de beurt. Dit kan men als dubbele lijnen in steelsteek, of geheel dik geborduurd in wit behandelen, terwijl de donkere tusschenliggende driehoekjes in donker frisch blauw met platte steek gevuld zijn. De hier omheengaande rand van in diagonaalrichting verloopende pauwenveeren zal het geheel afsluiten in een zachte weinig sprekende kleur, waarvoor het reeds meer genoemde bronsgeel wel het meest geschikt is. De kleine pauwoogjes, welke in het midden van elk dezer pauwenveeren liggen, worden met dezelfde kleuren bewerkt als de groote pauwoogen van het middenpaneel, terwijl de donkergekleurde fondstukjes in dezen rand weer met het reeds meer toegepaste terracottabruin worden gevuld.

PLAAT 28.

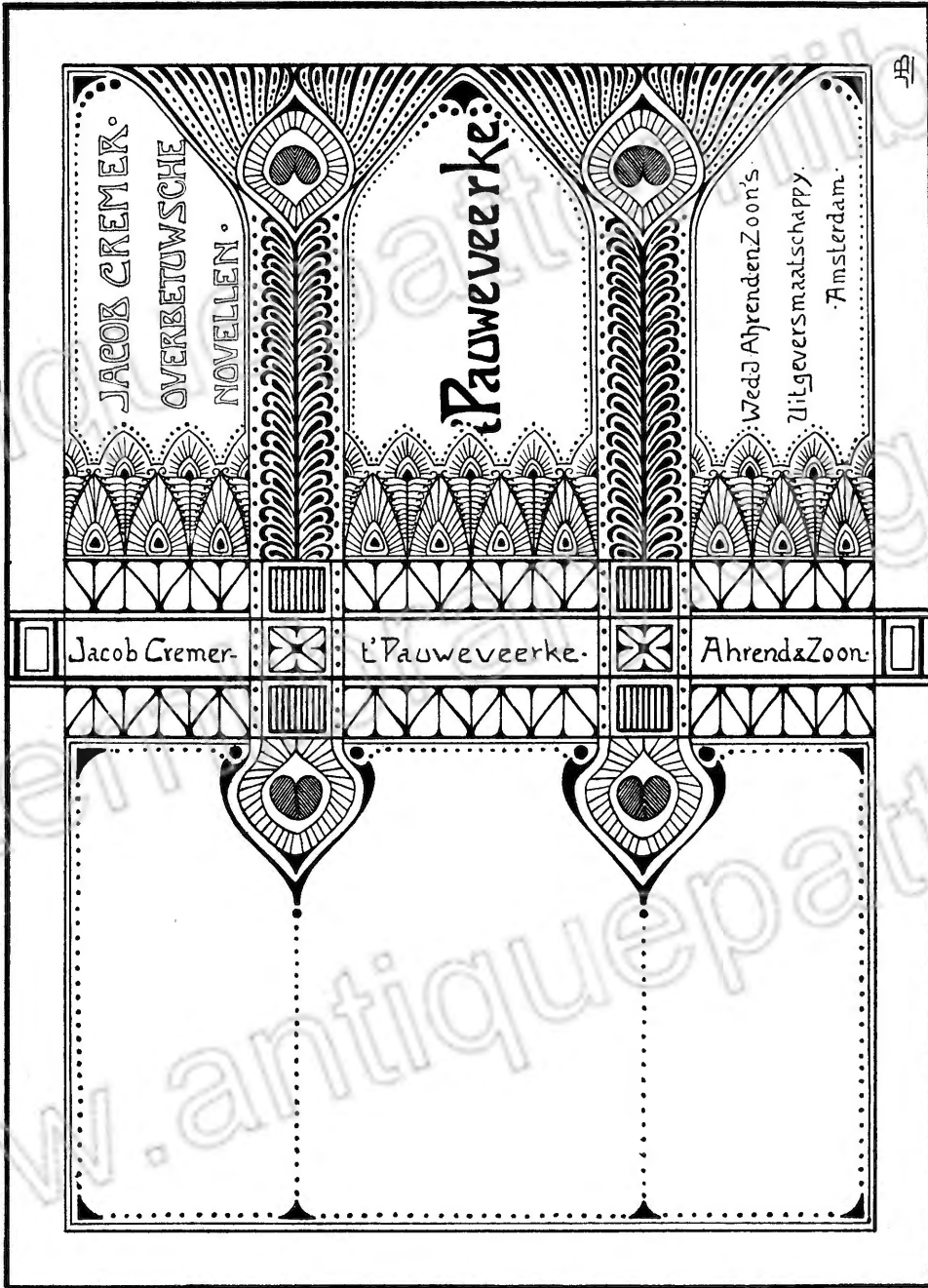
Rozet en omranding ontleend aan het pauwenveer motief. Deze versiering is bedoeld voor schabloon uitvoering en kan gebruikt worden als plafondversiering, doch ook op kleinere schaal als rozet en omranding voor een serre tafelkleedje. Hoofdzaak is hier weer het lijnornament, wat, vrijgevolgd het pauwenveermotief typeert. De roset is geconstrueerd op achthoek constructie, welk schema verkleind er bij is gegeven. Om het hart van de roset zijn vier pauwoogen gegroepeerd, welke met hunne zijdelingsche veeren naar buiten uitstralen. Daar tusschen in zijn als omwisselend motief gebruikt de kantveeren der pauwstaart, terwijl het overige met fantasie motieven en kleine cirkeltjes is aangevuld.

In de omranding vindt men ook weer het pauwoogmotief als lijnornament terug met uitstralende zijvederen naar het midden toe.

Doordat het geheel meer als vrij lijnornament is opgevat, is men ook niet streng gehouden aan de oorspronkelijke kleuren, welke de pauwenveer aangeeft, en kan men dus de kleurcombinatie zelf kiezen.

PLAAT 29.

TYPE VAN BOEKBANDVERSIERING Stempeldruk in oud goud opivoorkleurig perkament:

PLAAT 29.

Nu volgt het pauwenveermotief, toegepast als boekbandversiering in stempeldruk van oud goud op ivoorkleurig perkament. Het geheel is dus bedoeld in een goudkleur, niettemin is een uitvoering in meerdere kleuren ook zeer wel mogelijk.

De versiering gaat van den rug uit en is bedoeld de scharnierbeweging van den band uit te drukken, vandaar de beide in pauwoogen uitlopende horizontale banden over het geheele voorblad van links naar rechts, welke tevens het voorblad verdeelen in plaatsruimten voor auteur, titel en uitgever.

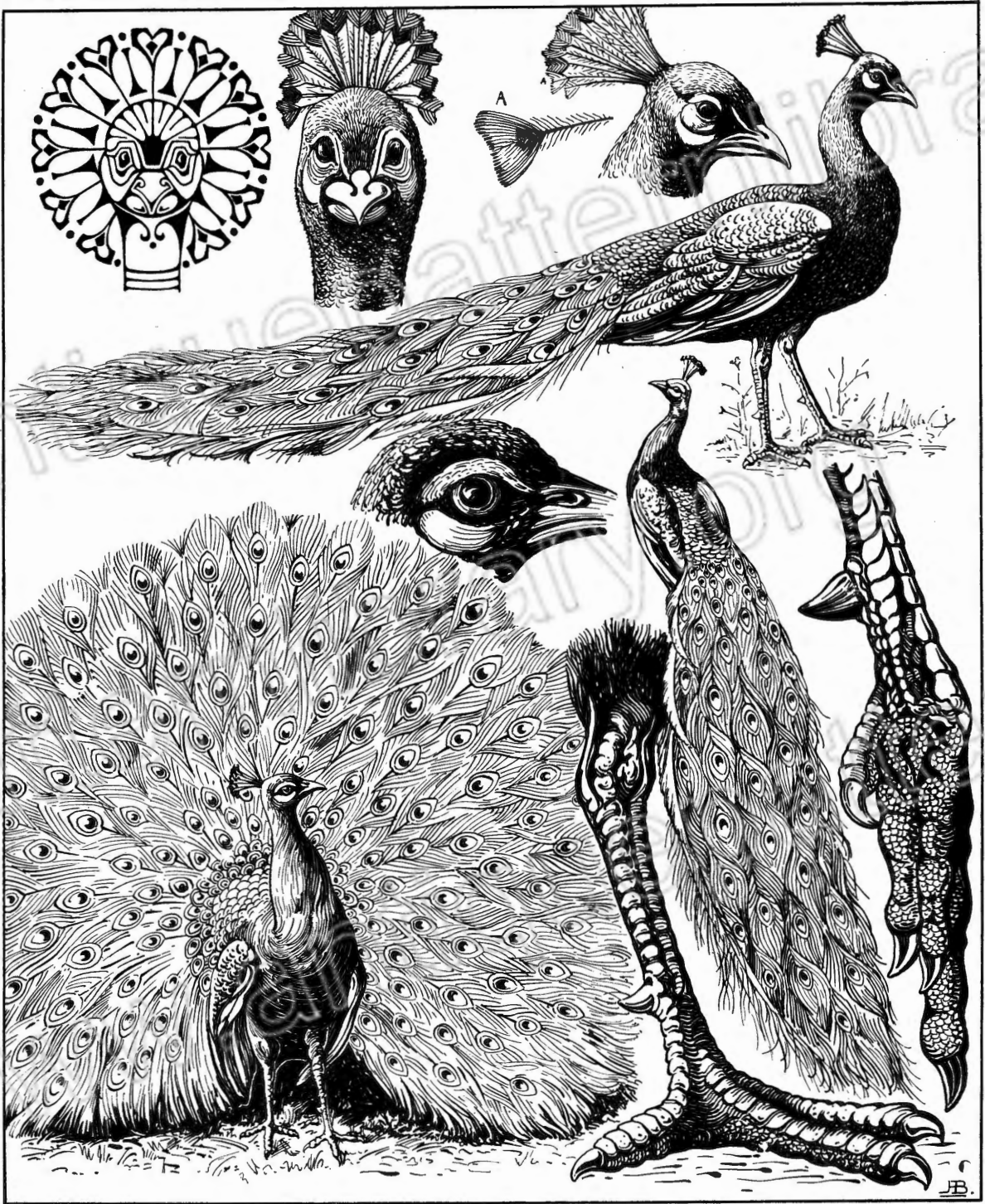
Het voorblad is naar de rugzijde met een omwisselend groot en klein pauwenveermotief als randversiering afgesloten, welke rand weer door een diagonaal lijnornament, als het ware een koordvlechting, met den rug verbonden zit, om zodoende tusschen den rug als punt van uitgang en het voorblad een logische verbinding te vormen.

Eveneens is dit doorgevoerd op het achterblad, 't welk overigens een meer bescheiden versiering toekomt dan het voor- of titelblad.

Om die reden eindigen de horizontale scharnierbanden van het voorblad op het achterblad met het pauwoog als afsluitingsmotief, onmiddellijk tegen den rug aan.

De geheele versiering is aangegeven op $\frac{2}{3}$ van de ware grootte.

PLAAT 30. PAUW STUDIES NAARDE NATUURENGESTYLEERD.

PLAAT 30.

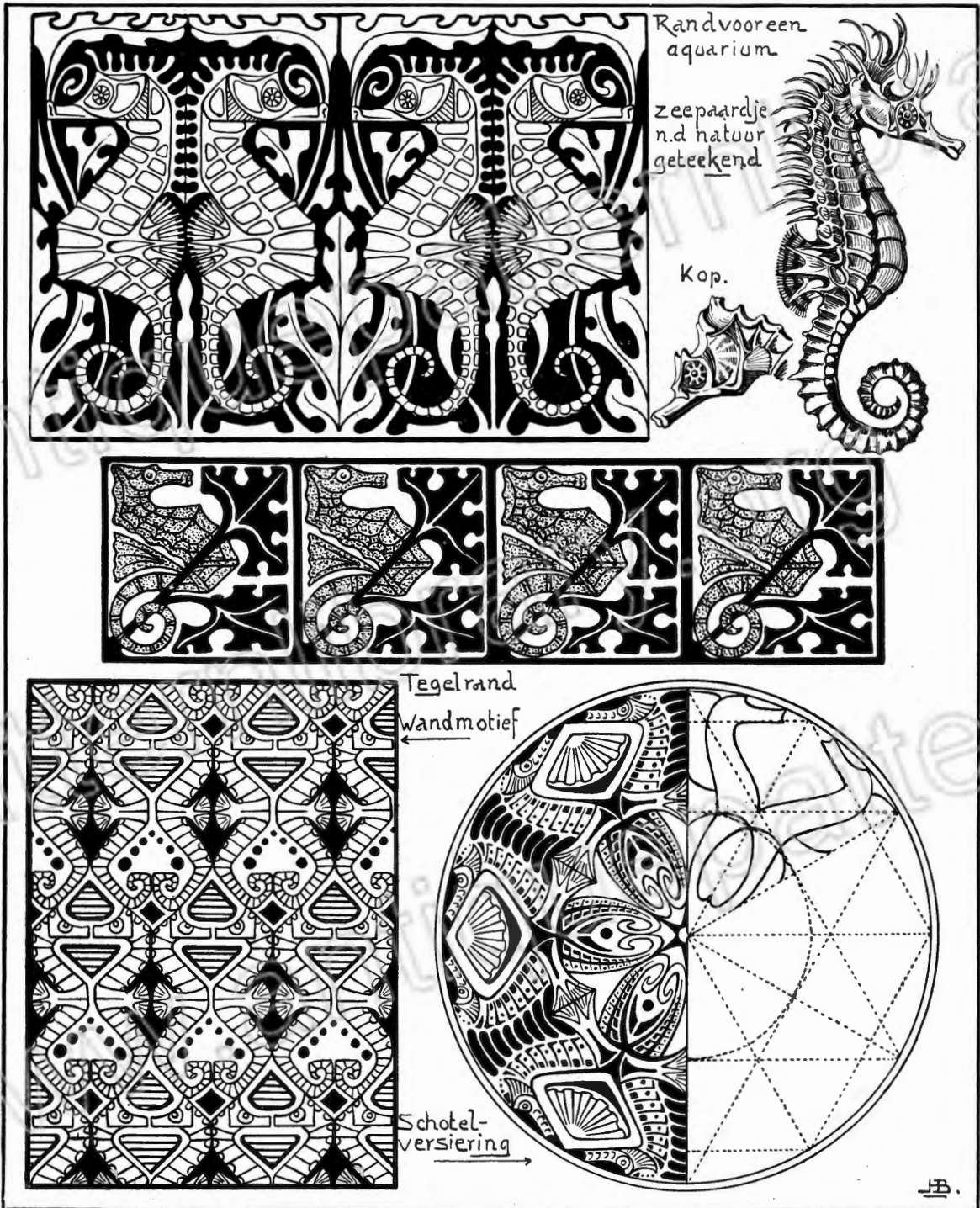
Deze plaat geeft een teekening naar de natuur van den pauw, in verschillende standen en onderdeelen. Ofschoon op plaat 30 als naar gewoonte de uitdrukking: „*en gestyleerd*”, is bijgevoegd, moeten we erkennen dat er voor dat styleeren op deze plaat helaas weinig ruimte over schoot. Ook kan door gebrek aan plaatsruimte voor de nog volgende versieringen geen nieuwe plaat hiervoor gebruikt worden. Wij hopen dus, dat de lezer of beschouwer zich met dien eenen gestyleerden kop in vooraanzicht wil tevreden stellen, en verder zijn aandacht wil schenken aan de meer uitvoerige teekeningen naar de natuur.

Opvallend is de schubsgewijze regelmaat, welke in de ligging der pauwoogen merkbaar is, vooral komt dit sterk uit bij de teekening der rugzijde van den vogel.

Hieronder is een staande poot afgebeeld en kan men duidelijk den overgang merken van de dekplaten der teenen naar de gekorrelde zool, welke laatste echter beter te zien is aan het onderaanzicht van den hangenden poot, links van den eersten afgebeeld.

De pauw is zeker wel de schoonste der in ons land voorkomende hoendersoorten, ofschoon wij niet mogen ontkennen, dat de bonte haan, patrijs, goudfaisant en kalkoen, zoowel wat betreft hun vorm als kleur, onze hoenderwereld alle eer aan doen.

PLAAT 31. STUDIES van het ZEEPAARDJE.

PLAAT 31.

Beschouwen we plaat 31, Studies van het Zeepaardje, dan komt het duidelijk uit, dat naast den natuurvorm links boven, een randversiering is geplaatst, waarin om zoo te zeggen het levende dier, echter strenger geteekend, is toegepast. Het heeft zich genesteld in ranken van zeewier, zooals het diertje gewoon is te doen.

Met zijn krulstaartje slaat het zich, evenals de ranken van klimplanten dat doen, om den bladstengel vast en kan daaraan zóó onbewegelijk tijden lang zich stilhouden, alsof het een onderdeel der plant uitmaakt.

Wij kunnen dit zéér mooi waarnemen te Amsterdam in het aquarium van Artis. Wij zien daar ook hoe aardig recht op het diertje zwemt en zich door een voortdurende trilling van zijn spiraal rugvin, als ware het de schroef van een stoomschip, statig door het water heen beweegt. De vorm van den kop komt bij een eerste beschouwing, evenals de kromming van den nek, met die van het paard overeen, en hebben we dus reden te gelooven, dat dit, overigens wonderlijke diertje, daaraan zijn naam van „zeepaardje” te danken heeft.

Het behoort tot de soort der „troskieuwigen”, en komt veelvuldig voor in den Indischen Oceaan. Echter ook in Noordelijker zeeën komt het wel voor maar in mindergroote hoeveelheid. De huid van het zeepaardje is geheel met schilden of dekplaten bekleed, zoodat de buitenkant vooral in gedroogden toestand zeer hard is. De vele bewegelijke kop- en rugstekels zijn minder hard, en schrompelen na den dood geheel in. Eigenaardig is de samenstelling van het oog; deze herinnert eenigszins aan een rozet of knoop.

Om het donkere midden loopt een stervormig uitstralende krans, hetgeen op onze teekening zeer goed waar te nemen valt.

Zooals het bijschrift aanduidt, is de eerste rand van plaat 31 bedoeld als versiering in een aquarium. Daarom is hier niet sprake van een streng lijnornament. De bedoeling in dezen rand is, dat men het hoofdmotief in verband met de plaats, waar het zal worden aangebracht, direct kan herkennen, en is alzoo de teekening vrij naturalistisch gebleven.

Dit is met de overige versieringen van plaat 31 niet zoo sterk het geval, tóch zal een ieder bij een nadere beschouwing het oorspronkelijk motief er uit kunnen herkennen.

Beschouwen we nader de rechthoekvulling in den rechter benedenhoek. Deze kan zoowel worden toegepast als wandversiering in getint behangselpapier, geschilderde wandversiering of geperst goudleer, als voor binnen boekbandversiering.

Voor een boekwerk over zeedieren zou dit een zeer passende versiering kunnen zijn. De diertjes zijn hier ruggelings samengevoegd in een schema van kruislijnen, welke elkander snijden onder hoeken van 90° , alzoo overhoeksstaande vierkanten vormende. De overschietende ruimten zijn met aanvullingsmotieven in lijn ornament gevuld. In de hiernaast geplaatste cirkel- of schotelversiering zijn de zeepaardjes op dezelfde wijze ruggelings tegen elkander geplaatst, straalvormig van het midden uit. Met de rugvinnen raken zij elkander, zoodoende te zamen een in elkander verlopend ornament vormende. De open ruimten tusschen de koppen en borstgedeelten zijn aangevuld met platte schelpmotieven, terwijl de buikgordel met spiraalrugvin te zamen een passende grens vormen tusschen schotelhol en rand. Het schotelhol vormt hierdoor met het gekrulde staartmotief een schijnbaar op zich zelf staande middenversiering. Ook zou deze cirkelvulling zeer goed kunnen worden toegepast als geschilderd medaillon in het plafond van een vischhandel b.v.

Op de aangegeven constructiehelft kunnen we duidelijk nagaan hoe de groepeerings tot stand kwam. De hoofdassen der versiering zijn de drie middelpunts-diagonalen van een regelmatig ingeschreven zeshoek; hierop is de bekende zeshoekster geplaatst. Door de snijpunten van dezen stervorm zijn weer drie middelpuntsdiagonalen aangebracht; deze vormen te zamen een regelmatig zeshoek, waarin de onderkanten der koppen zijn gelegen. Alzoo is op den cirkelomtrek een verdeling door assen verkregen welke te zamen de hoekpunten van den regelmatig ingeschreven twaalfhoek vormen. Een van uit het middelpunt van den grooten cirkel getrokken raakcirkel aan den binnensten zeshoek der zeshoekster, vormt de afscheiding tusschen schotelhol en schotelrand.

PLAAT 32.

De hier afgebeelde vleermuis stelt voor de gewone „grootoor”. Juist deze is gekozen voor onze versiering, omdat de groote sterk ontwikkelde ooren zulk een eigenaardig karakter aan den kop geven.

De vleermuizen behooren tot de zoogdieren, en komen in velerlei soorten voor. In de Noordelijke landen, zooals Nederland kennen wij slechts de kleinere soorten, welke, wat hunne lichaams-grootte betreft, inderdaad met de gewone muis overeenkomen. In de zuidelijke landen en vooral in Indië komen zij veel grooter voor. Er bestaat een soort: „vliegende honden”, genaamd, welke in Opper-Egypte veel voorkomen en een vlucht bereiken van omstreeks een meter lengte. Behalve hun lang behaard bruinachtig lichaam hebben ze met de gewone muizen weinig punten van overeenkomst. Hun bouw, vooral wat betreft de ledematen, is hoogst eigenaardig. De bovenste ledematen of armen zijn in verhouding van de lichaamslengte ongemeen lang, evenzoo de drie vingers. Bovenarm, onderarm en vingers zijn geheel ingesloten door het vleugelvlies. (Van vleugels kunnen we bij de vleermuis niet spreken). Slechts de duim is véél korter en steekt als een klein tweeledig haakje buiten het vleugelvlies uit. Hiermede grijpen zij zich vast, of klimmen zij tegen voorwerpen op.

Vooraf de drie, met het vleugelvlies samengegroeide, vingers der hand, welke dienen om het vleugelvlies uit te spreiden, doen sterk denken aan een uitgespannen parapluie. De onderste ledematen en staart zijn kort, en eveneens met het vleugelvlies samen gegroeid. Alleen de handen der onderste ledematen steken buiten het vleugelvlies uit.

De fladderbeweging verrichten zij hoofdzakelijk met de bovenste ledematen, vandaar dat deze het sterkst ontwikkeld zijn.

Voor de gehooropening in hunne lange wijd openstaande ooren, zit nog een klein schermchild, dit zal vermoedelijk dienen, om het invliegen van kleine insecten in de gehoorgang tegen te gaan.

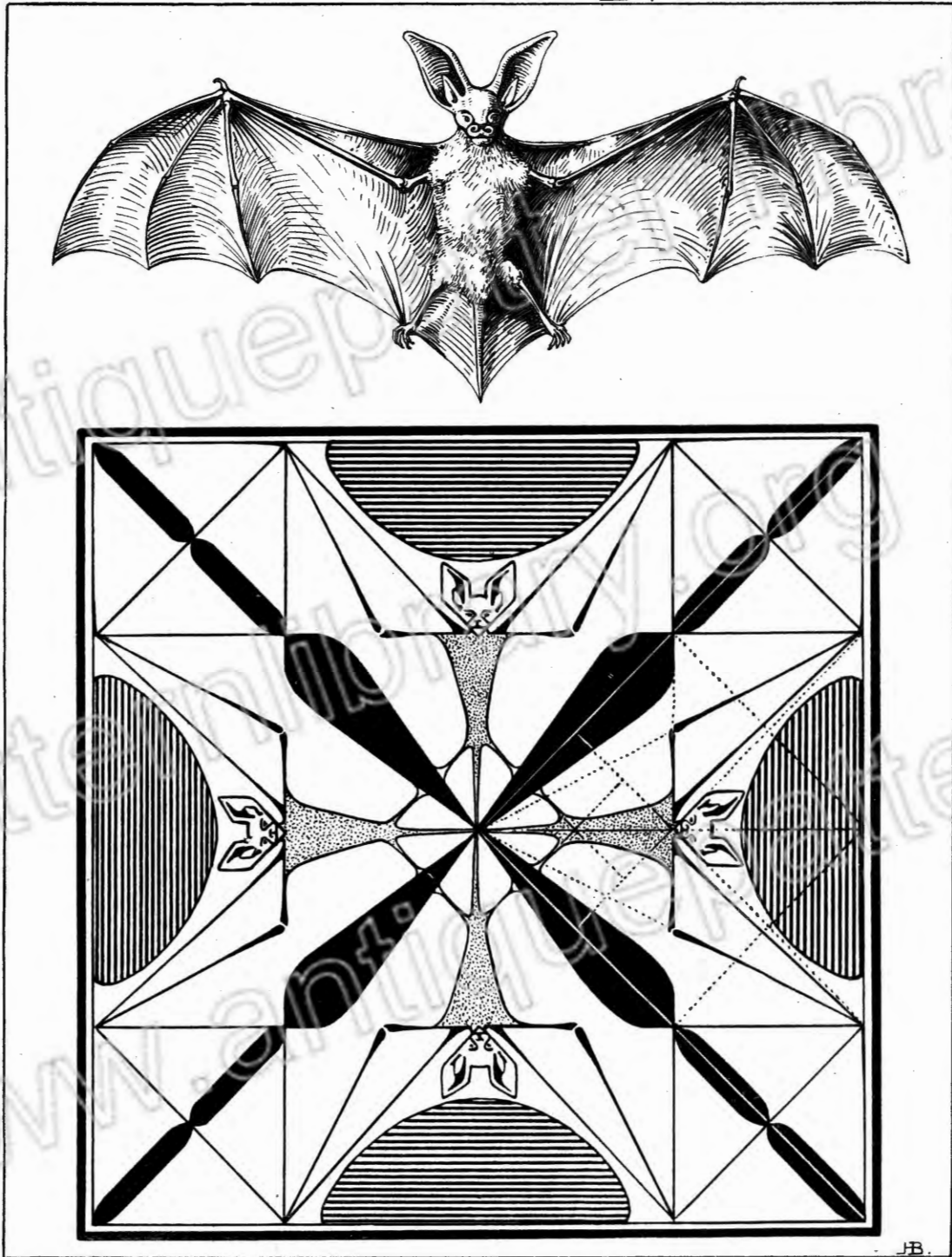
Overigens is de uitdrukking van hun kop zeer grimmig, wat hoofdzakelijk door de sterke huidplooiën in het aangezicht veroorzaakt wordt.

Zij hebben een breeden, wijden, van goede scherpe tanden voorzien bek, en heele kleine, eenigszins listige oogjes.

Hun vleugelvlies is bijzonder mooi elastisch en lichtbruin van kleur, doorploegd met kleine adertjes of klieren in alle richtingen, welke een olieachtig vocht afscheiden. Op deze wijze houden zij hun vleugelvlies zacht en lenig.

Eigenaardig is het, dat de meeste menschen huiverig van deze diertjes zijn. Er doen zich soms schier bijgeloovige verhalen voor,

PLAAT32. VLEERMUIS naardenatuur entoegepast in een vierkant.

als zouden zij met opzet op iemands weelderigen hardos invliegen, om het de menschen onaangenaam te maken. Mogelijk is wel eens zoo'n diertje per ongeluk in iemands hoofdtooi gefladderd en heeft er zich in verward, daar ze zomers avond's, als men lang buiten zit bij een schemerlamp, aangetrokken door het licht, soms brutaal dicht bij durven komen. Hunne gezichts-, reuk- of gehoorzenuwen schijnen echter dermate sterk ontwikkeld te zijn, dat zij zelden ergens tegenaan zullen vliegen, maar wél met grillige bewegelijkheid het luchtruim doorklieven.

Het gaat met deze dieren als met de meesten; wie ze *niët* kent, is er huiverig voor, wie ze echter *wél* kent, weet, hoe bijzonder mooi en interessant ze bij een nadere beschouwing blijken te zijn. Dit geldt voóral ook voor de meeste kleinere diersoorten als: slakken, hagedissen, kikvorschen, kevers, spinnen enz.

De hier gegeven vierkantvulling is opgebouwd op een schema van: diagonalen, hartlijnen, overhoeksche diagonalen enz. tot een onderverdeeling in kleinere overhoeksche vierkanten, Op dit verdeelschema zijn de vleugelvliezen zóódanig uitgespannen, dat ze $\frac{1}{4}$ gedeelte van het vierkant vullen. Van de doorsnijding met diagonalen en hartlijnen is gebruik gemaakt, voor de richting der onderste en bovenste ledematen, terwijl de lichaamsassen der diertjes samenvallen met de hartlijnen van het groote vierkant.

Zoo vormen zij met hun vieren een goed gevulde vierkantvulling, welke b.v. als tegelversiering goeden dienst kan doen.

PLAAT 33.

BULDOG ALS RECLAMEPLAAT

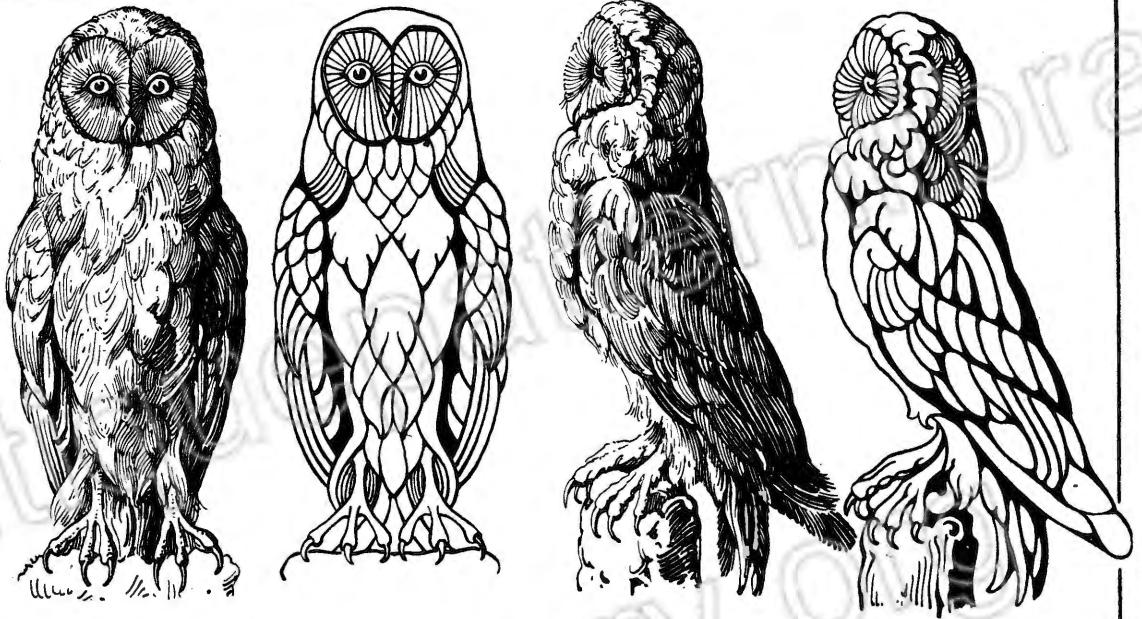
PLAAT 33.

Deze plaat moet niet opgevat worden als een streng gestyleerde vlakversiering, maar méer uit een illustratief oogpunt worden bekeken; vandaar de eenigszins vrije naturalistische opvatting der teekening.

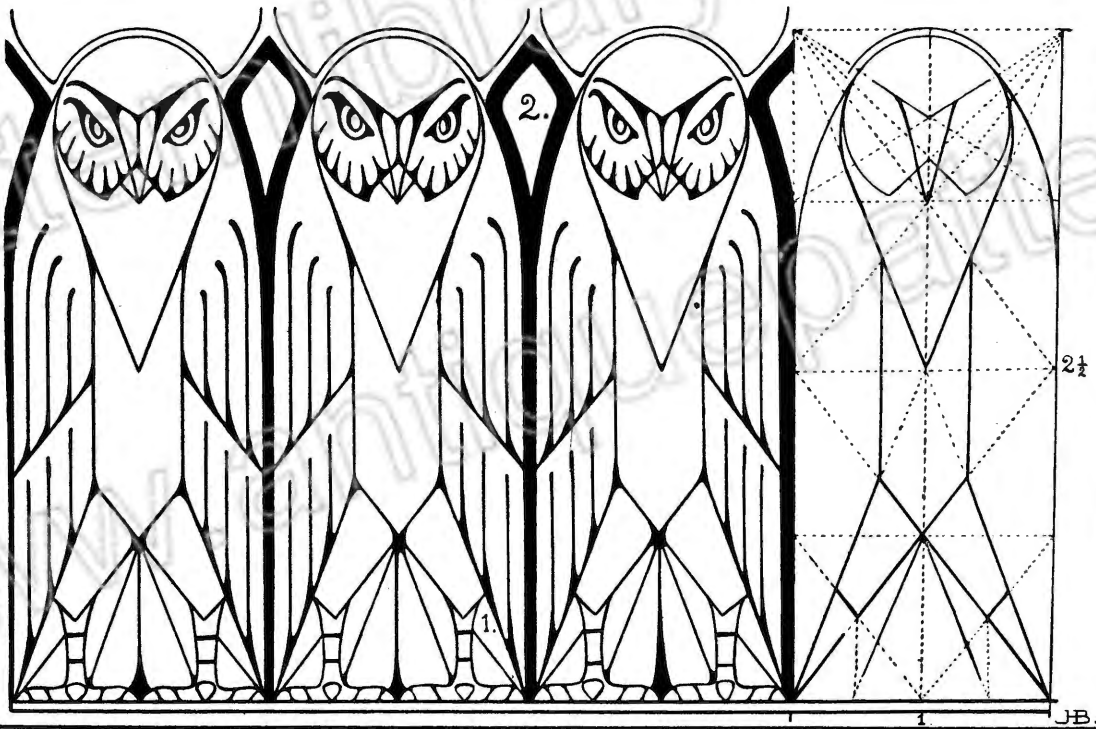
De bedoeling van deze plaat is niet anders, dan den ernst van het hier uitgesproken verbod te versterken door een van goede tanden voorziene grimmigen buldog; m.a.w. „waag het niet, dit verbod te overtreden”. Het is een plaat, welke in kleuren geschilderd en levensgroot uitgevoerd d.i. een totale hoogte van ± 1 meter, op b.v. tentoonstellingen of buitenplaatsen aangebracht, een aardigen indruk kan maken. De vrij moeilijke contourteekening, waarmede uitdrukking van gelaat en relief van spieren moet worden aangeduid, kan als een goede penseeloeffening worden geschouwd.

De kleuren zijn als volgt: witte letters op helder blauwgrijze fond; planken van het hok: „helder bronsgroen” (echt hondenhokengroen). De donkere achtergrond van den hond; „heel donkergrijs, bijna zwart” ketting en paal: „ijzergrijs”; halsband: „leerleur”. Hond: „lichtbruingeel met witte borst, neus, onderlip en nagels van de pooten: „donkergrauw paars; hondenbakje: „grauw oranjeel”, contourkleur „zwart”.

PLAAT 34. Studies van de Kerkuil naar de natuur en gestyleerd

Kerkuil als lambrizeeringrand vooreen bibliotheek.

PLAAT 34.

Deze geeft een paar studies van den kerkuil naar de natuur geteekend in voor- en zijaanzicht.

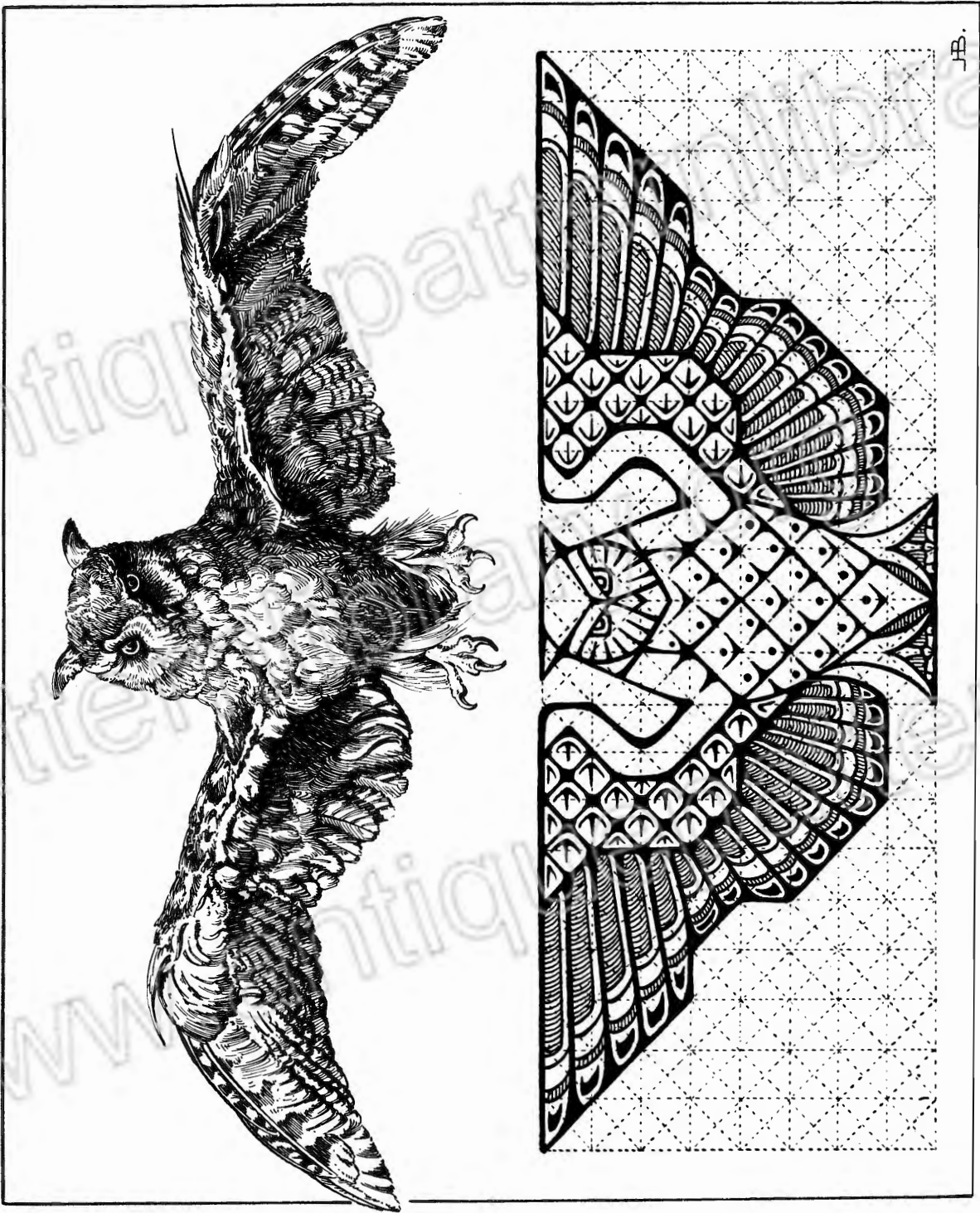
Daarnaast gestyleerd naar de natuur; dus op de manier als hiervoor reeds omschreven is. Het silhouet van het dier is geteekend in strakkere omlijning, dus meer ornamentaal dan de tekening naar het levende dier zelf, terwijl de groepeerings van vleugels en vedermassa's zijn omgewerkt tot een meer regelmatig lijnenspel, volgens een vrij gekozen indeeling.

Een strenger gestyleerd uilentype vinden we in de onderste randversiering van plaat 34. Daar is de tekening gebaseerd op een verdeelschema van rechte lijnen en cirkelbogen, waarvan een constructieschets is gegeven, rechts van de randversiering zelf. De verhouding van breedte tot hoogte van elk vak staat tot elkander als $1 : 2\frac{1}{2}$.

De verdere indeeling van het lijnenschema wijst zich van zelf, met behulp van getrokken en stippellijnen.

Deze randversiering kan gebruikt worden, als geschilderde lambrizeeringrand, waarbij de aan de bovenzijde afgebroken stukken kunnen worden doorgetrokken als loodrechte banden over den geheelen wand tot aan de zoldering. Ook kan hij met een kleine omwerking gebruikt worden als versiering voor glas in lood, b.v. als onderrand van een groot raam in een bibliotheek of leeszaal. De bovenkant kop (het schedelgedeelte) en de lange zijvleugels zijn bruin brons van kleur; de wangen of ooggedeelten: „licht bruingeel”, borst: „lichtgrauw” (grijs wit); buik en pootsokken: „donkerder blauwgrijs”, met een eenigszins bruinen toon er in. De staart, welke grootendeels tusschen de pooten en voor een klein gedeelte aan den buitenkant daarvan zichtbaar is, is licht bruingeel evenals de ooggedeelten. Snavel en pooten zijn „grauw groenbrons”, hoornkleur, (ongeveer zooals de kleur van koehoorn is). De met 1 en 2 aangeduide stukjes kunnen b.v. helder blauwgrijs of groen zijn aangegeven al naar dit strookt met de kleuren uit de omgeving.

PLAAT 35 OOR-OF KATUJIL NAAR DE NATUUR EN GESTYLEERD.

PLAAT 35.

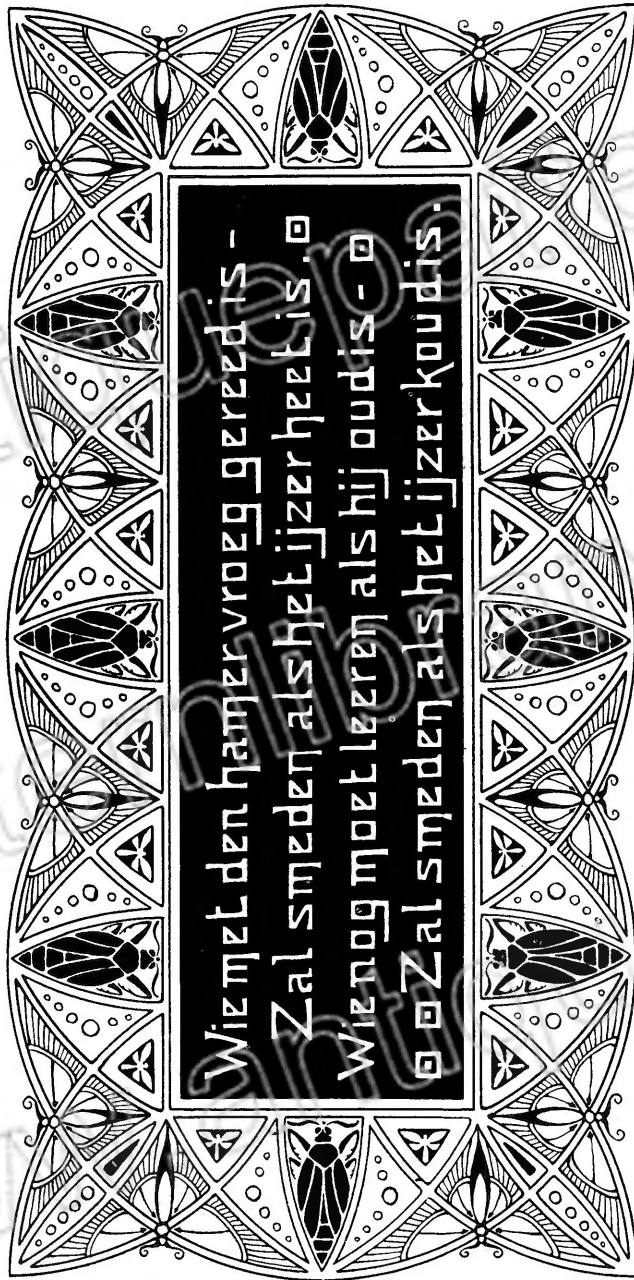
Geeft ons te zien, de studie van een andere uilensoort: „De oor- of katuil”, naar de natuur geteekend met uitgespreide vleugels. Hierdoor kan men eenigszins de verhouding bepalen tusschen de lichaams grootte en de breedte van de heele vlucht. Zij kunnen een vlucht bereiken van 80 tot 100 cM. bij een lichaams lengte van ± 30 à 40 cM.

Het is een van de schoonste roofvogeltypen uit ons land; de van licht tot donker gebruinte tinten der vederen geven over het geheele lichaam een prachtige nuanceering, terwijl de uitdrukking der groote starende oogen, somber, ernstig, bepaald indrukwekkend is; een groote diep zwarte pupil in een prachtig goudgele omranding.

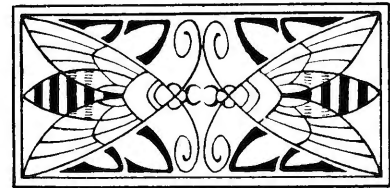
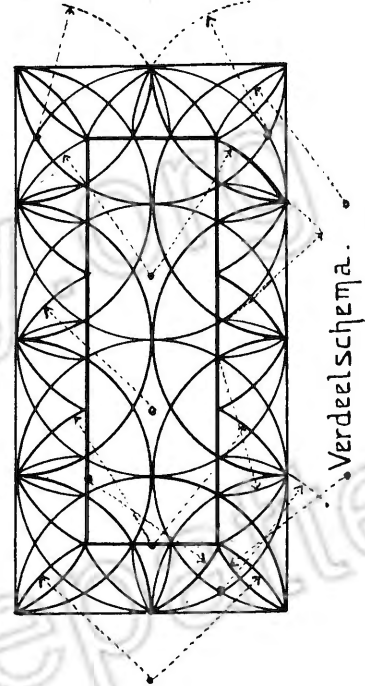
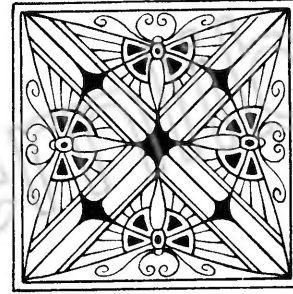
De naam: „oortuil” vindt haar oorsprong in de als oortjes uitstekende kleine vedertjes boven op den kop, terwijl uitdrukking en vorm van den kop in vooraanzicht inderdaad eenigszins aan een kattenkop doet denken.

Hieronder is het dier streng gestyleerd, met uitgespreide vleugels, op een rechthoekig verdeelschema van kleine quadraatjes gegeven.

PLAAT 36 VLINDERS en KEVERS als omranding voor een spreuk.

Wiemet den hamer vroeg gereed is -
Zal smeden als het ijzer heet is. ◻
Wienog moet leeren als hij oud is. - ◻
◻ ◻ Zal smeden als het ijzer koud is.

J.B.

PLAAT 36.

Op plaat 36 hebben we weer te doen met een versiering, geheel op cirkelsnijding gebaseerd, waarbij de gekozen motieven zijn gebruikt als opvulling van het lijnornament, dat door snijding der verschillende kleinere en grotere cirkelbogen is verkregen.

De oorspronkelijke diervorm is dus beschouwd als geheel ondergeschikt te zijn aan dit lijnornament en heeft derhalve van den natuurvorm niet anders dan het hoofdtype behouden.

Hoe deze constructie verkregen is kunnen wij zien aan het daaronder geplaatste verdeelschema.

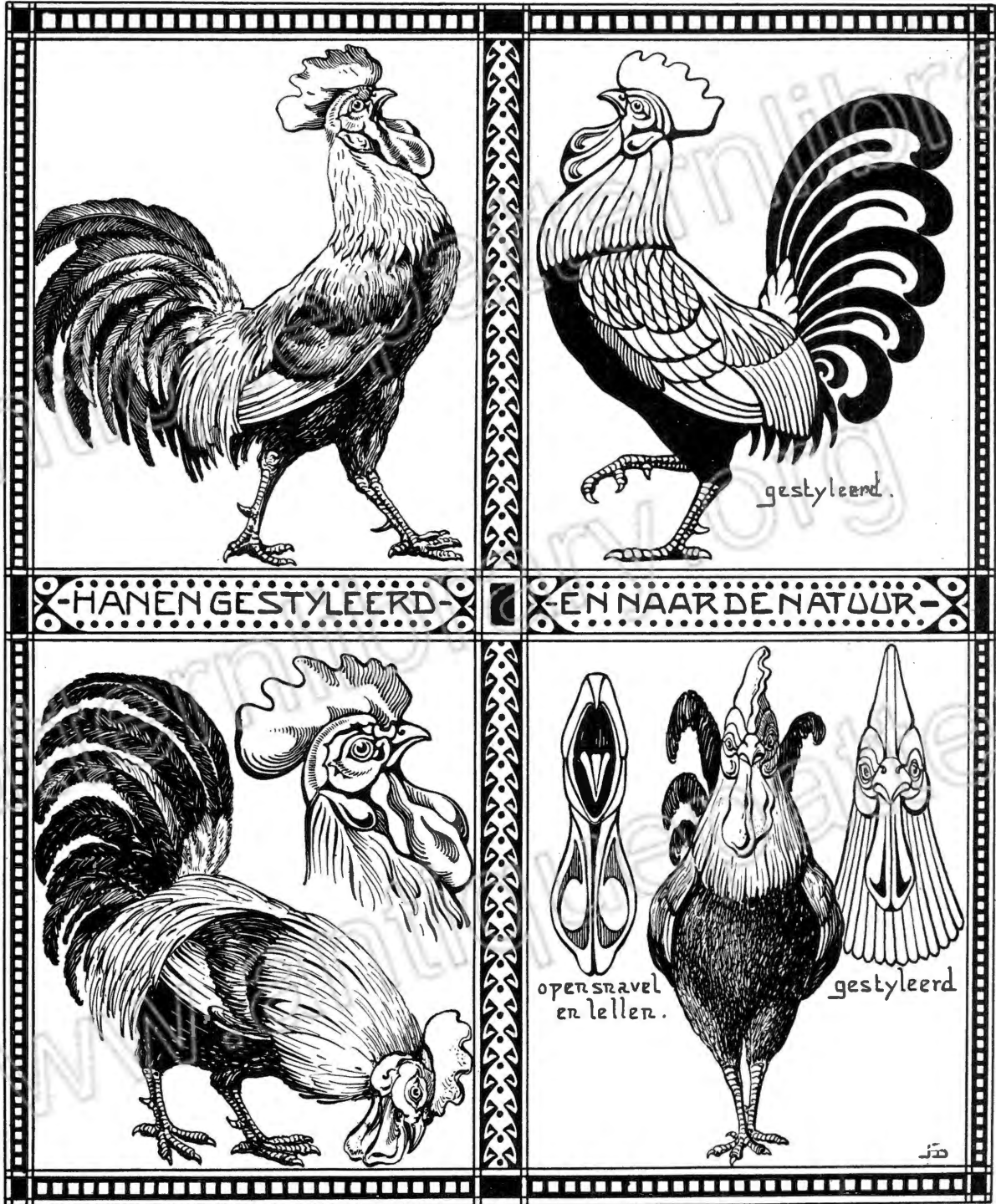
De rechthoekvorm is ontstaan door twee tegen elkander geplaatste even groote vierkanten. In elk dezer vierkanten is een raakcirkel beschreven, terwijl op de grens der beide vierkanten een cirkel met gelijken straal beschreven is. Verder zijn uit de hoekpunten en middens der zijden van deze vierkanten weer cirkelbogen beschreven met gelijken straal als de 3 groote cirkels. De overige cirkelbogen vinden hunne middelpunten weer in de snijpunten der eerstgenoemde cirkels, en zijn duidelijk verdikt met hunne stralen als stippellijnen in de constructiefiguur aangegeven. Bij een aandachtige beschouwing zal het dan ook weinig moeite opleveren om de geheele constructiefiguur vergroot samen te stellen.

De kleurcombinatie der geheele versiering kan naar eigen keuze genomen worden, omdat men hier niet gehouden is aan de oorspronkelijke kleur der gebruikte motieven.

Deze versiering kan als schilderwerk zeer goed in schabloon-techniek worden uitgevoerd, een toepassing als tegelversiering van 4 bij 8 tegels voor hoogte en breedte is ook zeer wel mogelijk en zou als ingemetseld tegeltableau in de vestibule van een fabrieks- of vakschoolgebouw met de hierin gevoegde spreuk een zeer passende versiering kunnen opleveren.

De beide kleine figuren, welke als aanvulling der plaat hieraan zijn toegevoegd kunnen op verschillende wijze worden uitgevoerd; als schilderwerk, tegels, dameshandwerk voor kussenpatronen in zijde geborduurd; inlegwerk in hout, of boekversiering.

PLAAT 37.

-HANEN GESTYLEERD-

-EN NAAR DE NATUUR-

opensnavel
en lellen.

gestyleerd

PLAAT 37.

Op plaat 37 zien we weer naast elkander geplaatst de studie naar de natuur en de gestyleerde teekening. Evenals bij de uilenstudies op plaat 34, zijn de groepen van vleugel- en vederpartijen weergegeven in strakke lijn, dus vrij gestyleerd.

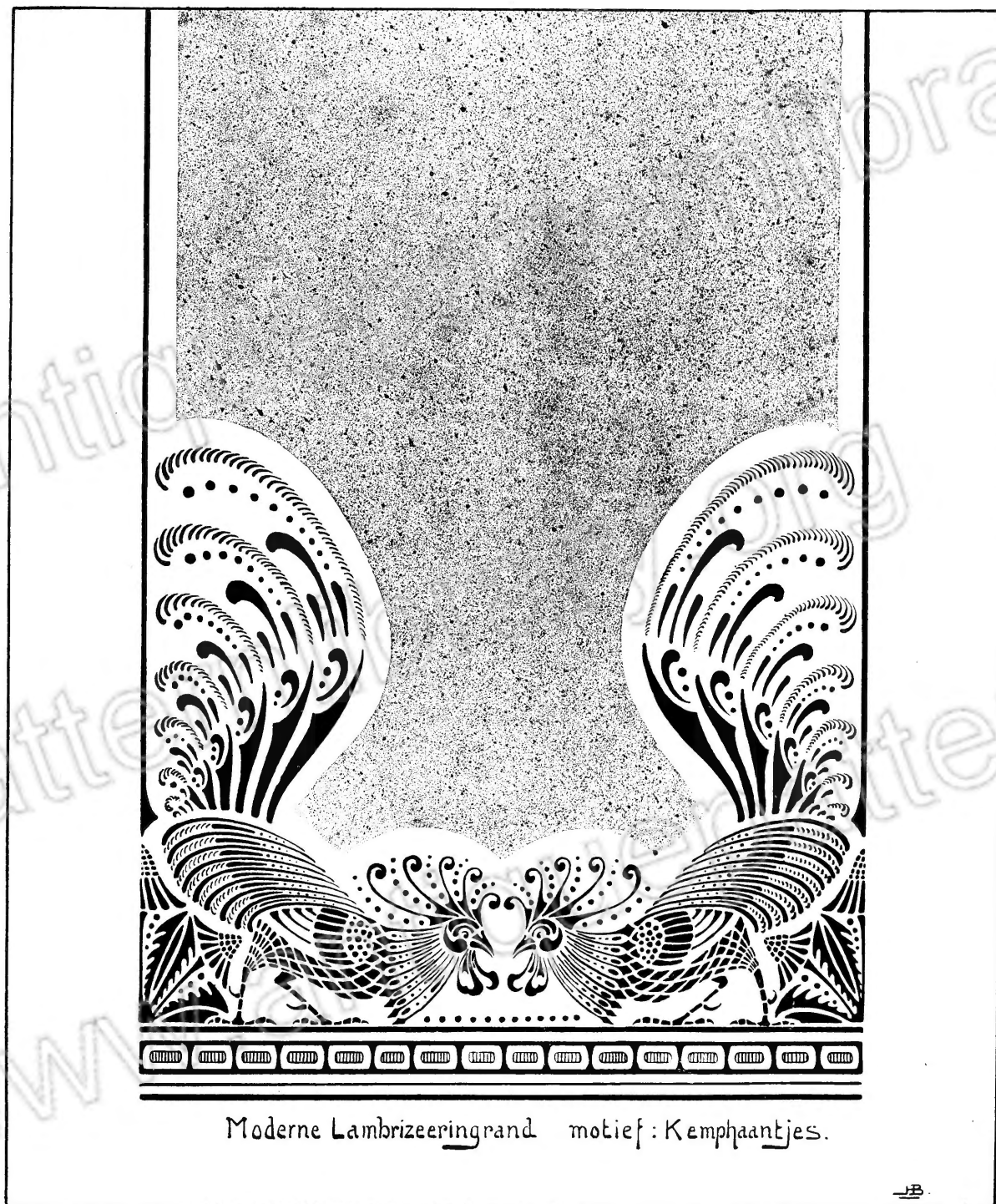
Voorals de actiestand, de zelfbewuste trots, welke den levenden haan typeert, moet in de eerste plaats tot zijn recht komen, zoowel in de teekening naar de natuur, als in de gestyleerde uitbeelding. Met opzet gaven we een teekening van den haan vlak van voren gezien, omdat in dezen stand de kop wel het moeilijkst is. Vooral de vorm van den snavel is in vooraanzicht vrij moeilijk om zuiver te teekenen.

Een houding als deze, ook met open snavel of een houding in zuiver zijaanzicht zooals linksboven is afgebeeld, kan voorkomen bij een affiche teekening, een reclameplaat voor een pluimveetentoonstelling of iets dergelijks.

Wat de kleuren van een haan betreft; deze zijn nog al afwisselend, en afhankelijk van de soort. Er zijn geheele witte, geheele zwarte, zwart en wit gespikkelde en nog zoovele andere soorten. De mooiste soort wat kleur aangaat is nog wel naar onze meening, de gewone bonte boerenhaan. Wij zullen daarom trachten deze kleurschakeering zooveel mogelijk te beschrijven.

Kam en lellen zijn donker paarsrood of bloedrood, snavel en pooten hoornkleur (grauw bronsgeel). Het wanggedeelte om het oog is zachtrood getint, meer rose, b.v. de kamkleur met veel wit er door. Vlak hieronder zit een zuiver wit gedeelte in den vorm van een oorschelp. De geheele kop troont op een rijk gevederden halskraag welke van goudgeel aan de bovenzijde verloopt in een licht gebrand bruin aan den onderkant. De borst is zeer donkerblauw (marineblauw bij zwart af) en verloopt naar onderen toe in een zeer donker smaragdgroenen weerschijn. De aan de achterzijde van het lichaam afhangende lange veeren zijn evenals de halskraag van boven goudgeel, overgaande in gebrand bruin aan de onderzijde. De vleugels hebben een rijke kleurencombinatie, het bovenste geruite deel is zacht bruinrood, de drie onderste lange schachten zijn doorgaans grauwwit, terwijl het hier tusschen liggende gedeelte verloopt van blauwzwart aan de onderzijde naar donkergroen aan den bovenkant. Men

PLAAT 38.

Moderne Lambrizeeringrand motief: Kempaantjes.

moet er echter wel op bedacht zijn, dat men bij een décoratieve toepassing altijd gewoon is de kleuren zachter te nemen dan in werkelijkheid het geval is. Wat op het levende dier een wonder-schoone kleurenschittering kan genoemd worden, welke het oog aangenaam streelt, zou, in vlakke tegen elkander aangebrachte kleuren bont en schel doen.

PLAAT 38.

Deze plaat zal menigen beschouwer misschien de zoo afkeurenswaardige Spaansche hanengevechten in herinnering brengen. Het ligt echter niet in de bedoeling met deze versiering de aandacht te willen vestigen op een zoo wreedaardig vermaak, als het hierboven genoemde, echter kunnen we deze strijdlustige houding kenmerken als een karaktereigenschap der soort.

Bijna alle hanen zijn strijdlustig, de zoogenaamde kempaantjes echter in 't bijzonder. Wie wel eens twee strijdende hanen tegenover elkander heeft zien staan, weet, hoe grappig zij met hunne koppen gelijktijdig op en neer gaan, beiden met de bedoeling de tegenpartij op een gunstig moment op den kop te kunnen springen, om hiermede den verwoeden tweestrijd te doen aanvangen.

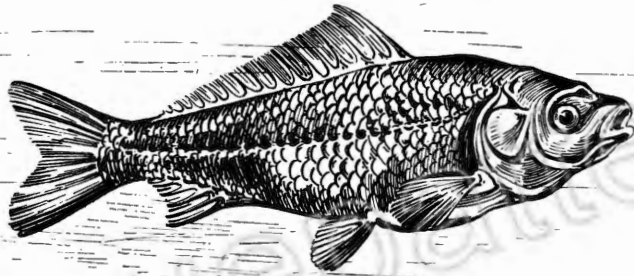
Niet zoozeer het wreedaardige van dit spel alswel de bijzonder levendige actiestand, welke deze houding kenmerkt, bracht ons op het denkbeeld van dit motief een randversiering als bekroning voor een lambrizeering te maken. Wat die actie betreft, gelooven we wel, dat we geslaagd zijn, ofschoon onze teekening overigens met het levende diertype niet veel gemeen heeft.

Het dier is, evenals de als tusschenmotief gebruikte bloem, geheel ornament geworden. De opbouw van het ornament heeft echter geheel zijn oorsprong te danken aan de anatomie van den levenden vorm. Alle onderdeelen zijn echter los van elkander gehouden, omdat de uitvoering in schabloonteknik bedoeld is.

Tusschen de staarten der tegen elkander geplaatste hanen loopt een bies, loodrecht naar boven toe, deze geeft over den geheelen wand een verdeeling in loodrechte banen, waardoor het eentonige wandvlak aangenaam onderbroken wordt.

Tusschen deze banden in kan men het muurvlak met openlating van een zekere omtrekruinte een andere tint geven, in dezelfde kleur als de geheele muur.

PLAAT 39. Studies van het Goudvischje.

Zijaanzicht

Vooraanzicht.

Onderaanzicht.

Kop vergroot.

Contourstudie-
vandenkop.

Sjabloon.

J.B.

PLAAT 39.

Onder de vele voor décoratie geschikte diermotieven bekleeden de visschen een voorname plaats. Het aantal verschillende vischsoorten is schier eindeloos, en even eindeloos is hierbij het aantal vormen. Deze allen op te noemen, of uit te beelden ligt niet in de bedoeling van dit werkje, we zouden daarvoor zèker plaats te kort komen.

Het hier gegeven vischje is echter wat zijn vorm betreft, wel een van de meest algemeene typen, wij kennen althans vele soorten, welke met dezen vorm overeenkomen. Vandaar, dat we onze keus bepaalden tot het goudvischje. Vooral de kop van dit vischje is zeer mooi van teekening met zijn groote dekschilden en sprekende oogen. De goudvisch is herkomstig uit Japan en China, waar hij reeds voor eeuwenlang in vijvers werd gekweekt, en in kleinere bassins als huisdier veelvuldig voorkwam onder den naam: „King-Jo”. Vermoedelijk is dit vischje het eerst door Portugeezen overgebracht naar Kaap de Goede Hoop en vandaar naar Portugal om verder over het vaste land van Europa verspreid te worden. Het is een diertje, dat zeer veel van gezelligheid houdt en veel moeilijker alleen in het leven kan gehouden worden dan met meerderen in gemeenschap. Het is een matig eter en voedt zich het liefst met miereneieren, stukjes ouwel of kleine stukjes wittebrood. De latijnsche naam is: „Carrassius Auratus”.

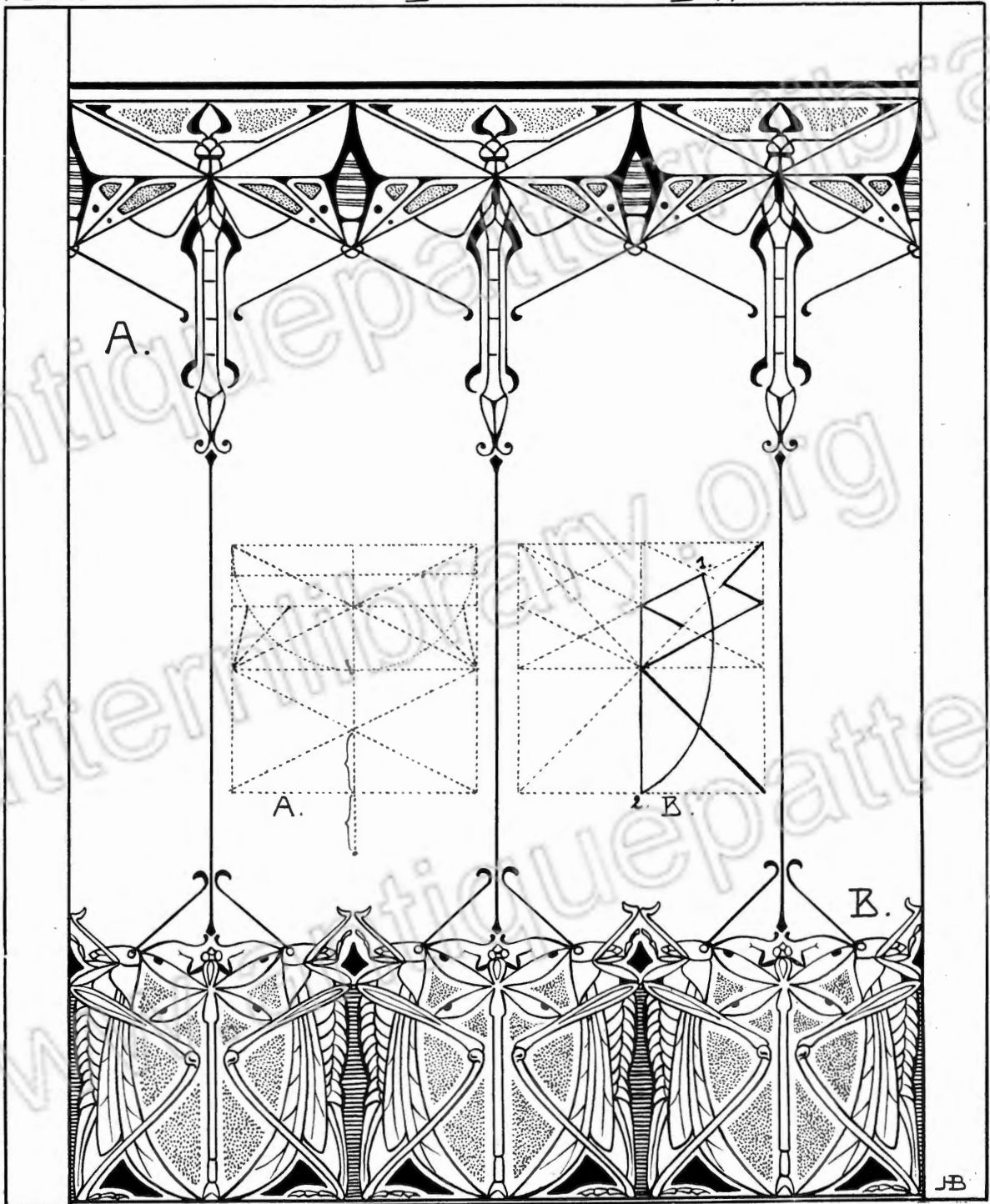
Deze gegevens zijn genomen uit het bekende prachtwerk van: A. E. Brehm, „Het leven der dieren” in het Nederl. bew. door S. P. Huizinga.

Wij geven op onze teekening een aanzicht van het diertje van zooveel mogelijk alle kanten om den bouw en samenstelling der onderdeelen zoo goed mogelijk te laten zien.

Vooral vlak van voren is het moeilijk om zich den vorm van kop en lijf goed voor te stellen, daarom geven we hiervan een teekening zuiver naar het levende dier genomen.

Als aanvulling plaatsen we hierbij een contourteekening van den kop en een schabloon van het heele vischje in zijaanzicht, terwijl we op plaat 46 en 47 nog enkele toepassingen van visschen in ornament zullen laten zien.

PLAAT40. Libelen Uiltje - Graskrekel en Juffer.

PLAAT 40.

Op plaat 40 zien we een lambrizeeringrand en friesversiering van insecten samengesteld. Het zijn in den onderrand de bekende groene „gras- of veldkrekkel”, ook wel bijgenaamd: „Graskriek”, met de kleine blauwe waterjuffer, die mooie teer blauwe vliegertjes boven onze sloten en plassen op warme zomerdagen.

In den bovenrand of friesversiering zijn het de „groene libel”, of meer bekend onder den naam „Glazenmaker”, en een klein vlinderuiltje.

De constructieve samenstelling in beide randen is zoodanig gekozen, dat ze gewillig aanpast bij de natuurvormen der gebruikte motieven. Evenzeer zijn de motieven wederkeerig aanpassend gemaakt d.w.z. zoodantg gestyleerd, dat ze geheel bij de constructie aansluiten. Zoowel dus constructieve samenstelling en motief zijn zoodanig bewerkt, dat ze samengroeiden tot een in elkander sluitend ornament.

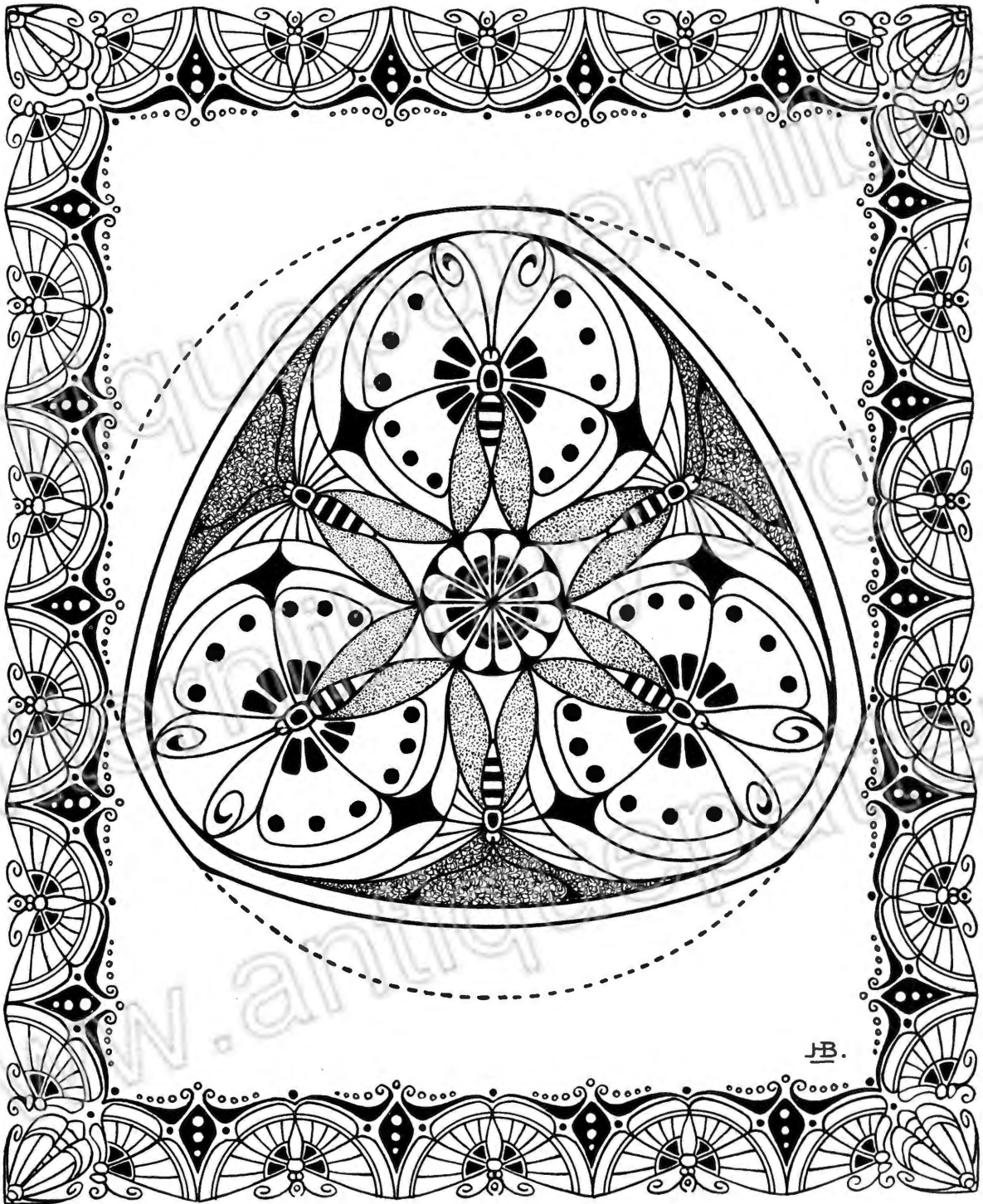
Hoe eenvoudiger of men in zulk een geval de constructie of indeeling neemt, hoe beter en gemakkelijker deze aanpassing bereikt wordt.

Bij een ál te zeer ingewikkeld lijnen-schema is de kans te groot dat de gebruikte motieven gedrukte, knellende, of te onnatuurlijke vormen aannemen. Een ornament, waarbij de motieven geforceerd zijn, om de voor hen bestemde ruimten, welke door snijding van lijnen of bogen ontstaan zijn, te vullen, kan op ons nooit een bevredigenden indruk maken. Daarom is hier de vormen der motieven geen geweld aangedaan, doch is wél gezorgd voor een zoodanige plaatsing en samenstelling, dat er een ornament ontstond van groepenverdeeling door hoofdlijnen.

Hiermede is de voor een ornament zoo gewenschte rust en strengheid, ondanks den behouden gebleven natuurvorm, verkregen.

Beide randen zijn weer door verticale lijnen met elkander verbonden. De onder- of lambrizeering rand, welke meestal onder ooghoogte wordt aangebracht, is in tegenstelling met de soms meters hoog aangebrachte friesversiering fijner van motief gehouden. Wellicht maakt dit op de teekening een min of meer wonderlijk topzwaar effect, men moet echter voor een zuivere beoordeeling, niet zich het plaatje, maar de werkelijke muurschildering voor oogen stellen. Tusschen de verticale lijnen in

PLAAT41. VLINDERMOTIEF als bovenblad v.e. serretafel.

zijn aangegeven in stippellijnen de quadraten A en B. Eveneens zijn bij de randen boven een A en onder een B geplaatst. Dit wil dus zeggen, dat quadrat A aangeeft het lijnenschema voor den bovenrand, terwijl quadrat B dit voor den onderrand doet.

Quadrat B geeft voor den veldkrekkel niet anders dan de richting der kleine en groote springpooten in lijnen uitgedrukt aan, terwijl de vrijgebogen ruglijn bij 1 begint en bij 2 eindigt. Van de waterjuffer zijn slechts aangegeven: „de lange lichaamas en de richting der beide vleugels. In Quadrat A geven de bovenste diagonalen met den halven cirkel den vorm en de richting der vleugels van de libel aan, terwijl de onderste diagonalen de buitengrens der vleugels, en de richting der voelsprietten van het ultijsje aangeven.

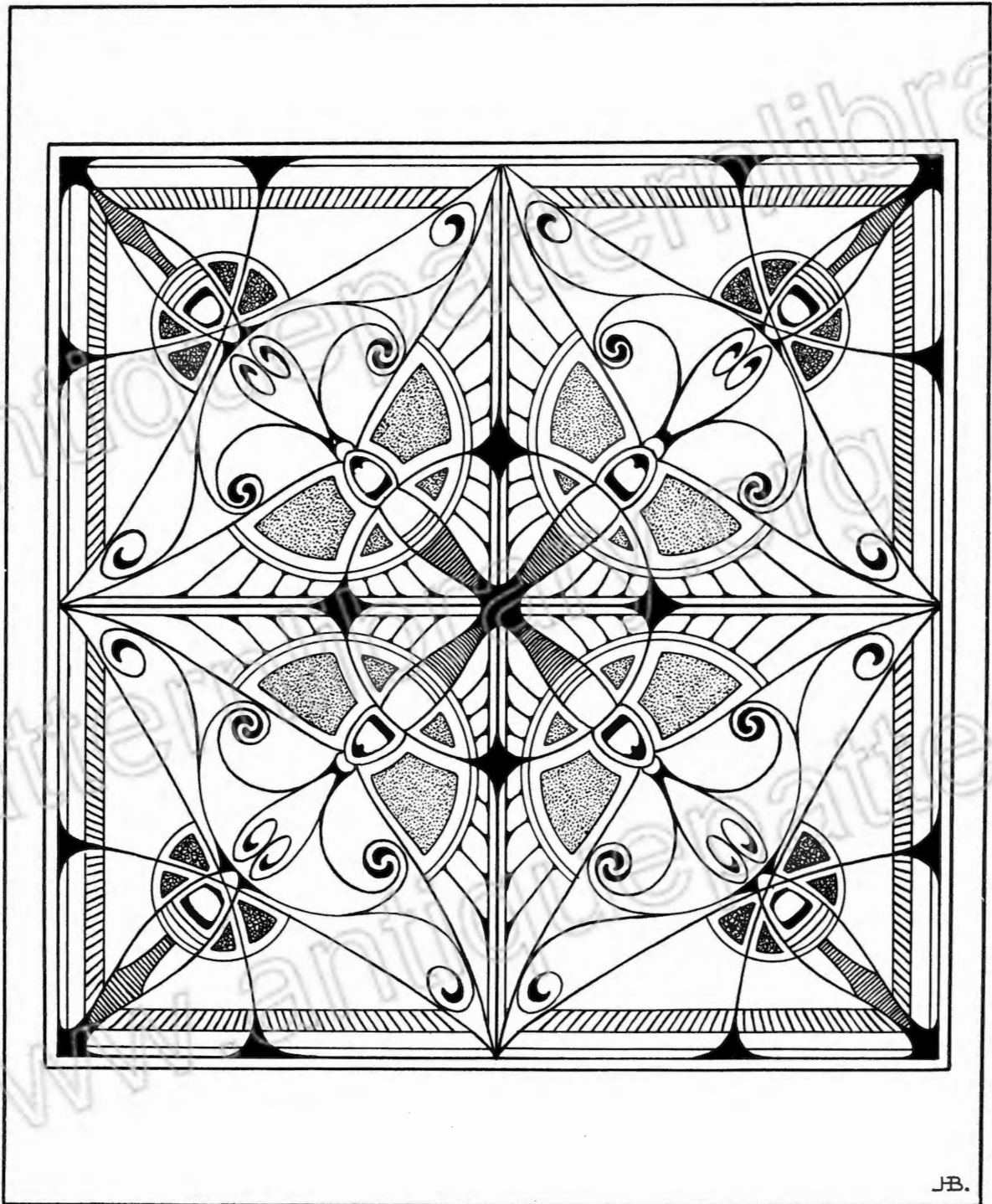
PLAAT 41.

Vlindermotief als bovenblad van een Serretafel. Op een zelfden grondvorm als het tafelblad op plaat 22, en eveneens op cirkels geconstrueerd is hier het vlindermotief gegeven. De natuurlijke vorm van het motief is geheel bijzaak geworden, opgeofferd aan de cirkelconstructie, ofschoon ook weer met het maken van de constructie rekening is gehouden met den vorm en de plaatsing der motieven. Als middenfiguur is genomen een bloemmotief in bovenaanzicht, waarvan de zes bladpunten aansluiten bij de onderlijven der vlinders. De meeldraden van de bloem, 12 in getal, vormen met elkander de cirkelvormige middenfiguur. Als hoofdmotieven zijn 3 groote vlinders in cirkels toegepast, terwijl als tusschenmotieven 3 andere vlinders, welke de overblijvende ruimten afsluiten, zijn gebruikt. De afscheiding tusschen onder- en bovenzleugels bij alle vlinders vormt weer één grooten cirkel om het middelpunt heen.

Ook voor de omranding is weer gebruik gemaakt van een vlindermotief geplaatst in een halven cirkel. Het spreekt vanzelf, waar het motief zoodanig tot een lijn-ornament is teruggebracht, dat er geen sprake kan zijn van het uitbeelden van deze of gene vlindersoort. We hebben hier dus te doen met *het begrip*: „vlinder”.

Dit geeft tevens aan, dat men bij de décoration niet aan vaste kleuren is gebonden. Het is echter aan te bevelen, met het oog op de ondergeschikte functie van deze versiering, om zachte, weinig op zich zelf sprekende kleuren hiervoor te gebruiken.

PLAAT42 . VIERKANTVULLING VLINDERS patroonvooreendivan kussen.

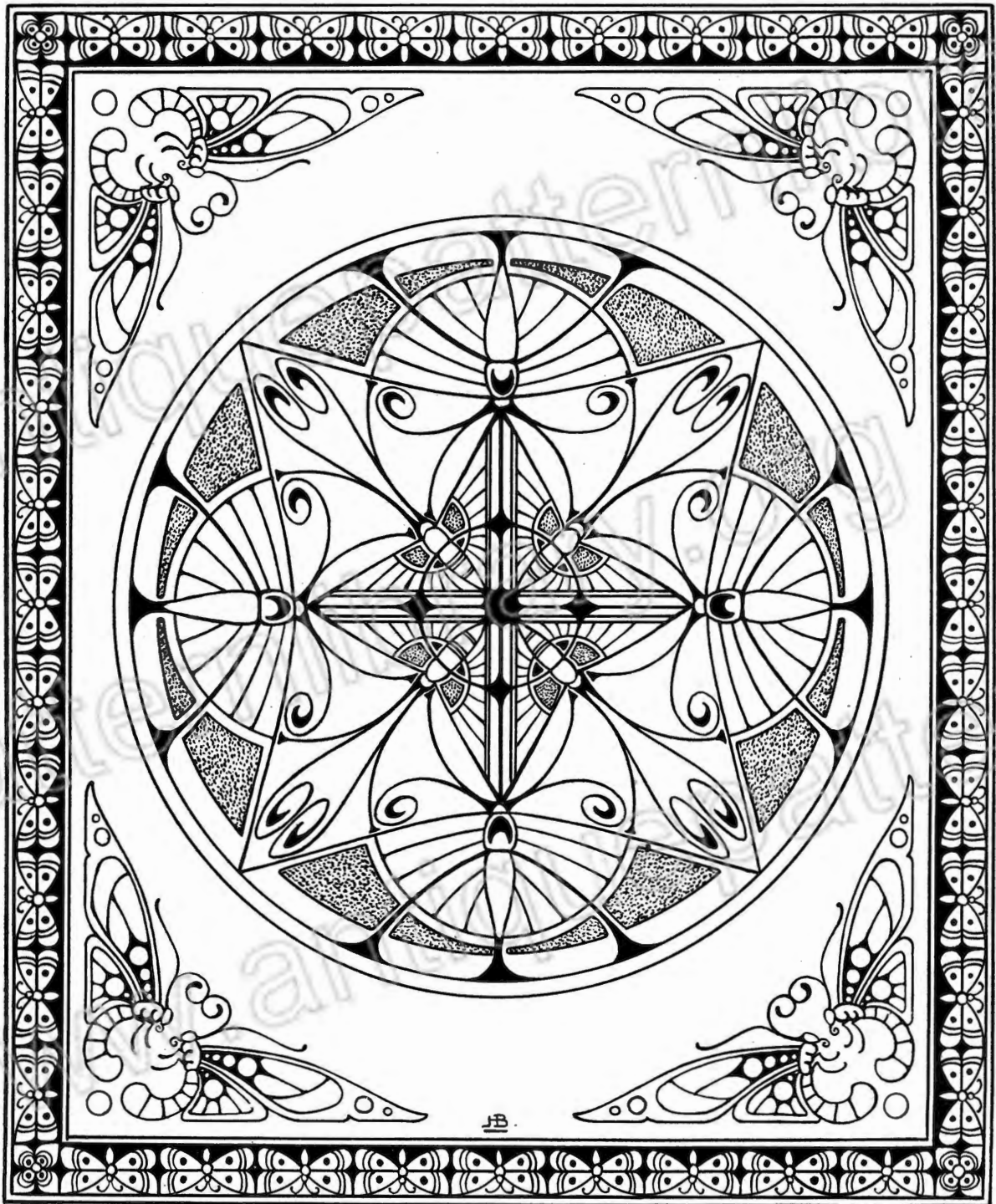

PLAAT 42.

Van deze plaat valt weinig nieuws meer mede te deelen, wanneer men tenminste de vorige nauwlettend bekeken heeft. Deze plaat geeft weer te zien, vlindermotieven geconstrueerd op cirkels en tot lijn-ornament teruggebracht. De gespleten voelsprietten der hoek- en middenvlinders vormen te zamen een lijn-figuur, welke het cirkelmotief sterker doet uitkomen.

Deze vierkantvulling kan als patroon voor een divankussen, geborduurd in zijde met den steelsteek, en hier en daar gevuld met den ingrijpsteek, een goed effect maken. De kleuren kan men geheel naar eigen keuze nemen.

PLAAT43. CIRKELVULLING VLINDERS. Rand en Hoekstukken.

PLAAT 43.

Bijna dezelfde versiering als van plaat 42, tenminste op dezelfde manier samengesteld en gegroepeerd, geeft plaat 43 te zien, als cirkelvulling.

Ook deze versiering kan, in zachte kleuren geschilderd en met een contour opgewerkt, dienst doen als schilderwerk op het bovenblad van een luxe tafeltje, aangezien de motieven niet voor zich zelf spreken, maar weer geheel zijn opgelost in een zacht-kleurig lijn-ornament.

De losse hoekstukjes kunnen gebruikt worden als inleg- of schilderwerk, voor kleine versieringen, verbonden door een filée, b.v. als deksel van een of andere doos, of als theebladversiering, enz.

Het omlopende randje is een motief van kleine witte uilen, zoals wij ze 's zomers vaak om onze lamp zien fladderen. Deze motiefjes zijn ook weer tot een eenvoudige snijding van cirkelbogen teruggebracht, slechts de hoekfiguurtjes zijn ingelascht, en stellen voor kleine vierkantvullinkjes, welke weer verband houden met de vleugelfiguren der uiltjes, om zodoende, een weinig voor zich zelf sprekenden, hoekomgang te verkrijgen.

PLAAT 44. PAPEGAAIEN NAAR DE NATUUR.

PLAAT 44 en 45.

Plaat 44 geeft te zien studies van den papegaai in enkele standen en losse onderdeelen, terwijl we op plaat 45 een toepassing van het papegaaimotief vinden.

Deze versiering is bedoeld als friesversiering voor een zomerpaviljoen. Juist om de bonte kleuren, welke den papegaai kenmerken, gedoken tusschen groene palmladeren, is deze versiering alleen geschikt voor een luchtig open gebouwtje, geplaatst tusschen een overvloedige bonte bloemenweelde.

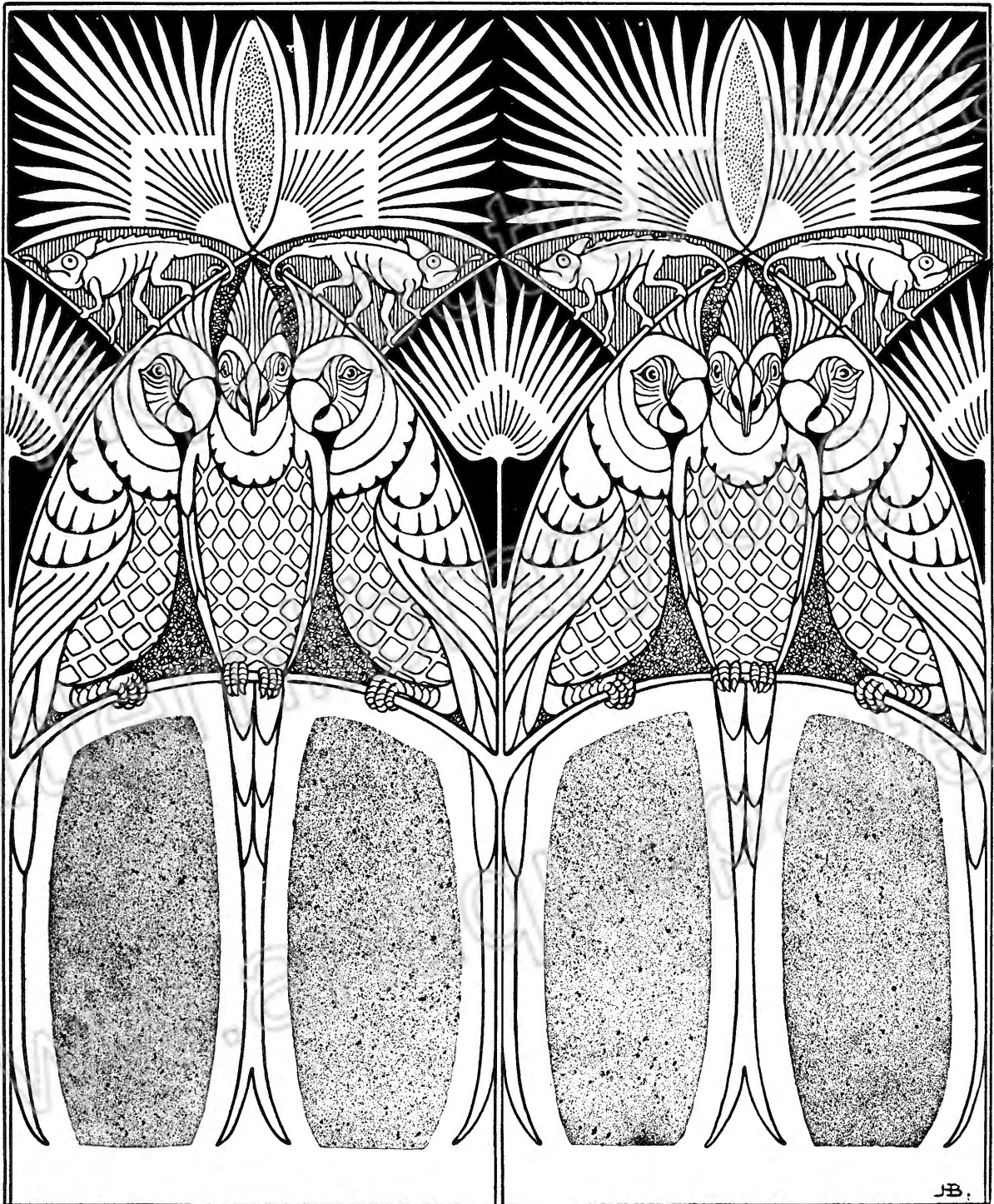
Als aanvullings-motief tusschen de palmladeren is gebruik gemaakt van een „kameleon”, een hoogst eigenaardig diertje, dat de kleur van zijn omgeving geheel aanneemt, uren lang achtereen onbewegelijk op dezelfde plaats kan blijven zitten, en zoodoende zijn prooi beloert. Met zijn lange kleeftong, welke plotseling en met groote snelheid naar buiten schiet, vangt hij zijn prooi.

De spitsboogvormen, waarin de papegaaien zitten, zijn geconstrueerd op gelijkzijdige driehoeken. De bovenste palmladeren sluiten juist in tegen elkander grenzende vierkanten.

De kleuren van een papegaai zijn zeer verschillend, en schitterend. Zij variëren in hoofdzaak tusschen een mengeling van azuurblauw, oranjegeel, helrood, smaragdgroen, donker blauwgrijs en diep wijnrood.

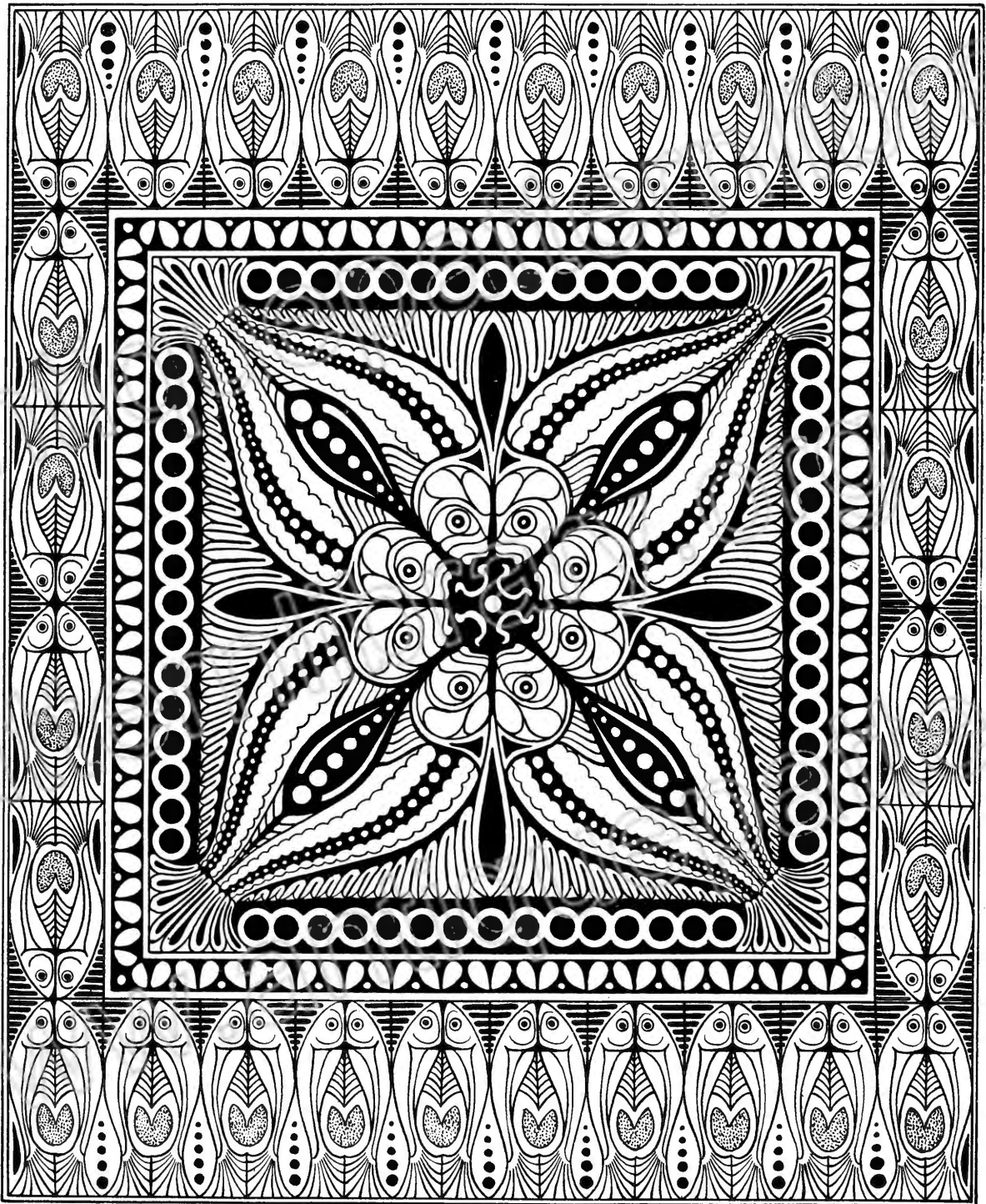
Het is echter ook hier weer in het belang der versiering deze kleuren niet te bont en niet te hard te nemen, doch tot zachtere tinten terug te brengen.

PLAAT45. FRIESVERSIERING PAPEGAAIEN.

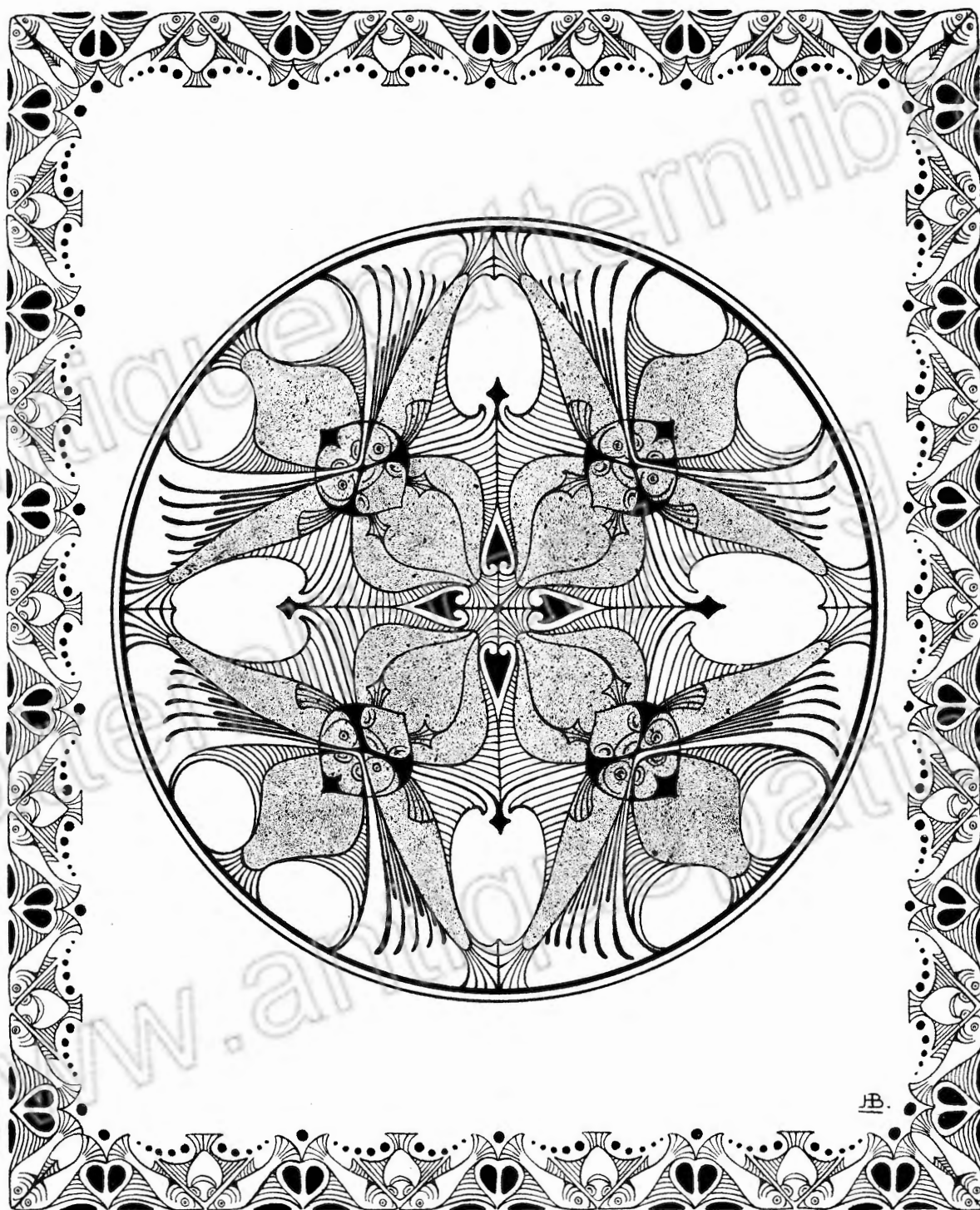
Lengte : breedte = 7 : 3 .

PLAAT46. VISSCHEN-VIERKANTVULLING EN OMRANDING.

J.B.

PLAAT47. VISSCHEN-SCHOTELVERSIERING EN RAND.

PLAAT 46.

Op plaat 46 vinden we een toepassing van de goudvisschen waarvan op plaat 39, studies naar de natuur zijn gegeven. De hoofdfiguur is een vierkantvulling waarin volgens diagonaalrichting 2 visschen uit de hoeken schieten naar het midden toe. De staarten van 2 visschen vullen telkens één hoek, terwijl de 8 koppen met elkander een door de kieuwlijn afgesloten middenfiguur vormen. Verder vullen de rugvinnen de ruimten tusschen de visschen, en de omgrenzing van het binnenste vierkant aan.

De geheele figuur is zeer décoratief behandeld; van de scheiding tusschen de rug- en buikdeelen over de lengte van het lichaam loopende van kop tot staart is gebruik gemaakt, om een décoratieve middenversiering in donkere kleur te maken, welke de breedte van het lichaam op een aangename manier verbreekt. De scheiding tusschen de vierkantversiering en de omranding is zeer sprekend gehouden, ten eerste door een rij van luchtbellens (witte ringen op een donkere fond), en ten tweede door een min of meer stekelig gedacht afsluitrandje.

De omranding, welke overgaat van een smallen verticalen rand op een breederen horizontalen, bestaat uit een versiering van twee tegen elkander geplaatste visschen. De streng gehouden rugvinnen vormen als het ware een horizontale gearceerde tusschenversiering.

Wat de groote middenfiguur aangaat, deze kan toegepast worden als vierkantvulling in een caissonzoldering, b.v. in een lunchroom, óók in batikwerk, of stempeldruk voor boekbandversiering, of in zijde geborduurd voor divankussen.

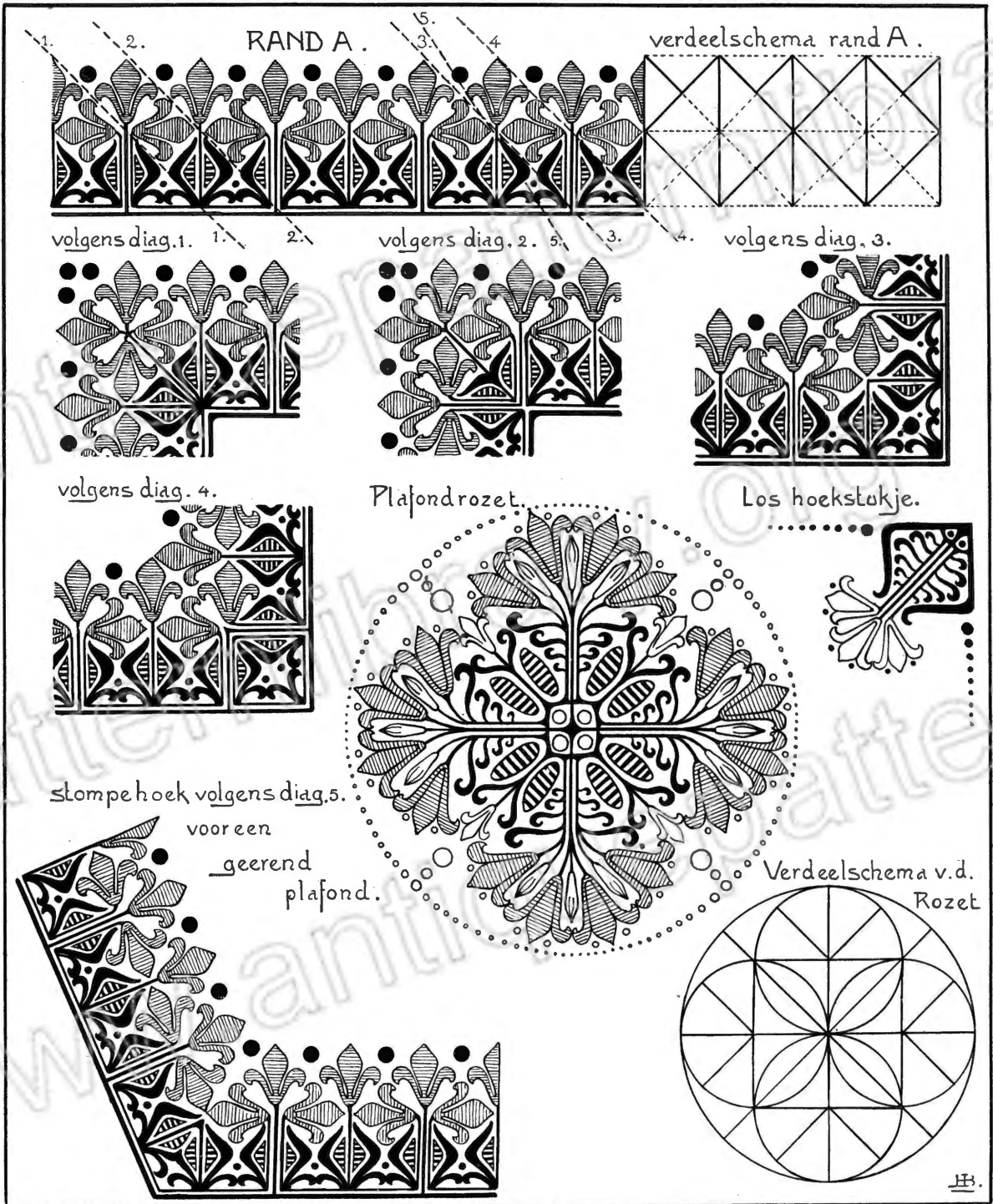
PLAAT 47.

Hier is voor de cirkelvulling en voor de omranding gebruik gemaakt van drie vischsoorten: een bot, een schol en een haring.

In de schotelversiering vormen de ruggen der haringen, aansluitende bij de zijanten der schollen, te zamen de hoofdlijn der versiering van buiten naar binnen toe. De 4 staarten der schollen zijn gegroepeerd om het middelpunt, terwijl zij met hunne zijvinnen tegen elkander sluiten.

De tusschenruimte tusschen de haringen en botten naar buiten toe wordt door een versiering der vinnen opgevuld.

PLAAT 48. HET MAKEN VAN HOEKEN EN ROZETTEN BIJ BESTAANDE RANDEN

Op ongeveer dezelfde manier is het randmotief tot stand gekomen.

De kleur van het geheel moet zeer stemmig blijven en in tamelijk donkere tinten worden uitgevoerd.

De kleur der haringen is eenigszins donker zeegroen, de botten zijn bruin-grijs, de schollen meer bruin-brons met op kleine afstanden van elkaar kleine oranje spikkels. De fondstukken kunnen afwisselend donker bruingeel (zandkleurig) zijn.

Het geheel wordt gecontournd met een donker bruine smalle lijn welke hier en daar in kleine vlakvullingen, zooals de teekening duidelijk aangeeft, overgaat.

PLAAT 48.

In onzen tijd van reclame maken per advertentie, niet alleen in dagbladen, maar ook geschilderd op muren of schuttingen, bewijzen de omrandingen uitgevoerd in schabloon-techniek als afsluiting van de eigenlijke advertentie goede diensten. Deze omrandingen worden aan de advertentie toegevoegd om door schoonheid van kleur en vorm den met min of meer kunstzin begaafden voorbijganger een wijle te doen stilstaan, om aan de advertentie meer aandacht te schenken, dan veelal met een eenvoudige letterreclame zonder meer het geval is.

In verband hiermede hebben wij het wenschelijk geoordeeld een speciaal hoofdstuk te wijden aan het goed oplossen van een hoekomgang bij een eenvoudigen rand, waarbij de platen 48 en 49 als toelichting voor den tekst zullen dienen.

Ook komt het in de praktijk veelvuldig voor, dat men bij een gegeven rand, een passende rozet moet maken, als middenstuk voor een plafond. Dit zijn zoo van die gevallen, waarmede de décoratieschilder nog wel eens moeilijke oogenblikken te doorworstelen heeft, en meenen wij derhalve hem een goeden dienst te doen, door in algemeene hoofdtrekken aan te stippen, welke gedachtengang hierbij gevolgd moet worden.

Wij gaan uit van een rand, welke gegeven is (zie fig. A van plaat 48) en zullen hierbij ontwerpen een naar binnen —, een naar buiten omgaanden hoek, een rozet en een gerenden hoek.

Rand A plaat 48, is een eenvoudige omwisselende reeks van bloem- en bladmotieven van de bonte lelie, en geplaatst op een verdeelschema van vierkanten. Dit verdeelschema biedt met het oog op de omranding groote voordeelen aan, omdat de diago-

naalrichting voor een rechten hoek noodzakelijk, alreeds in dit schema aanwezig is.

Niettemin is het evenzeer mogelijk ook bij een andere verdeling tóch een goede hoekoplossing te maken. In figuur A zijn met de stippellijnen 1 en 2 de plaatsen aangeduid, welke aanleiding tot een goeden hoekomgang geven naar buiten toe, met de stippellijnen 3 en 4, tot een goeden hoekomgang naar binnen toe. Wanneer wij hierbij gebruik maken van een spiegel, krijgen wij al dadelijk een beeld van een alleszins goede hoekoplossing. We plaatsen namelijk een stukje spiegelglas op den rand, volgens diagonaal 1 of 2. In beide gevallen krijgt men een hoekomgang, en kan men dus de meest sierlijke van beiden uitkiezen. Wanneer men den spiegel in diagonaalrichting verschuift van links naar rechts of omgekeerd, doorloopt de rand met zijn spiegelbeeld telkens een aaneengeschakelde reeks van hoeken, waarvan echter de meesten onbruikbaar zijn, omdat ze de motieven van den rand stuk snijden, en men van zulk een stuk gesneden motief een spiegelhoek krijgt, welke ons natuurlijk niet kan bevredigen. Het is dus geen kunst om met gebruikmaking van een spiegel een hoek te krijgen, maar het is wél een kunst om met of zonder spiegel een *goed opgelosten* hoekomgang te krijgen. Daarom is het streng af te keuren om den spiegel maar luk raak ergens neer te zetten en hetgeen men dan bij toeval krijgt te gebruiken als hoekomgang. Voor hen, die zich daarmee tevreden stellen, is de spiegel een gevaarlijk hulpmiddel, want zij gebruiken hem verkeerd. Het gebruikmaken van een spiegel heeft echter het groote voordeel, dat men een geheel overzicht verkrijgt, voordat men eenigen verderen, dikwijls onnoodigen arbeid heeft verricht.

Toch wordt er veel tegen het gebruik van een spiegel gewaarschuwd, en niet ten onrechte, want het komt nog maar al te vaak voor, dat hij door een onkundige hand verkeerd gebruikt wordt. Dit blijkt nog het meest waar te zijn bij het ontwerpen van rozetten, waar men soms eenige geheel willekeurige lijnen en krullen tusschen den spiegelhoek plaatst en het doorgespiegelde resultaat een „rozet” belijft te noemen.

Het gebruik van een spiegel geheel ontraden mogen we echter niet, en evenmin het als onartistiek over boord gooien, wat sommigen doen, want in de praktijk van het décoratief teekenen en schilderen blijkt maar al te vaak, welk een practisch nut zulk een

spiegel bij het ontwerpen hebben kan. Tegen een absoluut *verkeerd* gebruik blijven we echter met nadruk waarschuwen.

Plaatsen we op rand A van plaat 48 den spiegel volgens diagonaal 1 of 2 zoodanig, dat het grootste gedeelte van den rand weerspiegelt, dan verkrijgt men een naar buiten omgaanden rand. (Zie de beide hoekomgangen recht onder den rand geplaatst).

Plaatsen we den spiegel volgens de diagonalen 3 en 4, zoodanig dat het grootste gedeelte van den rand weerspiegelt, dan verkrijgt men een naar binnen omgaanden rand. (Zie de hoeken 3 en 4 van plaat 48). Wanneer nu de spiegel op diagonaal 3 staat en wij verdraaien hem zóó, dat hij komt te staan volgens diagonaal 5, dan gaat de rechte hoekomgang van zoeven over in een stompen hoek, welke meermalen bij geerende plafonds voorkomt. Op dezelfde manier kan men ook een scherpen hoek vinden, als men er namelijk voor zorgt, dat de doorgesneden rand met zijn spiegelbeeld een hoek vormt, *minder* dan 90° .

Mooi is zulk een geerende hoek in de meeste gevallen niet, maar dat er bij een haakschen hoek in een plafondversiering, een geerende hoek gemaakt moet worden, komt te dikwijls voor in de praktijk, om deze kwestie maar stilzwijgend voorbij te gaan. Een reeks van moeilijkheden doet zich hierbij in den regel voor; ze *allen* bespreken, kunnen we niet, we willen er echter alleen op wijzen, dat men er op bedacht moet zijn de spiegel-diagonaal nooit zóó te kiezen, dat zij dwars door een bloem- of diermotief heengaat. Kan het echter niet anders, omdat men bij een omgrensde ruimte als een plafond is, niet altijd kan handelen, zoo men wil, dan doet men beter het stuk gesneden motief uit te schakelen, en er een andere betere oplossing voor in de plaats te nemen, maar ook alweer zóódanig, dat deze noodzakelijke storing in de regelmaat van den rand zoo min mogelijk in het oog loopt. Een voorbeeld hiervan ziet men bij de omranding van plaat 41.

De in halve cirkels geplaatste vlindermotieven kwamen op de hoeken zòò uit, dat noodzakelijk de halve cirkels, als zij doorgetrokken werden, elkander moesten snijden. Dit kon natuurlijk niet, daar de vleugels der beide hoekvlinders elkander dan gedeeltelijk zouden bedekken. De kwestie is daarom zóó opgelost, dat de randen bij den hoekomgang eindigen met een gesloten vlinder, terwijl het eigenlijke hoekgedeelte is aangevuld met een vlinder- of uilenmotief van een eenigszins anderen, maar toch

bijpassenden vorm. Ook plaat 43 geeft iets dergelijks te zien; hier is gebruik gemaakt van een op zich zelfstaande kwadraatvormige hoekfiguur, welke ontleend is aan de vleugelversiering der kleine ylanders. Zulke gevallen doen zich in de praktijk herhaaldelijk voor, en zijn de zoogenaamde pijnlijke oogenblikken voor den schilder.

Bij den stompen hoek van plaat 48 is de diagonaal zóó gekozen, dat zij juist langs het leliemotief afgaat, zonder het te beschadigen. Wel is waar doorsnijdt zij nog even de blaadjes, doch dit op een zeer weinig in het oog loopende manier en dit laatste kan men niet altijd voorkomen.

Zoo gemakkelijk als de omranding hier bij den lelierand uitkomt, gaat het echter met een hoekomgang niet altijd. Nemen we aan, dat de gegeven randversiering eens niet was geconstrueerd op een schema van overhoeksche vierkanten, maar op een schema van staande rechthoeken, waarin de diagonalen eens niet juist in de richting van 45° of een halven rechten hoek verliepen; in zulke gevallen moet er dikwijls héél wat bij geteekend worden, om van den hoekomgang een goed geconstrueerde versiering op zichzelf te maken, en het niet te laten bij een tegen elkander plakken van 2 stukgesneden randuiteinden (iets wat men helaas nog maar al te dikwijls ziet).

Het maken van een rozet bij een bestaanden rand (zie plaat 48).

Wanneer men bij een bestaanden rand een rozet moet ontwerpen, moet de eerste gedachte zijn: „*Het hoofdmotief in den rand, moet ook zijn het hoofdmotief in de rozet*”. De vorm of indeeling van het hoofdmotief in den rand geeft in den regel meteen aan, welke cirkelindeeling voor de rozet gebruikt moet worden, nl. of we de rozet zullen plaatsen op een vijfhoek-, zeshoek- of achthoekverdeeling. Zijn we het hierover met ons zelf eens geworden, dan trekken we een cirkel waarvan (terwille van de goede verhouding tusschen rand en rozet); de middellijn ongeveer 2 à $2\frac{1}{2}$ maal zoo lang is als de hoogtelijn in den rand. Nu plaatsen we het hoofdmotief uit den rand, op de hoofdassen van de rozet, doch werken het zóódanig om, als voor de goede vulling van de rozet noodig is. De tusschen deze hoofdmotieven ontstane ruimten worden dan op een passende wijze, meestal aan

de hand van het verdeelschema der rozetconstructie, aangevuld met de in den rand gebezigde tusschenmotieven. Op deze wijze ontstaat een rozet, welke passend is bij den gegeven rand.

Deze gedachtengang is ook gevolgd op plaat 48. Het hoofdmotief in rand A is een tros van 3 leliën. We moeten dus als hoofdmotief voor de rozet weer hebben, een lellëntros op een of drie stengels en uitgaande van het middelpunt.

Wij kozen hiervoor een cirkel met 2 assen loodrecht op elkander en trokken hierop 4 cirkels waarvan de middellijnen gelijk zijn aan den straal van den omgeschreven cirkel. Deze cirkeltjes snijden elkander zóódanig (zie verdeelschema onderaan op plaat 48) dat er 4 ruimten voor lelietrossen ontstaan, welke als middenassen hebben de 2 hoofdasen van de figuur. De snijpunten der vier kleine cirkels vallen juist in twee andere middellijnen, welke de 4 rechte middelpuntshoeken middendoor deelen. Verbinden we nu de 4 snijpunten door rechte lijnen, dan ontstaat er een vierkant.

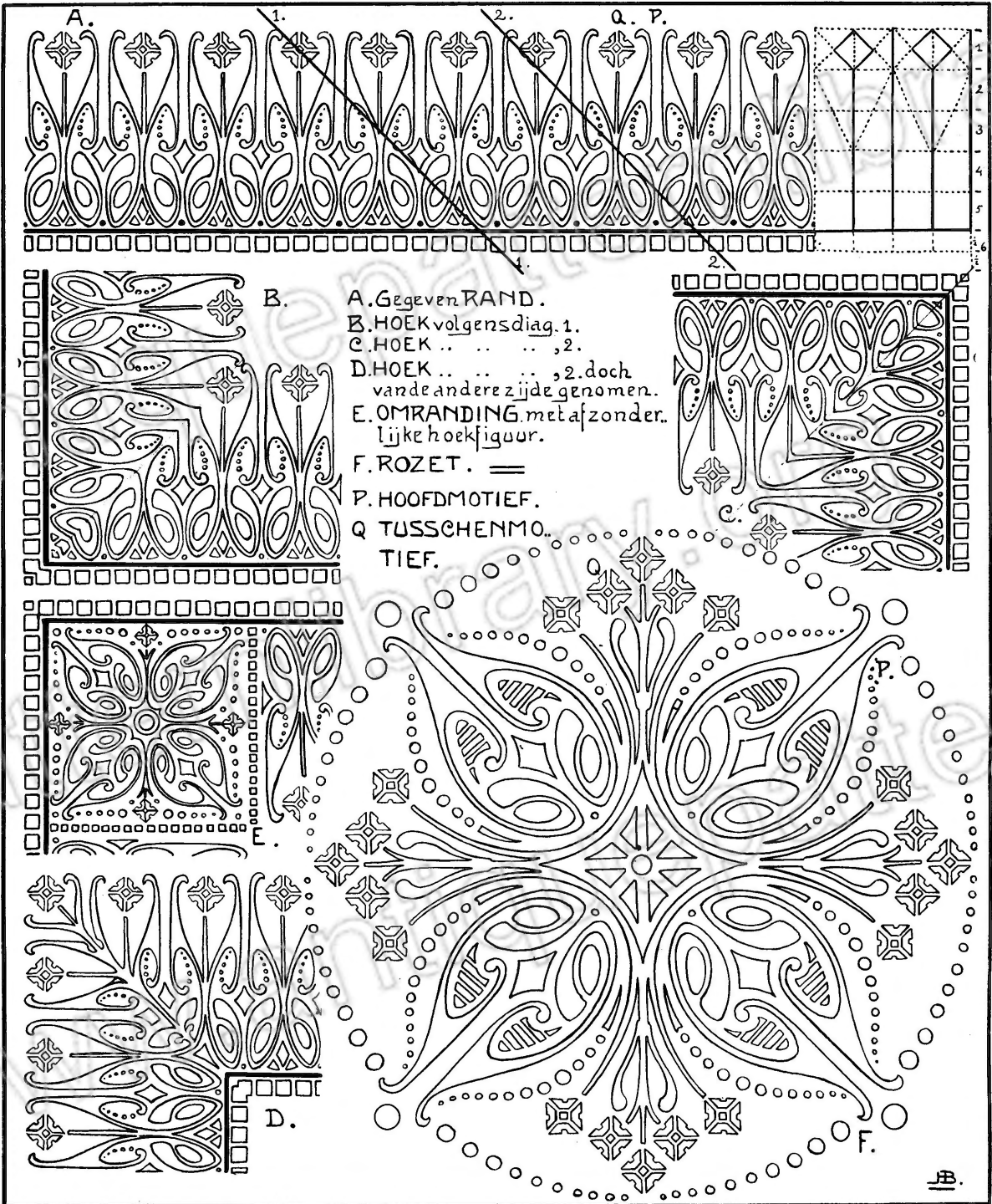
De 4 halve cirkels, buiten dit vierkant gelegen, deelen we van uit hunne middelpunten weer in 4 *sectoren* (cirkelstukken, welke begrensd worden door 2 stralen en een stukje boog). In elken sector plaatsen we de leliebloemen, zoó, dat ze met de onderkanten der kelken samenkomen op een kleinen afstand van het middelpunt van den kleinen cirkel. De ruimten tusschen deze bloemen ontstaan vullen we op met lelieknoppen, welke uit denzelfden hoofdstengel ontspringen als de bloemen.

Als kleiner tusschenmotief op de 4 schuinlopende assen, plaatsen we een pas ontloken knop, welke de open ruimten tusschen 2 bloemtrossen naar buiten toe afsluit. Het overige binnengedeelte der rozet, dat deel, wat binnen het geconstrueerde vierkant ligt, wordt verder aangevuld met een versiering van plantbladeren en een klein tusschenliggend gearceerd fondstukje, zooals ook in den rand voorkomt.

Tot afsluiting is om de heele rozet een ring van kleine balletjes geplaatst met een paar grootere cirkeltjes op de schuine assen, om de inzinking, door de snijding der 4 kleine cirkels ontstaan, aan te vullen.

Voorts is op plaat 48 ook nog een drieledig bloemtrosje gegeven als kleine, op zich zelf staande, hoekvulling, welke wel eens gebruikt wordt ter onderbreking van een omgetrokken fleec op kleine versierde voorwerpen.

PLAAT 49 • HET MAKEN VAN HOEKEN EN ROZETTEN BIJ BESTAANDE RANDEN •

PLAAT 49.

In aansluiting met plaat 48 geven wij op plaat 49 een randversiering, waarbij ook hoekoplossingen en een rozet ontworpen zijn. Was rand A op plaat 48 zoodanig van indeeling, dat het maken van een hoekoplossing weinig moeilijkheden veroorzaakte, op plaat 49 is juist *met opzet* een staand randmotief genomen, waarbij *niet* van een diagonaalschema van vierkanten sprake is. De hoekdiagonaal **moet dus noodzakelijk** dwars door het gegeven motief heen snijden.

Deze gevallen komen in de praktijk zoo veelvuldig voor, dat wij ze wel eens aan een nadere beschouwing mogen onderwerpen. Kon men altijd eerst den rand en dadelijk daarna den hoek ontwerpen, dan zou men natuurlijk met het samenstellen van den rand alreeds op een goede hoekoplossing bedacht zijn. Men moet echter bedenken, dat de décoratieschilder meestal een model heeft van een bestaande randversiering, waarbij dan dikwijls niet op een hoekomgang is gerekend. Nu moet hij, als op dezen rand de keuze is gevallen voor b.v. een plafondomranding, hierbij een hoek zien te bedenken, of het goed gaat of niet, en meestal heeft hij te weinig studie op dit gebied gemaakt om dan zelfstandig deze moeilijkheid geheel naar wensch te kunnen oplossen. Men redt er zich dan zoogenaamd uit, maar de wijze waarop dit dikwijls geschiedt, (meestal komt er nog als voorname factor bij, dat het niet te veel geld mag kosten) heeft met een goed décoratief begrip niet veel meer uit te staan. Zeer dikwijls wordt de rand, als men den hoekomgang genaderd is, meedoogenloos volgens een diagonaal afgesneden en de resten tegen elkander gezet, zonder er op te letten, wat er bij deze executie van de motieven terecht komt. Ook moet men er zich niet over verwonderen, wanneer men in een rand waar het Oost-Indische kersmotief gebruikt is, een hoekstukje vindt, dat ontleend is aan het geraniummotief, als de schilder dit juist toevallig in zijn winkel onder zijn voorraad schablonen voorhanden heeft.

Dit geval is geenszins gefantaseerd, schrijver dezès heeft het destijds in een scheersalon in den Haag gezien, waar alles er overigens zéér deftig uitzag. Wij gelooven, waar men toch zulke rariteiten te zien kán krijgen, dat het tijd wordt, dat de schilders, die tot zoo iets in staat zijn, zich met wat méér

ernst voor hunne taak voorbereiden óf ridderlijk hun onmacht bekennen.

Genoemd geval is dan ook wel in hoofdzaak de aanleiding geweest om deze kwestie hier eens nader te bespreken.

Rand A op plaat 49 is een *met opzet gekozen* moeilijk geval; de diagonalen 1 en 2 gaan, zooals men zien kan, dwars door de motieven heen. Het spreekt van zelf, dat hierbij enkele gedeelten van de versiering zóódanig verminkt worden, dat het noodig is ze uit te schakelen, en er betere vormen voor in de plaats te geven. Zulk een hoek moet dus verteekend worden. Wij zetten eerst den spiegel volgens een van deze beide diagonalen op den rand, en teekenen het op deze wijze verkregen effect eerst precies zoo over. Daarna gaan we de vormen veranderen en opnieuw met elkander aansluiten, op een wijze, dat er geen storende of ongemotiveerde vormen ontstaan. Wanneer men zelf op plaat 49 een stuk spiegelglas plaatst volgens de gegeven diagonalen, en men vergelijkt het effect, met de in B, C en D verkregen hoekoplossingen, begrijpt men beter, hoe hier gewerkt is dan met breedvoerige uiteenzettingen kan worden aangeduid.

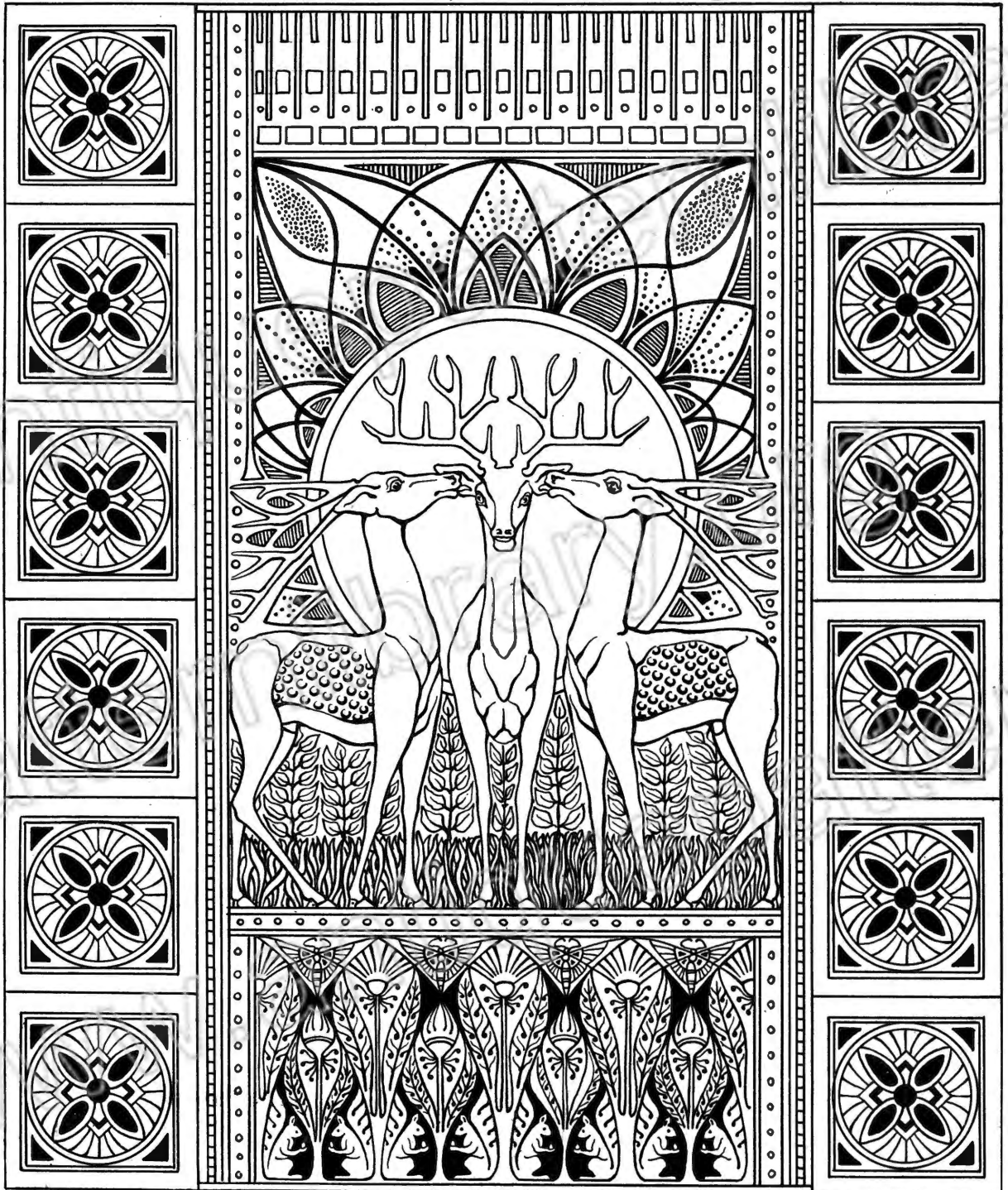
Het kan zich ook voordoen, dat in zulk een geval nergens een bevredigende hoekoplossing te vinden is; men kan dan nog een middel te baat nemen, zooals figuur E aangeeft. Men sluit den rand aan beide zijden met een heel motief af, zoodat er voor den hoek juist een kwadraat overblijft. Dit kwadraat wordt dan als een afzonderlijk afgesloten tusschenversiering behandeld, welke weer aan het oorspronkelijk randmotief ontleend is. Dikwijls is dit nog wel de beste oplossing, omdat men door het toepassen van een eenigszins andere fondkleur speciaal de aandacht op de hoekfiguur vestigt. Een verzwaring van de hoekfiguur bij een omranding is een alleszins aesthetisch zuiver begrip.

Bekijken we de rozet (fig. F, dan zien we dat het hoofdmotief (P) in den rozet weer hetzelfde is als het hoofdmotief (P) in den rand. Terwille van de goede vulling der rozet, is dit hoofdmotief breeder gemaakt dan in den rand, terwijl het tusschenmotief, wat in den rand uit één bloem bestaat, bij de rozet is aangegroeid tot een vertakking van drie bloemen aan één stengel. Overigens is ook hier weer dezelfde gedachtengang gevolgd als beschreven is bij de rozet op plaat 48. Om den cirkelvorm beter tot zijn

recht te laten komen, is hier weer van een omkransing met kleine cirkeltjes gebruik gemaakt.

Het verdeelschema van de heele rozet berust op 2 volgens diagonalen door elkaar gestoken vierkanten, welke te zamen een achthoekster vormen binnen den cirkel beschreven. Plaatsen we op de rozet een hoekspiegel, (dit is een samenstelling van 2 stukken spiegelglas welke aan een zijde aan elkander bevestigd zijn, en draaibaar zijn gemaakt) zoodanig, dat de hoek samenvalt met het middelpunt der figuur, terwijl de spiegels zijn geplaatst volgens 2 naast elkander liggende assen, dan ziet men in den spiegel de geheele rozet voltooid. Deze manier kan men bij den aanvang toepassen om vooraf het effect der geheele rozet te kunnen zien.

PLAAT 50. - HERTEN - als wandpaneel in schilder-of tegelversiering.

J.B.

PLAAT 50.

Als laatste plaat van dit werkje hebben wij gekozen een meer uitvoerige wanddecoratie, waarop drie herten het hoofdmotief vormen. Deze versiering kan toegepast worden, hetzij als schilderwerk, hetzij als batikwerk op stof of als geweven tapijt, bijvoorbeeld in een jachthuis, of jachtkamer op een kasteel of buitenplaats. Als beschildering in een nis of als wandpaneel boven een getimmerde lambrizeering kan zij daar zeer wel een goed effect maken.

Ook in deze versiering komt het aan op een bescheiden toepassing van kleuren. Komen er te veel of te krachtige kleuren in voor, dan is zelfs de teekening niet in staat deze versiering tot een beschaafde wanddecoratie te stempelen.

In hoofdzaak zullen wij de kleuren er van aangeven. Het geheel is gedacht op een zachtgrauwen (linnenkleurigen) ondergrond. De herten zijn bruingrijs, eenigszins tabaksbruin, hun borst, buik en binnenbovenkant der pooten grijs-wit, terwijl de geweien iets donkerder brons-bruin zijn.

De groote cirkel, welke als achtergrond dienst doet, is gehouden in een teer bronsgeel, terwijl de uitstraling, welke van dezen cirkel in willekeurig gebogen lijnen uitgaat, over het geheele vlak in een zacht grauw-grijze lijn gedacht is. De kleine tusschenarceeringen zijn licht blauw-grijs en de stippelmotieven grauw-wit. De grasrand, waarin de herten met de pooten staan, is licht geelgroen, de bladtakken tusschen de pooten bruin-brons van stengel met zacht groene bladeren. Alles moet varieeren in zachte grauwe tinten.

De basisversiering moet in zijn geheel zwaarder van kleur worden gehouden. Omdat deze versiering méér behoort tot de omranding dan wel tot de eigenlijke decoratie is een toepassing van verschillende nuances in één kleur wellicht beter op haar plaats, dan een combinatie, welke aan de natuurlijke kleuren ontleend is. We dachten daarom de geheele omranding in donkerder bruin-grijze (linnenkleurige) tinten met hier en daar een bescheiden toepassing van goed bij elkander behoorende kleuren; als b.v. zacht groen en donker terra-cotta.

De verticale buitenranden, welke zijn opgebouwd uit groote vierkanten, zouden zonder schade aan de geheele versiering te

doen, ook gemist kunnen worden, wanneer dit voor de beschikbare ruimte nodig geoordeeld werd.

Wellicht zal men vragen, wat de beteekenis is van de bezigheid, welke de buitenste herten verrichten; het is misschien niet iedere(n) lezer of lezeres bekend, dat dit onder vele diersoorten, vooral viervoeters, een zeer gewilde liefkoozing is.

antiquepatternlibrary
patternlibrary.org
www.antiquepattern

